

Måndagen den 9 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 samt protokollsutdrag för den 7 innevarande månad.

§ 2.

Med ett till Kammaren ingifvet och af Herr Talmannen nu uppläst läkarebetyg hade Herr *Stråle* låtit styrka, det han af sjukdom vore hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen.

§ 3.

Sedan Riksdagens båda Kamrar förehaft och godkänt de uti Stats-Utskottets Memorial N:is 38 och 39 föreslagna voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut dels i fråga om anvisande af särskildt anslag för allmänna arbeten under år 1868 till beredande af arbetsförtjenst åt den i följd af missväxt och dyr tid nödställda befolkningen inom vissa delar af landet; dels äfven i fråga om användande af medel, som i Riksgälds-kontoret inestå och blifvit anvisade till allmänna arbeten, hvilka icke kommit till stånd; samt vidare denna dag blifvit bestämd för att, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen rösta öfver de olika besluten; så företogos nu, på sätt och med den utgång här nedan omförmäles, dessa omröstningar enligt följande voteringspropositioner, nemligen:

Första voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 38).

“Den, som bifaller Kongl. Maj:ts af Första Kammaren gillade nådiga Proposition, att Riksdagen måtte till väganläggningar och vägförbättringar, sjösänkningar och vattenaftappningar samt andra allmänna arbeten, af den art att understöd till desammas utförande af statsmedel vanligen lemnas, för år 1868 särskildt anvisa ett belopp af Femhundratusen Riksdaler, att af Kongl. Maj:t användas, under iakttagande af de allmänna vilkor och stadganden, som vid sednaste riksdag i afseende å dylika arbeten fastställdes, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutat, att till beredande af arbetsförtjenst åt den i följd af missväxt och dyr tid nödställda befolkningen inom vissa delar af landet, till Kongl. Maj:ts disposition för år 1868 särskildt anvisa ett belopp af Femhundredatusen Riksdaler, att användas till anläggning och förbättring af vägar och andra kommunikationsanstalter, under iakttagande af de allmänna vilkor och stadganden, som vid sednaste riksdag i afseende å beviljade statsbidrag till dylika arbeten blefvo fastställda“.

Sedan voteringsseglarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och uppräknning; och utföll omröstningen med 67 ja och 96 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . . . . . 63 ja och 38 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 67 ja och 96 nej,

sammanräkningen visar 130 ja och 134 nej;

varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Om denna votering blef underrättelse genom utdrag af protokollet Medkammaren genast delgifven.

Andra voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 39).

“Den, som bifaller Kongl. Maj:ts af Första Kammaren gillade nådiga Proposition, att af i Riksgälds-kontoret inestående medel, tillhopa 89,700 Riksdaler, hvilka blifvit anvisade till trenne allmänna arbeten, som icke kommit till stånd, må, med iakttagande af de allmänna vilkor, som vid sednaste riksdag för statsbidrags åtnjutande till arbeten af ifrågavarande beskaffenhet beständes, anvisas, för utförande af väganläggning mellan Bergsängs lastplats vid sjön Öfre Fryken till Olsebohls gästgifvaregård nära Klarelfven, ett anslag utan återbetalningsskyldighet af R:dr 55,000, och till sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen i Elfsborgs län ett låneunderstöd af R:dr 34,700, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga Proposition icke blifvit af Riksdagen bifallen“.

Sedan voteringsseglarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstä-

des afgifvits, företogos nu sedlarnes öppnande och uppräknig; och utföll omröstningen med 66 ja och 98 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . . . . . 82 ja och 18 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 66 ja och 98 nej,

sammanräkningen visar 148 ja och 116 nej;

varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Underrättelse om denna votering blef, medelst utdrag af protokollet, Medkammaren genast delgifven.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 25, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Första Hufvudtitel:

Herr Jöns Pehrsson: Då jag varit djerf nog att väcka motion om nedsättning af anslagen under denna Hufvudtitel, har det varit med tveksamhet, huruvida denna min motion skulle vinna några sympatier hos Riksdagen. Dessa sympatier hafva, hittills åtminstone, varit ringa, då Stats-Utskottet beslutit afstyrka motionen, och icke en enda röst höjt sig mot detta beslut; men det kan dock icke afhålla mig från att vid detta tillfälle söka få frågan så belyst, att vid den votering, som troligen om densamma kommer att ega rum, åtminstone en minoritet inom Kammaren måtte stadna på min sida.

Jag ber att få framställa den frågan: kan mitt förslag ur rättvisans synpunkt försvaras? Jag har, alltsedan jag valdes till riksdagsman, tänkt på denna fråga, och jag har kommit till den öfvertygelsen, att densamma kan och bör besvaras med *ja*. Den nu ifrågavarande Hufvudtiteln har under tidernas lopp så småningom vuxit till hvad den nu är, och den synes mig i sanning för närvarande vara högre, än rätt och skäligt är. Männe icke densamma borde på lämpligt sätt återföras inom dess rätta gräns? Jag anser det vara hvars och ens pligt att söka i sin mån härtill verka.

Från min första barndom har jag lärt mig värda landets öfverhet, och det är endast ren fosterlandskärlek, medlidande med Svenska folket, som skall utbetala dessa dryga anslag, som manat mig beröra denna ömtåliga fråga. Då man ser, huru den finansiela ställningen i vårt land på de sednare åren gestaltat sig, borde det vara hvar och en representants första och största omsorg att söka få jemnvigten återställd. Enligt mitt förmenande bör man härvid börja *uppifrån* och gå *nedåt*. Det är Representationens ovilkorliga skyldighet att inför thronen och Regeringen framföra folkets oförmåga att bära de bördor, man lagt på detsamma. Min erfarenhet om landets ställning är visserligen icke omfattande, men jag känner förhållandet i södra delen af landet. Der borde ställningen väl icke vara sämre än i öfriga landsändar, men jag försäkrar er, mine Herrar, att den är i hög grad beklaglig. Då man härtill lägger, att de beräknade statsinkomsterna troligen icke komma att till deras

upptagna belopp inflyta, ser jag för min del icke någon annan utväg än att nedsätta statsutgifterna. Många andra skäl finnas äfven till en sådan nedsättning af de utgifter, som tillhöra denna Hufvudtitel, men jag vill af grannligheten icke uppreda dem för Kammaren, för hvilken de ändock torde vara bekanta.

Min innersta öfvertygelse är emellertid, att vi nu hafva skäl att nedsätta hvad som blifvit beviljadt under goda tider, då tillräckliga medel funnos och äfven andra omständigheter gjorde, att man alltför ofta sade ja till hvad som begärdes. Nu hafva deremot tiderna förändrats, och ingen vet, om vi icke hafva ännu svårare tider att upplefva. Vi böra derföre, såsom jag i min motion sagt, gå en annau väg än hittills.

Jag håller för alldeles säkert, att, om Regeringen tillräckligt kände nöden och eländet bland den stora massan af Svenska folket, skulle den sjelfmant afstå från det här begärda anslaget.

Jag vill endast tillägga, att jag yrkar afslag å Utskottets Betänkande och bifall till min motion, och detta yrkande är, mine Herrar, framkalladt af min öfvertygelse, att *den största sparsamhet bör göra sig gällande i Sverige för att rädda detta land från undergång i finansielt hänseende.*

Herr Blanche: Jag tycker verkligen, att det icke är öfverensstämmande med andan i denna Kammarare att låta Herr Jöns Pehrsson och de med honom liktänkande motionärer stå alldeles ensamme. Jag kan visserligen fatta, att en fråga af denna beskaffenhet måste något sära ömtåliga sinnen, och jag vet hvad jag led, då under sista ständsriksdagarne förändringar gjordes i civillistan i en alldeles motsatt rigtning. Men jag tror, att i dessa motioner talar en hyddans röst, en folkets, som icke får föraktas, ty den utgår från tusendes läppar. Jag vet icke, huru det kan vara på landsbygden; men hvar jag går här i hufvudstaden, hör jag genljud af samma röst, och icke blott från dem, som i tid och otid klandra, utan från fredlige medborgare, som länge stilla och tålmodigt burit sin börda. — Hvad det nu än må vara för öde, som väntar motionerna, må de tjena till en varning för den eller den, som tro, att folkens tillgångar äro djup, som icke kunna länsas. Det händer dock, att, huru länge man än öser och öser, man till slut kommer till botten och då stöter man på dessa vulkaniska källsprång, som bränna dem på fingrarne, som ösa — och ingenting är oförbränneligt här i verlden, icke ens diamanten sjelf. Jag tror visserligen, att initiativet till civillistans nedsättning borde hafva tagits från det håll den närmast rör, det skulle ock varit fördelaktigare än ett bifall till dessa motioner; men då jag har föga hopp till ett sådant initiativ, så får jag rösta bifall till Herr Jöns Pehrssons motion och afslag å Utskottets Utlåtande.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Det är allt utan ändamål, att uppträda med något yrkande i denna ömtåliga fråga, men vid påseende af det mindre tillfredsställande resultat, hvartill Utskottet har kommit, anser jag mig manad yttra några ord.

Vid såväl föregående som innevarande års riksdag har ordet om sparsamhet gjort sig mer och mer gällande, men någon vändpunkt i den allmänna hushållningen har ännu icke inträffat. Ehuru jag bär lika hög

vördnad som någon annan Svensk undersäte för Konungahuset, så kan jag icke inse annat, än att anslaget å Första Hufvudtiteln är alltför högt upptaget. Det till Kongl. hofhållningen upptagna anslag 1,417,000 R:dr gör för hvarje dag 3,882 R:dr, eller nära 4,000 R:dr, och jag hade icke förmodat att någon skulle ansett obilligt, att jag i min motion yrkat nedsättning af 25 procent, i all synnerhet om ordet skall göras gällande att *all möjlig sparsamhet bör iakttagas*, hvilket jag tror blifver en nödvändig följd under nuvarande tidsförhållanden. Om detta är en nödvändighet, så borde åtminstone 3,000 R:dr per dag vara tillräckligt till en mer än anständig bergning, utan att någon synnerlig sparsamhet behöfde iakttagas.

Här vore visst mycket att tillägga, men, som jag förut antydt, är saken ömtålig, och jag vill derföre endast inskränka mig derhän att yrka afslag på Betänkandet och bifall till min motion.

Herr C. A. Larsson: Jag har icke varit lika djerf, som Herr Jöns Pehrsson i att yrka nedsättning af anslagen till denna Hufvudtitel, men jag har ansett, att skäl förefunnits att göra nedsättningar inom denna likaväl som inom alla de andra Hufvudtitlarna, och detta har föranlett min motion. Jag betviflar visserligen icke, att den nu anslagna summan icke åtgår, men jag tror, att man skulle kunna inskränka sina behof på det håll, hvarom fråga är.

Jag har inskränkt mig till att yrka nedsättning i anslagen till de Kongl. Slottens underhåll. Jag anser nemligen, att dessa slott årligen böra inbringa stora summor, men att den nuvarande förvaltningen af slotten slukar icke allenast afkastningen, utan äfven en stor del af de till reparationer afsedda statsanslag, som till dessa slott årligen lemnas. Ingen, tror jag, skall kunna tyda denna min motion såsom ett klander mot Regeringen, men jag tror mig genom densamma hafva uttalat landets önskan att så i ena som andra afseendet iakttaga sparsamhet, på det statsregleringen måtte kunna gå ihop, utan att från utlandet upplåna alltför stora summor.

Då denna fråga förekom i Stats-Utskottet, var jag tillfälligtvis permitterad från riksdagsgöromålen, men af en föregången enskild konferens hade jag fått anledning till den förhoppningen att några åtgöranden i anledning af min motion skulle vidtagas. Då Betänkandet vid min återkomst till riksdagen var uppsatt, fann jag mig likväl bedragen i denna förhoppning.

Med anledning af Utskottets i motiverna till det ifrågavarande Betänkandet framställda åsigt, att någon förändring i anslagen till denna Hufvudtitel endast vid regentomyten bör ega rum, ber jag att få upplysa, det jag en gång förut *just vid regentombyte*, föreslagit en förändring i sådant syfte, men att icke heller då förslaget hade någon framgång. Man torde häraf kunna sluta dertill, att förändringar af ifrågavarande art icke lättare låta sig göra vid regentomyten än vid andra tillfällen.

Det synes icke obilligt, om de personer, som nu hafva sig slotten upplåtna, äfven vore skyldiga att underhålla dem, men äro dessa vilkor för hårda, vore för landet fördelaktigast, om slotten på något annat för

landet mindre oneröst sätt öfverlemnades åt dem, som kunde erbjuda de bästa villkor för öfverlåtelsen. Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: Här har under diskussionen blifvit yttradt, att den så kallade civillistan *så småningom* vuxit till dess nuvarande belopp. I anledning deraf tillåter jag mig fästa Kammarens uppmärksamhet på ett faktiskt förhållande, som afser en betydlig del af detta anslag, nemligen det till Kongl. Maj:ts hofhållning. Det torde för Kammaren icke vara obekant, att detta anslag, som vid 1823 års riksdag bestämdes till 630,000 R:dr, sedermera oförändradt utgått med detta belopp intill år 1867, eller under loppet af 44 år. Det var vid 1865 års riksdag, som Kongl. Maj:t uti nådig Proposition till Rikets Ständer äskade förhöjning i detta anslag från dess dåvarande belopp, 630,000 R:dr, till 800,000 R:dr; och tillkännagaf Kongl. Maj:t samtidigt, att Kongl. Maj:t till Norska Stortinget aflåtit framställning om förhöjning till motsvarande belopp. Efter pröfning af denna Kongl. Maj:ts framställning aflåto Rikets Ständer den 30 December 1865 underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, deruti de förklarade sig hafva godkänt den af Kongl. Maj:t gjorda framställning och beslutat, att anslaget till Kongl. Maj:ts hofhållning skulle från och med 1867 års början utgå med 800,000 R:dr. Efter att sålunda under 44 år hafva varit oförändradt, har nu under loppet af ett år och några månader detta anslag utgått med det sistnämnda, efter Rikets Ständers pröfning förhöjda belopp. För min del kan jag icke finna, att anledning nu förekommer att ändra ett förhållande, som så nyligen inträdt, då, efter hvad jag vågar tro, ingen kan påstå, att Svenska Statsverket icke skulle vara i stånd till att uppfylla denna, af Stats-Utskottet med rätta kallade "förpligtelse", och jag anser, att Stats-Utskottets Betänkande i denna del är väl förtjent af bifall.

Den siste talaren har yrkat nedsättning af det till Kongl. Maj:ts Slottsstat begärda anslag. I detta afseende synes mig, att Stats-Utskottet väl utredt anledningen, hvarför en sådan nedsättning icke lämpligen kan ske. Stats-Utskottet har nemligen inhemtat upplysning derom, att, utom det dertill beviljade anslag, för detta ändamål äfven användts medel, beviljade till andra utgiftsposter inom denna Hufvudtitel; och jag tror, att, om så icke egde rum, det blefve nödvändigt att ytterligare öka de anslag, som för ändamålet utgå. Jag anser, att Stats-Utskottet sålunda iakttagit en klok sparsamhet, då Stats-Utskottet tillstyrkt, att icke någon förändring i detta anslag måtte ske.

Herr Liss Olof Larsson: Då frågor af denna art utgöra föremål för diskussion, synes mången liksom betagen af helig fasa för ämnets ömtalighet; men då jag är en bland dem, som motionerat i detta fall, ber jag likväl att få yttra några ord i frågan, visserligen ingalunda i förhoppning att densamma derigenom skall få annat resultat än det, hvartill Stats-Utskottet kommit.

Då Svenska folket varit nog högsint att i goda tider, då medel dertill funnos, hafva ökat det ifrågavarande anslaget, hade folket nu också haft skäl att vänta, att nu, då nöd och brist i landet råda, förslaget att få dessa utgifter förminskade icke skulle röna så mycken motgång. Jag

tror till och med, att, äfven om en *ringa* nedsättning nu egt rum, man icke så mycket skulle fäst sig vid summans storlek, som fastmer vid den goda viljan att behjerta landets tillstånd; och jag måste bekänna, att det var med ett visst vemod jag erfor, det Utskottet icke *kunnat* tillstyrka *någon* nedsättning. Jag säger "*kunnat*", ty man måste naturligtvis tro, att det ej låter sig göra, då Utskottet, som tillräckligt kan se in i alla förhållanden, icke kunnat tillstyrka något sådant, icke ens bifall till sednare alternativet af min motion, d. v. s. att nedsätta anslaget med 115,600 R:dr, så att slutsumman vid denna Hufvudtitel icke blifvit större, än den var vid 1859 års riksdag.

Den siste talaren yttrade, att icke någon anledning till nedprutning af dessa anslag för närvarande skulle förefinnas. Jag frågar då, när finnes härtill större anledning än nu, då man från alla landsändar hör talas om nöd och elände.

Ehuru således, efter mitt förmenande, stora skäl förefinnas till bifall till min i ämnet väckta motion, skall jag dock afstå från att härvid göra något särskildt yrkande, utan förenar mig uti det af Herr Carl Anders Larsson framställda förslag, icke derföre att jag icke fortfarande anser min motion vara grundad på de billigaste anspråk, men jag tror, att man genom att fordra litet desto lättare skall kunna vinna något.

I afseende å de utaf Utskottet anförda motiver för dess Utlåtande ber jag att få instämma med de i Herr Hiertas reservation mot samma motiver framställda anmärkingar.

Herr Erik Olsson: Herr Talman! Mine Herrar! Jag ber att till alla delar få instämma med de föregående talare, som yrkat afslag å Utskottets ifrågavarande Betänkande.

Herr Hierta: Jag har ansett mig böra begära ordet i denna fråga, derföre att jag har reserverat mig mot den ena delen af motiveringen uti Stats-Utskottets Betänkande. Jag har icke kunnat med fullkomligt godt samvete instämma i den af Stats-Utskottet yttrade åsigt om olämpligheten af rubbningar i anslagen under Första Hufvudtiteln annat än vid ett regentombyte, då Utskottet till stöd för denna sin åsigt har citerat sistlidna Riksdags Stats-Utskotts yttrande; ty sistnämnda yttrande innehåller icke alldeles detsamma, som det nuvarande Utskottet åberopat, utan *dessa* ordalag äro att "Utskottet, ur konstitutionel synpunkt, anser det vara af stor vikt, att *täta* rubbningar i anslagen under denna Hufvudtitel hädanefter icke må *erfordras*." Detta är en icke så liten skilnad, såsom hvar och en lätteligen torde inse.

Äfven har jag icke kunnat instämma deruti, att en nedsättning i civillistan endast vid ett regentombyte bör kunna ifrågakomma; ty först och främst anser jag, att det alldeles icke är nödvändigt att ur principiell synpunkt bestämma, att hvad en Riksdag förut kunnat fastställa, möjligen under en tillfällig hänförelse, sedermera icke skulle kunna rubbas, så vida Statsverket "*förmår*" fullgöra de förbindelser, som det har åtagit sig; och detta ordet "*förmår*" är för öfrigt af en alltför elastisk beskaffenhet, för att kunna, såsom här skett, användas vid bestämmandet af det vilkor, som skulle gälla för principens tillämpande.

Men deremot har jag instämt i den sednare delen af Utskottets motivering, att "om än den finansiela ställningen i allmänhet gör önskvärd hvarje besparing, der den skiligen kan åstadkommas, synes dock en minskning i hofstatsanslagen för närvarande så mycket mindre böra ifrågasättas, som dessa anslag sednast vid 1865—1866 års riksdag blifvit, efter pröfning af behofven, till deras nuvarande belopp fastställda", och det är öfver denna punkt, som jag skall belja att få yttra mig närmare. Det torde vara i minnet, icke blott att Riksens Ständer vid 1865—1866 års riksdag beviljade en tillökning af 170,000 R:dr på denna Hufvudtitel, utan äfven att Riksens Ständer vid nästföregående riksdag beviljade ett särskildt anslag, om och icke precis under den benämningen, af 1,000,000 R:dr till denna samma Hufvudtitel. Vid båda dessa tillfällen, mine Herrar, så skedde detta hos Riksens Ständer i alla fyra Stånden utan votering! Hvilken slutsats har jag att draga deraf? Jag måste draga den slutsatsen, att om man får förutsätta, att inom åtminstone ett par af dessa Stånd folkets förmåga att utgöra ökade anslag med graunlagenhet pröfvades, så måste detta beviljande hafva grundat sig på öfvertygelsen om det verkliga behofvet. Jag vill icke här ingå i något försök till en undersökning af grunderna för ett sådant behof, utan jag vill blott konstatera det faktum, att den öfverensstämmelse, som egde rum inom alla fyra Stånden vid tvänne särskilda riksdagar, sedan opinionen hunnit uttala sig deröfver, måste gifva anledning till det antagandet, att det var något sammanstående i öfvertygelsen, eller att det, om jag så får säga, kändes i luften, att ett verkligt behof fanns; och derpå grundade sig beslutet. Om nu detta har skett, så synes det mig utvisa, att det skulle vara icke blott inkonsekvent, utan måhända äfven äfventyrligt, att, för det vi nu i år hafva sämre konjunkturen, vilja ändra detta beslut, utan att jag derföre vill ingå på undersökningen om vår rättighet dertill.

Här har blifvit af ett par föregående talare omnämndt, att denna fråga är af ömtalig beskaffenhet. Jag delar denna mening, men icke derföre att jag tror det vara behöfligt att, enligt det uttryck, som en talare förut påpekat, någon skulle betagas af en helig fasa, så snart fråga blef att yttra sig om Första Hufvudtiteln, utan derföre att jag hänför denna ömtalighet närmast till personen. Den, som nu sitter på Sveriges thron, har likväl visat en storsinhet, som man icke med någon säkerhet kunde förutsätta och som mången knappast vågade hoppas, då han framlade till Svenska folket och föregående Ständer Propositionen om reform af den Svenska Representationen. Det är denna Proposition jemte den beredvillighet, som, — den må nu hafva tillkommit på hvad sätt som helst — sedermera bidrog dertill, att vi nu sitta på detta rum, det är detta regeringsdrag, detta drag af en regents historia, hvilket jag anser göra det ömtaligt, att snart derefter den nya Representationen skulle visa ett af de första tecknen af sin värdighet — jag vill icke säga tacksamhet — medelst att inskränka anslaget å Första Hufvudtiteln. Jag vill icke säga, att denna Hufvudtitel icke skulle möjligen kunna nöja sig med en mindre summa, än som nu gifves, ty jag tror att den är rundligt tilltagen, men jag tror icke tiden vara inne att göra en nedsättning, helst då vi icke sett några omslag i den karakter och de grundsatser, som till nationens tillfredsställelse ådagalagts från Regeringens sida. Jag tror,

med andra ord sagdt, det icke vara lämpligt, att Representationen skulle debutera med att göra ändring i det anslag, som de sista Ständerna beviljade.

Herr Wilhelm Nilson: Såvidt jag har någon kännedom om föregående Riksdagars förhandlingar, lärer det varit sällsynt, att någon diskussion uppstått vid föredragningen af Första Hufvudtiteln. Det är mig derföre så mycket mera tillfredsställande, att ett undantag från denna praxis nu blifvit gjordt inom denna Kammare. Jag anser det nemligen vara representantens pligt att utan alla slags konsiderationer, fastän med all grannligheten, öppet uttala sin mening lika mycket i afseende på anslagsfordringarne under denna som öfriga Hufvudtitlar. Detta har för mig varit ett skäl att nu begära ordet.

Jag vill icke yttra mig derom, huruvida det under denna Hufvudtitel nu utgående anslag må i och för sig och under alla förhållanden kunna anses för högt. Jag fäster mig endast vid den närvarande tidens kraf. Utskottet motiverar sitt afstyrkande till de uti frågan väckta motionerna dermed, "att nedsättning uti den så kallade civillistan torde endast vid regentombyte böra från Representationens sida ifrågakomma, såvida Statsverket förmår fullgöra förpligtelser af dylik och dermed jemförlig beskaffenhet.". Om man nu äfven skulle godkänna detta resonuement, — hvilket jag dock icke för min del vill obetingadt göra, — så tillåter jag mig likväl hemställa, om icke den finansiella ställningen i landet för närvarande måste anses vara sådan, att Utskottet just bort och kunnat taga i allvarligt betraktande, huruvida Statsverket verkligen utan största olägenhet förmår fullgöra sina omnämnda förpligtelser. Då åtminstone så mycket måste anses visst, att Riksdagen är försatt i nödvändigheten att inskränka utgifterna på de flesta öfriga Hufvudtitlar och afslå många eljest ganska befogade anslagsfordringar, så synes mig rätt och billighet bjuda, att den sparsamhetsprincip, som man uppställt, blir konsekvent och med största samvetsgrannhet genomförd alltifrån Första Hufvudtiteln intill den sista. Och då en sådan åtgärd från Riksdagens sida endast vore dikterad af omständigheternas tvingande magt, så bör den icke kunna misstydas, och jag är förvissad att vår högsinnade Konung sjelf skall vara den förste att lemna den sitt erkännande.

Jag anser således att någon nedsättning i utgifterna å Första Hufvudtiteln bör ega rum, men då jag icke tilltror mig att kunna föreslå det lämpligaste beloppet, så anhåller jag att Utlåtandet måtte blifva återmitteradt till Utskottet.

Herr Per Nilsson från Örebro län: Då jag tror, att en nedsättning äfven i Första Hufvudtiteln skulle kunna göras, så instämmer jag till alla delar i Herr C. A. Larssons förslag.

Herr Svensén: Det har blifvit sagdt, att frågan om civillistans nedsättande icke under de sednare riksdagarne varit upptagen; jag får då erinra, att redan år 1859, vid den nuvarande Konungens tillträde till regeringen, ifrågasattes en sådan nedsättning. Jag är också af den öfvertygelsen, att civillistan bör bestämmas vid Konungens tillträde till regerin-

gen, men delar icke Utskottets åsigt, att icke någon nedsättning bör kunna ske under Konungens regemente; konsekvensen fordrar då, att ej heller någon förhöjning bör ifrågakomma, utan att hvad som vore af Riksdagen bestämdt borde oafkortadt utgå, och detta med ett enda belopp åt hela den Kongl. familjen, och icke såsom nu under många olika titlar. Dock har jag icke tilltrött mig att begära någon förändring uti apanaget å denna Hufvudtitel, men beträffande deremot några öfriga hithörande poster, så har jag trott mig kunna tjena med att ingå något närmare på dem.

Vi hafva nemligen en Statsverkets egendom, bestående dels af Kongl. slott med tillhörande byggnader och parker samt kungsgårdar och kungsladugårdar, under Första Hufvudtiteln upptagna till ett värde af 10,502,927 R:dr, dels af hus och tomter i städerna, under samma Hufvudtitel upptagna till ett belopp af 346,000 R:dr, dels slutligen lösegendom af beskaffenhet att vid behof kunna förvandlas i penningar och värderad till 863,114 R:dr, för att nu icke tala om vissa andra poster, som på andra Hufvudtitlar förefinnas, men som likväl till någon del kunna hänföras under den Första; deribland menar jag de öfriga Kongl. slotten inom landet, hvilka lemna reveny till högst ringa belopp, och af hvilka en del torde vara Kongl. slott endast till namnet men icke till gagnet. Jag känner bestämdt till att åtminstone ett af dessa slott, nemligen Svartsjö slott och kungsgård, aldrig af den Kongl. familjen begagnas; och jag föreställer mig att detta slott och denna kungsgård borde lämpligen kunna realiseras och Statsverket såmedelst beredas en inkomst. Måhända är förhållandet detsamma äfven med några slott och kungsgårdar eller kungsladugårdar, och jag anser att Utskottet icke hade bort finna sig förhindradt att taga någon befattning med sådana slott och föreslå något lämpligt sätt att till Statsverkets nytta tillgodogöra dem; hvad jag bestämt vet, är att förvaltningen af en hel mängd Kongl. slott är ganska dyr och åter nästan upp hela inkomsten, så att den Kongl. familjen icke har någon reveny deraf. Det torde derföre vara lämpligt att yrka återremiss, och jag gör det så till vida, att Utskottet tager i närmare betraktande huru med dessa slott och slottstater bör förfaras.

Herr C. I. Bengtsson: Då jag redan blifvit förekommen af Herr A. W. Nilson, så vill jag nu endast tillkännagifva, att jag instämmer i hans yttrande och yrkande på återremiss.

Herr Björck: De talare, som yrkat nedsättning i anslaget å Första Hufvudtiteln, hafva till en del grundat detta påstående på den mindre gynnsamma ställning, hvori landet för närvarande befinner sig; de hafva dock hufvudsakligen stödt sig på den allmänna meningen bland sina komitenter. Det synes mig vara mycket riktigt att representanten gör sig reda för den allmänna meningen, såvidt han dertill är i tillfälle. Men representanten har såsom sådan äfven andra skyldigheter, likasom äfven andra rättigheter än den enskilde, samt bör och kan derföre jemväl göra sig reda för andra sidor af saken; detta är hans skyldighet såsom representant, och han är äfven i tillfälle dertill, om han vill göra sig till godo alla de upplysningar, som han just i denna egenskap lättare än andre kan

erhålla. Om han likväl finner sig föranlåten att göra påståenden af sådan beskaffenhet, som de här nu gjorda, så är intet att derom säga, men han synes icke böra göra dem utan i afsigt att kunna bringa saken till ett praktiskt resultat, sådant han önskar; ty man måste medgifva, att denna nu ifrågavarande sak verkligen är sådan, att ingen bör anse sig berättigad att framträda med påståenden och förslag om nedsättning, utan att dessa äro så väl befogade och framställda, att någonting derigenom verkligen kan vinnas. Nu hemställer jag till Kammaren, om sakens ställning för närvarande verkligen är sådan, att de gjorda framställningarne kunna leda till något resultat? Det ligger ganska tydligt i sakens natur att hvarken Stats-Utskottet eller de värda motionärerne sjelfve kunna göra sig ett fullständigt riktigt begrepp om verkliga behovet af de under denna Hufvudtitel hörande anslagssummor, utan böra derföre alla förslag härutinnan komma ifrån Regeringen sjelf. Nu hafva vi icke fått ett sådant förslag, men likväl hafva några talare sagt, att man borde pröfva summorna. Herr Finansministern har gifvit till känna, att det icke finnes någon anledning för Regeringen att föreslå några förändringar å denna Hufvudtitel. Hvarthän skall man då komma? Jag vill icke säga att de talare, som här uppträdt, icke i verkligheten hafva sökt ett praktiskt mål; men jag vet icke huru de hafva tänkt sig att Representationen skulle gå till väga, för att komma till något resultat. Det är klart att en sådan förändring icke kan tillvägabringas annorledes än i form af en öfverenskommelse mellan båda Statsmagterna; men det är äfven gifvet, att initiativet bör komma från den andra sidan; det kan visserligen äfven komma från Representationens sida, men då under en annan form, såsom en begäran om undersökning i hvad mån och på hvad sätt sådana besparingar skulle kunna verkställas. Vid 1865—1866 årens riksdag äskades en förhöjning i anslagen, och det anslag, som Regeringen på grund af lemnade utredningar begärde, beviljades i öfverensstämmelse med landets allmänna mening; och om också denna allmänna mening sedan dess skulle hafva i någon mån förändrats, så tror jag dock att det vore mindre konsekvent af Representationen, likasom af oss, som deltagit i det för två år sedan fattade beslutet, att lemna bifall till de föreslagna nedsättningarne.

Hvad särskildt beträffar anslagen till slotten, så kan jag icke frånträda den åsigten, att de af Utskottet anförda skälen för afslag äro ganska välgrundade. Utskottet har gjort sig all möda att granska anslagen till slottsstaterna och funnit, att dessa anslag hittills visat sig i allmänhet vara otillräckliga, så att, enligt hvad af räkenskaperna framgått, betydliga bidrag till lustslottens underhåll måst tagas ifrån det för Kongl. Maj:ts hofhållning uppförda anslaget.

Vidkommande Utskottets motivering kan jag icke biträda den värde talares mening, som klandrat densamma. Jag kan icke fatta den egentliga skilnaden emellan Utskottets resonnement och det som Herr Hierta deremot åberopat, åtminstone är denna skilnad ganska obetydlig. I intet fall eger den någon betydelse, ty de båda meningarne äro ense deruti, att en förändring endast kan ske på initiativ af Regeringen, och vidare äro de äfven ense derutinnan, att någon sådan förändring icke för närvarande bör vidtagas.

Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten derpå, att den nuvarande organisationen af Statsverket och anordningen af dess utgifter icke är af beskaffenhet att kunna på en gång förändras; det är nog att den allmänna meningen yrkar besparingar i alla riktningar och fordrar undersökning af den nuvarande organisationens beskaffenhet och i hvad mån den fordrar en omgestaltning. Och det är på denna väg, som jag tror att de egentliga besparingarne skola kunna göras; det är genom ombildning af hela statsförvaltningen, genom förändring af sjelfva principerna, af sjelfva grunderna, på hvilka den nu hvilar. Men man måste gifva sig ro att nå målet på denna enda rationela och rigtiga väg, och icke söka komma dertill på åtskilliga mer eller mindre olämpliga ginvägar.

På dessa skäl, och i öfverensstämmelse med de åsichter jag nu uttalat, yrkar jag för min del bifall till Stats-Utskottets Utlatande.

Herr Otterström: I likhet med den föregående ärade talaren här till venster finner jag denna fråga alls icke böra vara ömtäligare än någon annan, i fråga om att sjelfständigt och fritt betrakta den från olika synpunkter. Jag kan således icke på något sätt underkänna behörigheten och befogenheten att här framställa anmärkningar mot Utskottets Betänkande eller anspråk på nedsättning uti civillistans anslag. Man har här i denna fråga, likasom i hvarje annan, en rättsgrund, och ställer man sig strängt på den rättsgrunden, så kan man framställa både det ena och det andra efter den upptattning, man har, af hvad som kan vara rätt. Men jag tror att i en politisk fråga, och i en sådan som denna — en politisk ekonomisk fråga — det också finnes något som bör kallas lämplighetsrätt, och då kan man komma till resultat, som man icke kan resonnera sig till från den stränga rättsgrunden. Vi hafva nemligen alla det åliggandet att representera folket, och vi böra, hvar och en, fästa vår uppmärksamhet på hvad som kan vara folkets behof och önsksningar. Ser man tillbaka på de föregående riksdagarne, så finner man att det Stånd, som företrädesvis vill anses representera folket och känna dess önsksningar och dess behof, detta Stånd — det fordna Bonde-Ståndet — beslutade vid en riksdag med anledning af den då inträffade krisen och finansiela förlägenheten, att civillistan skulle nedsättas med 100,000 R:dr årligen; men detta samma Bonde-Stånd antog vid derpå nästföljande riksdag ett förslag, som gick ut på att gifva Hans Maj:ts Konungen för en gång en million R:dr, och detta Stånd antog detta förslag utan votering. Vid riksdagen derpå antog detta Bonde-Stånd en årlig förhöjning af denna civillista. Jag tror att Bonde-Ståndet vid hvart och ett af dessa tillfällen ställde sig på lämplighetsrättens grund. Jag för min del gjorde äfven detta; och jag kan öppet säga, att jag icke har på mitt samvete att hafva förordat något sådant anslag, emedan jag såg på ställningen för tillfället och icke fann något skäl att gifva min röst åt någon sådan förhöjning; likasom jag vid förra riksdagen öppet satte mig emot den förhöjning, som då var i fråga, ehuru jag äfven förklarade, att jag gerna skulle hafva önskat den för personens skull.

Nu stå vi här, der fråga uppstått om att göra nedsättning i det anslag, som är gifvet; och då måste man väl fästa något afseende derpå, att hofvet, de Kongl. personerna, måtte väl hafva inrättat sin lefnadskost-

nad, sin hushållning, efter hvad som blifvit anslaget såsom tillgång. Nu talar man om "hoflyxen" och säger, att man vill göra inskränkning i anslaget, och derigenom äfven inskränka lyxen. Men lyxen är ett begrepp, som är ganska vanskligt att bestämma; det rättar sig helt och hållet efter individens uppfattning. Hvad som är lyx hos den ene, är och kan icke vara det hos den andre. Jag vill nu således icke tala om, icke ens tänka hvad som är eller kan vara hoflyx. Men jag är fullkomligt öfvertygad derom, att genom en nedsättning, på närmare en half million, uti anslaget till de Kongl. personerna och hofhållningen, jag är fullkomligt öfvertygad att det derigenom icke skulle blifva någon särskild inskränkning uti hvad en och annan vill anse såsom hoflyx, utan denna inskränkning skulle komma på en annan utgiftspost, som handlar om hundratusen riksdaler och mera, årligen, nemligen utgifterna för välgörande ändamål i många, många riktningar, om hvilka vi genom allmänna tidningarne stundom erhålla notiser, och jag är öfvertygad att det är ännu flera som vi icke alls erhålla någon kännedom om.

Under sådana förhållanden kan jag, som ställer mig på lämplighetsrättens grund, icke finna något skäl att nu sätta i fråga någon inskränkning i detta anslag, likasom jag är öfvertygad att hvar och en, som närmare tänker på lämpligheten, skall godkänna hvad Stats-Utskottet i detta fall har föreslagit.

Herr Jan Andersson: Då jag har deltagit i den afdelning af Stats-Utskottet, der denna Hufvudtitel blifvit behandlad, så anser jag mig här böra tillkännagifva på hvad sätt densamma inom afdelningen blifvit handlad. För det första får jag då upplysa, att jag tror mig hafva lika stor kännedom om landets ställning som någon af de värde motionärerne, och jag kan därför intyga, att denna ställning verkligen är bekymmersam; men, mine Herrar! det har sig icke så lätt att handhafva sådana saker som denna. Jag sökte på allt sätt komma till något resultat för att nedsätta anslaget, men detta mötte mångahanda svårigheter. För några år tillbaka var det icke endast Bonde-Ståndet, utan äfven andra Stånd, som beviljade förhöjning i detta anslag, och det skulle då se bra besynnerligt ut, om man nu skulle vilja sätta ned detsamma. Man vet att tjenstemännens löner, af hvilka en del äro ganska höga, icke kunna nedsättas, sedan de en gång äro beviljade; kan man då rimligen begära en nedsättning uti det en gång beviljade anslaget till Hans Maj:t Konungen, som är Statens högste embetsman?

Det har funnits exempel i Europa på att en regent kommit sjelf och föreslagit nedsättning i sin civillista; och jag tror då att äfven vi, — fastän jag erkänner att nöden i landet nu är ganska stor och svår — likväl böra vänta med nedsättningen, till dess att Hans Maj:t Konungen sjelf inkommer med förslag dertill.

Herr *Hedengren* instämde med Herr Jan Andersson.

Herr *Östman*: Redan vid sista riksdagen väckte jag motion i enahanda syfte, som den jag nu framställt, om nedsättning i civillistan; äfven då ansågs frågan vara af så ömtålig beskaffenhet, att man så mycket som

möjligt borde afhålla sig från att vidröra den. Men jag tror att man vid dylika förhållanden icke får vara alltför ömtålig, utan saken tål, likasom andra, att ses från mer än en sida. Är det ömtåligt att tala om nedsättning i civillistan, så är det ock å andra sidan ömtåligt att tynga Svenska folket med höga skatter; och vi känna litet hvar, att beskattningen är ganska tryckande. Jag tror att detta är en sak, som äfven bör tagas i betraktande, och att den ena Statsmagten icke bör sätta sig emot den andras och det af den representerade folkets billiga anspråk på lindring i de alltför tryckande skattebördorna. Jag tror att om man gör sig möda att se efter hvilka de äro, som lemna de största bidragen till Statsverket, så skall man finna att det är just den delen af folket, hvilken får arbeta och sträfva för sitt uppehälle vida mer än de öfriga, och som får göra försakelser och lida umbäranden af mångahanda slag; om man icke vill att denna del af folket skall alldeles duka under — och jag tror att Staten behöfver alla sina krafter oförminskade — så måste man sannerligen tänka på att lindra folkets skattebördor genom att nedsätta anslagen till Statsverket, samt dervid börja ifrån första början, det vill säga nedsätta anslaget å Första Hufvudtiteln.

Herr Key: Jag hade så mycket mindre tänkt yttra mig om denna Hufvudtitel, som jag trott, ja hoppats, att den icke skulle föranleda någon synnerlig diskussion; men då emellertid så har skett, och då jag, såsom ledamot af Utskottet, deltagit i det resultat, hvartill Utskottet kommit, torde det tillåtas mig att få yttra några ord derom, de skola icke blifva många. En vän till mig har berättat att han för omkring 20 år sedan sammanträffade med Finlands kanske störste skald och dervid till honom framställt den frågan: "skulle ni, Finnar, verkligen gripa till vapen mot oss, om vi finge krig med Ryssland?"; "ja", blef svaret, "vi skulle gråta och slåss." Tillämpningen af denna anekdot på hvad vi nyss hört gör sig sjelf. Man kan till och med ega sympatier för helt andra samhällsformer än våra, såsom det framtidsideal mot hvilket de Europeiska stats-samhällena fortgå, och ändock vara en upprigtig och ärlig rojalist. Men hvilken åsigt i dylikt fall man än må hysa, ett är klart, att endast det folk, som respekterar den styrelse det gifvit sig sjelft — så länge denna icke förverkat sin rätt härtill — endast det ådagalägger sjelfaktning såsom stat. I Förenta Staterna är presidentens lön visserligen oförändrad, om jag icke misstager mig, allt sedan Washingtons tider, men icke ens när inbördes kriget i Amerika rasade som häftigast, under de mest svåra och tryckande förhållandena, ifrågasattes att minska presidentens lön derstädes. Jag tror att om man betraktar Konungen helt enkelt såsom Statens högste embetsman, så bör äfven han få åtnjuta samma rätt som hvarje annan Statens tjänare, äfven den ringaste. Då icke ens dennes lön kan nedsättas, sedan han derpå erhållit fullmakt, och beröfvas större eller mindre del deraf utan dom och ransakning, så förekommer det mig helt underligt, om Staten skulle visa sig mera hänsynslös mot sin högste styresman. Vidare tror jag att, om ännu svårare tider förestå, så skall en nedsättning på denna Hufvudtitel icke uteblifva. Varen då öfvertygade mine Herrar, jag är det åtminstone, att samma ädla hand, som varit be-redvillig

redvillig att underteckna vår nya Riksdags-ordning, äfven skall bidraga att i sin mån hjälpa till att lindra betrycket och göra indragningar, men när så är, låtom oss lemna äran af initiativet åt honom sjelf.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Grefve Posse: Jag ber Kammaren ursäkta att jag, oakadt de starka ropen på proposition, ändock anser mig böra, om också helt kort, upptaga Kammarens tid. I likhet med de flesta af landets närvarande representanter genomträngd af den öfvertygelsen, att sparsamhet i statsanslag för närvarande icke är endast nödig utan till och med oeftergiffig, anhåller jag dock att få räkna mig till det stora flertalet, som anser denna sparsamhet böra tillämpas så, att den icke förnärmar någon annans rätt. Att denna uppfattning af Kammaren delas, bevisas bäst deraf, att ingen har här begärt indragning af någon den obetydligaste tjenstebefattning på det vilkor, att den nuvarande innehafvaren skulle beröfvas de löneförmåner, som han redan en gång fått sig tillförsäkrade. Sägen icke, att jag neddrager frågan! Jag är öfvertygad att det icke är fullmagten, som räddar dessa löntagare, utan det är det allmänna rättsmedvetandet. Konungens rätt, — att åtnjuta den civillista, som Representationen en gång bestämt, — den må väl icke af någon kunna betviflas! för min del kan jag det åtminstone icke; och visst är att jag icke vill vedervåga konungamagtens anseende -- royautéens princip — genom ett småaktigt anfall på civillistan. Jag har väl hört en talare yttra, att det bör råda ett visst relativt förhållande mellan civillistan och det anseende, det förtroende Konungen personligen åtnjuter; ingen grundsats kan vara farligare för det konstitutionela statsskicket, och är det för mig en smärtsam öfverraskning att höra densamma framställd af den man, som i så väsendtlig mån bidragit att i vårt land utbreda konstitutionela grundsatsar af bättre art.

Jag har just till hands riksdagsprotokollen från den 4 November 1865 inom Bonde- och Borgare-Stånden. Af dessa framgår att båda ifrågavarande Stånd — det är möjligt att det skedde af skäl, som numera icke ega bindande kraft — utan diskussion beviljat den förhöjning i civillistan, hvilken blifvit tillämpad under år 1867. Jag är således temligen förundrad att höra de personer, som då utan invändning deltog i beslutet om denna förhöjning, nu hysa betänkligheter mot dess kvarstående, helst den tid, under hvilken en sålunda förhöjd civillista varit bestående, är så kort, att väsendtliga, till rubbning i dess belopp verkande förhållanden knappast kunnat utveckla sig. Hvad kan väl vara anledningen till detta vacklande i uppfattningen om civillistan?

En annan talares yttrande: att "huru länge man än öser af folkets hjälpkällor händer det slutligen att man stöter på dessa vulkaniska källsprång, hvilka bränna dem på fingrarne som ösa", föranleder mig till en annan fråga, hvilken utan tvivel är lättare att besvara: finnes det någon man i landet, som vågar beskatta folket så som här blifvit antydt? Nej, ingen. Hela frasen är blott ett skrämskott, som lyckligtvis måste förfela sitt syfte. Det bör icke förglömmas vid detta tillfälle att genom representationsreformen andra förhållanden hafva i vårt parlamentariska lif inträdt, och att om under fordna tider det fordrades mod för att anfalla civillistan, så är det nu säkert en feghet att icke försvara den.

Äfven har jag hört en talare yttra sig om "lämplighetsrätten", såsom han uttryckte sig; är detta en offentlig rätt, så känner jag den icke; är det hans enskilda, så är jag icke berättigad göra den till föremål för diskussion.

Hvad slutligen beträffar Herr C. A. Larssons motion om nedsättning i slottsstaten, så är det klart, att då jag icke vill medgifva en öppen nedsättning i civillistan, så vill jag icke heller förorda en maskerad, som jag anser denna motion innebära. Ser jag på de siffror, som angifva värdet af de Kongl. slotten, och jemför dessa med de siffror, som angifva underhållskostnaden, så finner jag att dessa slott proportionsvis icke uppbära större anslag än de summor, som enskilde husegare få kosta på underhållet af sina hus. Sålunda är Stockholms slott värderadt till 6,000,000 R:dr, hvilket sannolikt icke ens är halfva värdet; det oaktadt uppgår anslaget endast till 63,000 R:dr årligen, hvilket utgör omkring en procent för reparation och underhåll af byggnaderna. Då jag ser denna sak från rent praktisk synpunkt, kan jag icke finna att någon nedsättning kan göras. Man har talat om Svartsjö slott, och det är santt att det icke kan begagnas, och att det derföre borde afträdas från civillistan; men Kammaren skulle säkerligen mycket ogerna mottaga detta slott, som endast är en ruin och under flera år icke lemnat någon inkomst, helst derunder lydande jordegendom redan länge varit utarrenderad och arrendebeloppet Statsverket tillgodofördt.

På de skäl jag anfört, yrkar jag afslag på motionerna och bifall till Stats-Utskottets Betänkande.

Herr C. A. Larsson: Jag ber den siste ärade talaren ursäktat att jag väckt min motion, men jag vill förklara att det icke skett af feighet, utan emedan jag ansett mig dertill föranlåten af omständigheternas kraf. Då jag sett huru de Kongl. slotten i allmänhet handhafvas, så har detta hos mig alstrat den öfvertygelsen, att hvarken hofvet eller de Kongl. personerna af dem hafva någon nytta; och det har således icke varit min mening att härigenom vilja åstadkomma någon inskränkning uti anslagen till de Kongl. personerna sjelfva, för hvilka jag här hört så varma röster uttala sig, och uti hvilka äfven jag vill instämma. Det har aldrig varit min önskan eller afsigt att nedsätta anslaget till Hans Maj:t Konungen, ej heller till någon af de öfriga Kongl. personerna; men då man nu yrkat nedsättning i andra Hufvudtitlar, så har jag ansett att man äfven, om möjligt, borde göra det i den Första. Jag har föreställt mig, att en indragning af dyrt aflönade tjänstemän för dessa slott icke skulle vara någon skada för Staten, och derföre har jag väckt ett alternativt förslag derom.

En talare har förebrätt representanterne, att de frambure åsigtorna i orterna, men jag anser detta vara vår uppgift, och det skulle vara ett falskt spel, om vi förklarade att allmänheten är belåten med civillistan. Det är en allmän tro, att den dyra hoflyxen och de dyra embets- och tjänstemännen, som tillhöra civillistan, alltför väl skulle tåla vid en minskning, och min åsigt är att vi behöfva en reform i detta hänseende.

Då jag i min motion alternativt föreslagit indragning antingen helt och hållet eller till någon del af anslaget för de Kongl. slottens repara-

tion och underhåll, så vill jag nu yrka återremiss, på det Utskottet måste till, om icke åtminstone en 20,000 R:dr utan olägenhet skulle kunna indragas å detta anslag.

Herr Johan Olsson: Så mycket har redan i detta ämne blifvit ordadt, att jag icke längre vill fördröja diskussionens afslutande, hvarför jag endast önskar tillkännagifva, det jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss af Utlåtandet.

Herr Lundström: I likhet med motionärerne hyser jag den öfvertygelsen, att, i fall man fattat beslut om nedsättning i anslagen på Första Huvudtiteln, så skulle detta hafva gjort ett godt och behagligt intryck i landet; men då hvarken Regeringen funnit lämpligt att härom till Riksdagen framlägga något förslag, ej heller Stats-Utskottet gjort någon framställning härom, så vill jag tillkännagifva, det jag kommer att rösta för bifall till Utskottets hemställan, dock med ogillande af de motiver Utskottet härför anfört, i enlighet med den uppfattning häraf, som uti Herr Hiertas reservation förekommer.

Herr Friherre Gripenstedt: Kammarens med en viss otålighet uttalade önskan att ej vidare blifva alltför länge uppehållen med diskussion öfver detta ämne ålägger mig såsom en pligt, att icke blifva mångordig, hvilket vid detta tillfälle är så mycket lättare, som flere föregående talare redan vidrört de synpunkter, hvarur jag betraktar denna fråga. Här är nu visserligen ett godt tillfälle att tala om de röster ur hyddan, som höja sig från skiljda delar af landet, om nödvändigheten att iakttaga all möjlig besparing; här erbjuder sig en frestande anledning att vidlyftigt utbreda sig öfver representantens pligt att vaka öfver folkets bästa och att följa sin egen öfvertygelse, den må nu upptagas väl eller illa, men hvad ordandet om sjelfständigheten angår, så torde dock vara bäst att lemna talet derom å sido, då det kan vara ganska tvifvelaktigt på hvilkendera sidan den största sjelfständigheten kan vara till finnandes, antingen hos dem, som i denna fråga rösta för indragningar och nedsättningar, eller hos dem, hvilka yrka fortfarandet af redan beviljade anslag. Men, efter mitt förmenande, är det icke sådana grunder, som här böra vara afgörande för beslutets fattande, utan det är en grundlig och fördomsfri pröfning af sjelfva saken.

I sådant afseende har man i främsta rummet framhållit såsom skäl till nedsättning den betryckta ställning, som för närvarande är inom landet rådande, och till detta skäl vill jag litet längre fram återkomma. Man bör dock, såsom redan förut blifvit anmärkt, besinna att det är knappast tre år sedan beslutet om anslagen på civilstaten och dessa anslags nuvarande belopp enhälligt fattades af Svenska folkets då församlade representanter, och att nu, äfven med åberopande af den nuvarande svåra finansiella ställningen, vidtaga någon rubbning af detta beslut synes mig hafva så många och så talande skäl emot sig, att man måste väl betänka sig innan en dylik åtgärd beslutes. Jag kan icke på minsta sätt dela en af min närmaste granne uttalad grundsats, att civillistan borde vara beroende på de politiska åsikter, som af Regenten hyllades, men deremot

instämmer jag gerna med honom deruti, att, om en nedsättning i det Kongl. apanaget nu beslutades, det skulle se ut, om icke precis såsom otacksamhet, dock såsom en mindre grannligheten att vidtaga en dylik åtgärd, då Representationen så nyligen af sin Konung emottagit ett så högsinnadt bevis på den tillit, Han sätter till sitt folk.

Jag återkommer nu till det hufvudskäl man anført för behörigheten af de påståenden, som blifvit gjorda om nedsättning i anslagen under Första Hufvudtiteln, nemligen den beklagliga och sorgliga ekonomiska ställningen inom landet. Utan allt tvifvel är ställningen ganska betryckt såväl här som i nästan alla andra länder af verlden, försakad af hämmad rörelse och inskränkt affärsverksamhet, hvartill inom vårt land komma verkningarne af en svag och medelmättig skörd, men detta allt oakadt vågar jag påstå, att sådant icke bör vara bestämmande vid afgörandet af denna fråga, ty dessa anslag hafva i det afseendet likhet med alla dem, som till embets- och tjenstemän utgå, att de äro *personela* anslag, på hvilka de ifrågavarande personerna grundat sin hushållning, beräknad för flera år, och denna hvarken kan eller får rättas efter konjunkturerna. Detta skäl är för mig helt och hållet bestämmande, och jag anser i följd deraf dessa anslag, hvarom fråga nu är, vara af den natur, att man icke bör föranledas att deruti vidtaga nedsättningar till följd af de skäl, som annars i allmänhet pläga åberopas för åvägabringande af besparingar i ena eller andra grenen af statsförvaltningen. Vid sådant förhållande, och då slutligen en afprutning å de nuvarande anslagen lätt skulle kunna antaga skenet af en politisk demonstration, som dock för visso dermed icke åsyftas, tager jag mig friheten, för min del, hemställa, att ifrågavarande Utlåtande måtte af Kammaren bifallas.

Herr Jöns Pehrsson: Denna fråga är af den vikt, att man bör gifva sig god tid vid afgörandet af densamma, och af denna anledning anhåller jag om tillgift, då jag begagnar tiden till besvarande af åtskilligt af hvad här under diskussionen yttrats. Sålunda har jag hört en del talare ifrågasätta, huruvida man skulle ega rättighet att yrka någon nedsättning i civillistan, då den en gång blifvit för Regenten bestämd. Äfven jag har varit tveksam härom, men har dock, efter ett moget öfvervägande, kommit till den öfvertygelse, att Representationen, likaväl som den kan höja apanaget för Konungen, äfven med samma rätt kan yrka en billig och rättvis nedsättning i de för konungahusets hofhållning en gång beviljade anslag. Vore en sådan nedsättning icke billig och rättvis, skulle jag icke begära den, men jag tror att Hans Maj:t Konungen, äfven om en sådan nedsättning af Riksdagen beslutes, skulle med återstoden af anslaget kunna ganska väl underhålla sitt hof och anses åtnjuta ett ganska anständigt och tillräckligt underhåll. Åtskillige talare hafva äfven åberopat såsom ett skäl för civillistans bibehållande vid sitt nuvarande höga belopp, att Hans Maj:t Konungen framlagt förslaget till den genomförda representationsförändringen, och jag erkänner med tacksamhet att så är förhållandet, men jag hemställer tillika, om detta icke var en enkel och befogad gärd åt rättvisan? Är förhållandet sådant, hvilket det efter mitt förmenande är, så behöfver det väl icke ett oupphörligt lofprisande, ty rättvisa bör man väl alltid och i alla händelser kunna hafva rätt att förvänta af

sin Regering. Jag har förut yrkat på afslag af Utskottets hemställan, men jag vill i så måtto förändra mitt påstående att jag förenar mig med dem, som anhållit om återremiss af ifrågavarande Utlåtande.

Herr Hierta: Jag ber att få protestera mot den missuppfattning af mitt förra yttrande, som hos min ärade granne till venster uppenbarat sig, derigenom att han påstått, det jag såsom grundsatser framställt, att civil-listans belopp borde vara beroende på Regentens politiska åsikter. Något sådant har jag alldeles icke yttrat, utan då fråga förevar först om behöfvat af en nedsättning i de hit hörande anslagen och derefter huruvida det vore lämpligt att vidtaga en dylik nedsättning eller icke, tillät jag mig yttra, det vi borde erinra oss, att vi hade Hans Maj:ts Konungen att i främsta rummet tacka därför, att vi nu äro församlade på detta rum, och att, då Regenten sedermera icke visat något sådant omslag i sin politik, som kunde gifva oss anledning till förminskning i den tillit vi till honom alltid hyst, jag således icke heller kunde finna grannlaga att ifrågasätta någon nedsättning i de anslag, som hittills varit på Första Hufvudtiteln beviljade och om hvars behöflighet under närvarande förhållande och af kända orsaker man allmänt är öfvertygad. Detta är, enligt mitt förmenande, något helt annat än att uttala såsom grundsats att civil-listans belopp bör vara beroende på Regeringens politik, och jag önskar att detta missförstånd af mina ord icke längre må finna återljud inom Kammaren.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen upptog de yrkanden, som blifvit gjorda och som afsågo dels bifall till Utskottets hemställan, dels Utlåtandets återförvisande till Utskottet, dels ock slutligen afslag å Utskottets hemställan i förening med bifall uti Herr Jonas Jonassons motion. Proposition framställdes å dessa olika yrkanden, och då Herr Talmannen förklarade sig hafva funnit propositionen på bifall till Utskottets hemställan med öfvervägande ja besvarad, begärde Herr Jöns Pehrsson votering. Önsknningar hördes då framställas derom att från denna votering måtte afstås, hvilket gaf

Herr Jöns Pehrsson anledning till följande yttrande: Jag plägar icke vara den, som afstår från en begäran, den jag anser berättigad, och jag gör det icke heller nu, samt hoppas att det besvär, jag förorsakar Kammaren med den af mig begärda voteringen, skall vara snart öfvergående.

Följaktligen blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition af denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 25, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Första Hufvudtitel,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande Utlåtande till Utskottet återförvisadt.

Omröstning, anställd i vanlig ordning, utföll med 113 ja mot 51 nej, och var följaktligen beslut fattadt i öfverensstämmelse med Utskottets förslag.

Den Utlåtandet bifogade tabell.

Godkändes.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 26, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Andra Hufvudtitel.

Punkten 1.

Herr Staaff: Under den diskussion, som föregick afsändandet af denna min motion till Stats-Utskottet, tog jag mig friheten yttra, det jag icke ville ovilkorligen påstå, att rätta tidpunkten nu vore inne för en återgång till Högsta Domstolens gamla sammansättning, och denna åsigt synes äfven Utskottet hafva delat, och med rätta såsom det synes, om man afser Högsta Domstolens skyldighet att afgifva utlåtande öfver alla de viktiga och omfattande lagförslag, som för närvarande äro under beredning, men jag förklarade vid samma tillfälle, det jag äfven vore belåten, om Utskottet biträdde allenast motionens sednaste alternativ, d. v. s. tillstyrkte en underdånig skrifvelse i den syftning motionen afsåg; en begäran, som Utskottet dock icke funnit skäligt understödja.

Må det tillätas mig att något litet taga Kammarens tid i anspråk, då jag nu går att granska skälen för Utskottets afstyrkande, och dervid påfinner ett, det sist andagna, hvilket jag anser vara i högsta grad underhålligt och olyckligt. Utskottet säger nemligen: "Vid sådant förhållande, och då på Riksdagens profning är beroende en af Herr A. W. Björck inom Andra Kammaren väckt, till Särskildt Utskott remitterad motion (N:o 69), deri bland annat föreslagits, att domsrätten i administrativa mål måtte åt domstolarne öfverlemnas, genom hvilken anordning Högsta Domstolens göromål skulle komma att betydligt ökas, får Utskottet hemställa etc. etc.;" jag kan ej finna annat än att det är i högsta grad olämpligt, att, i fall man nemligen vill gå till väga med någon skymt af allvar, såsom skäl mot antagande af ett framlagdt förslag åberopa, det en annan motionär framkastat ett förslag om någon förändring, som står med det förra förslaget i närmare eller fjärmare sammanhang. Ett sådant skäl innehåller naturligtvis icke något annat, än att så och så är förhållandet, den eller den personen anser att det bör vara på ett annat sätt, d. v. s., i förevarande fall, Herr Björck tycker att motionen icke bör bifallas, och därför tycker Utskottet alldeles detsamma. Jag hemställer om det kan vara riktigt att på detta sätt lägga hinder i vägen för snart sagdt hvilket förslag som helst, och jag frågar om man på detta sätt visar sympatier för de frågor, som afse allmänt gagn och nytta. Man kan såsom jag, ty jag gör det verkligen, dela Herr Björcks åsichter i öfrigt i fråga om reorganisatiionen af vår statsförvaltning, utan att därför behöfva godkänna allt hvad han behagar föreslå. Jag begagnar detta tillfälle att tillkännagifva, det jag anser att det vore högst olyckligt, om de administrativa tvistefrågorna

komma att till domstolarne öfverlemnas, ty för bedömandet af dessa frågor fordras insigter och en erfarenhet, som man rimligtvis icke bör begära af domaren, hvilken under ett helt lif egnat sin tid och sina krafter åt bedömandet af rent juridiska ärenden. Jag påstår vidare att en dylik förflyttning vore högst olycklig, af den anledning att ett administrativt mål ofta kan vara af den omfattning, och så vidlyftigt, att handläggningen af ett enda sådant kan erfordra lika lång tid som behandlingen af 30, 40 ja 50 juridiska frågor, och om dessa administrativa ärenden öfverflyttas till Högsta Domstolen, med borttagande af alla mellaninstanser, och på grund deraf med i de flesta fall felande grundlig utredning af förhållandena, så kunde derigenom så stor skada uppkomma, att den aldrig kunde afhjelpas eller ersättas. Jag anser således att det vore särdeles olyckligt, om Herr Björcks motion i denna del ginge igenom, men i öfrigt vill jag på allt sätt bispringa honom till dess genomdrifvande.

Efter denna lilla digression, för hvilken jag anhåller om tillgift, samt för att återkomma till hufvudfrågan, så anser jag det så mycket olämpligare att åberopa Herr Björcks motion såsom skäl till afslag å min framställning, som denna motion icke är annat än ett förslag, om hvilket man icke vet huru det kan komma att gestalta sig, huruvida det kommer att af Riksdagen bifallas eller icke o. s. v.

I öfrigt säger Utskottet: "Då före Högsta Domstolens förstärkning endast 265 revisions saker i medeltal årligen kommo till afgörande, visar det sig, att förstärkningen haft till följd, att revisions saker blifvit afgjorda till nära dubbelt det antal, som derförinnan medhunnits, samt att, derest de inkommande revisionsmålen i medeltal fortfarande komma att uppgå till 401, förstärkningens indragande skulle medföra för hvarje år en tillökning i balansen af 136 revisions saker, hvaraf skulle följa att balansen inom sex år komme att visa en högre siffra än vid början af 1861." Detta skulle naturligtvis på siffran kunna försvaras, om man nu icke med säkerhet kände och hade sig bekant, att på sednare tiden de till föredragning beredda målen ej gifvit Högsta Domstolen full sysselsättning, så att dess ledamöter nu hafva rätt mycken tid öfrigt, såsom jag i min motion antydt. Om man nu kan antaga att en hvar af Högsta Domstolens tvänne divisioner har tvänne arbetsdagar i veckan lediga, och dessa inräknas i arbetstiden, så reducerar balansen sig snart till noll eller intet, om man undantager den första tiden, då pröfningen af inkomna lagförslag möjligen skulle kunna förorsaka ett strängare anlitage af Högsta Domstolens arbetstid.

Vidare anför Utskottet: "Då likväl den jemförelsevis mindre betydliga utgift, som förstärkningen i verkligheten fordrar, icke kan undgås på annat sätt, än att inom kort tid rättstillståndet åter skall kunna med skäl öfverklagas, och det enskilda lidandet genom fördröjdt afgörande af rättstvister ökas i ständigt stigande progression, lärer berörda utgift vara bland dem, för hvilka de skattdragande måhända i första rummet äro pligtige, och säkerligen jemväl villige att vidkännas erforderliga uppoffringar." Häraf skulle man kunna draga den slutsatsen, att uppgiften i min motion varit oriktig och felaktig, då jag påstått, att förstärkningen årligen kostar Staten en summa af 69,200 R:dr R:mt, men huruvida detta "jemförelsevis" skall hänföras till inkomsterna eller till utgifterna eller

till anslagets förhållande till vigten och värdet af det arbete, som därför erhålles, derom lemna oss Utskottet i den djupaste okunnighet. Ett faktum är emellertid att, enligt 1860 års Riksdags Stats-Utskotts egen uppgift, förstärkningen kostar Staten en årlig utgift af 69,200 R:dr R:mt, och om denna må anses vara "jembörelsevis" obetydlig, derom tviflar jag högeligen, helst då samma utgift årligen återkommer.

Då Hans Excellens Herr Justitie-statsministern sjelf tillkännagifvit, att förberedande åtgärder redan blifvit vidtagna att åstadkomma någon in-
dragning af tienstemannabefattningarna inom Justitie-revisionen, så tror jag fortfarande att en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t ingalunda är obefogad, och jag får alltså äran påyrka, att Riksdagen måtte besluta en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t, med hemställan det behagade Kongl. Maj:t för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag rörande den minskning af antalet ledamöter i Högsta Domstolen samt embets- och tienstemen i Kongl. Maj:ts Nedre Justitie-revision, som af nu inträffade förändrade omständigheter må kunna föranledas.

Herr Björck: Till och med på den tid, då riksdagarna räckte i årtal, ställde man icke det anspråk på Utskotten, att deras Utlåtanden skulle vara några sådana stilprof, som tålde vid äfven en strängare granskning, utan man ansåg tillräckligt, om Utskotten uttryckte sig på ett sådant sätt, att deras mening kunde af hvar och en förstås. Sedan numera tiden för riksdagarnes sammanträden blifvit till en viss kort tid inskränkt och Utskottens arbeten till följd deraf måste i hög grad påskyndas, bör man väl ej hafva större anspråk på Utskotten, än man förut hade, utan snarare mindre. Jag förutskickar denna anmärkning, emedan jag anser, att den siste värde talaren gått allt för långt i den granskning af Utskottets motivering, som han företagit sig.

Den siste värde talaren har blifvit förgrymmad deröfver, att Utskottet i slutet af Utlåtandet erinrat om den motion angående en förändrad organisation af embetsverken, som jag tagit mig friheten att vid denna riksdag väcka och hvilken, säge hvad man säga vill, dock ovilkorligen eger ett visst sammanhang med nu ifrågavarande ämne. Den siste värde talaren har motionerat en förminskning af ledamöternes i Högsta Domstolen antal, jag har föreslagit att en del af de administrativa målen skulle öfverlemnas till Högsta Domstolens pröfning och dess verksamhet sålunda utvidgas. Enligt min uppfattning måste väl dessa båda förslag anses lika goda, intill dess de blifva afgjorda, åtminstone kan det ena vara berättigadt till ett omnämnande, då det andra erhåller en omständlig utredning. Om man kunde på en gång pröfva och afgöra alla möjliga förslag som framställas rörande samma sak, och då ibland dessa genast välja det bästa, så vore detta visserligen den fullkomligaste arbetsordning, som man kunde tänka sig. Men då nu sådant icke är möjligt, utan man i stället vid pröfning af en fråga måste inskränka sig till att endast taga hänsyn till ett i en annan fråga väckt förslags hufvudsakliga tendens, så bör väl därför icke ett sådant förslag lemnas helt och hållet ur sigte, om detta förslag, derest detsamma skulle af någon pröfvas lämpligt, otvifvelaktigt komme att utöfva inflytande på omdömet i den fråga, som är föremål för behandling. Jag kan därför ej finna det annat än ganska riktigt, att Ut-

skottet vid denna fråga fäst at uppmärksamhet på min motion, och mera än erinran derom har Utskottet icke tillåtit sig.

Jag har nu fått höra, att jag icke kan påräkna den siste värde talarens hjälp att genomdrifva mitt förslag om en del af de administrativa målens öfverlemnande till de allmänna domstolarne. Detta har visserligen smärtat mig. Emellertid kan det ju hända, att det kommer att gå med den siste värde talaren som med mig och en och annan af de andra ledamöterna i det Särskilda Utskott, som blifvit tillsatt för att behandla min motion, nemligen att vid granskning af uppgifterna om de mål, som för närvarande inkomma till de administrativa verken, blifva allt mer och mer öfvertygad derom, att en hel del mål, som nu gå den administrativa vägen, rätteligen tillhöra allmän domstols upptagande och pröfning. Men äfven om jag icke kan hoppas, att den siste värde talaren, som säkerligen noga undersökt ämnet, innan han fattat sitt beslut deri, skall komma att räknas bland anhängarne till mitt förslag, så får jag trösta mig med att icke alla dela hans mening.

Om nu en del domare sakna de insigter och den erfarenhet som erfordras för pröfning af de administrativa målen, så kan det ju likväl hända, att dessa insigter och denna erfarenhet likväl finnas hos Högsta Domstolen och att, om det således möter hinder att åt en del domare öfverlemnna behandlingen af dessa mål, något hinder att åt Högsta Domstolen uppdraga pröfningen af samma mål dertför icke behöfver förefinnas.

Hvad den siste värde talarens anmärkningar i öfrigt angår, så synes af Utskottets Utlåtande, att Högsta Domstolen, efter dess förstärkning, icke medhunnit att af de mål, som i allmänhet äro af en vidlyftigare beskaffenhet och påkalla en omsorgsfullare behandling, eller revisions sakerna, under året afgöra mer än ungefär dubbelt det antal, som der förut på ett år afgjordes. Det är väl möjligt att arbetet bort kunna mera påskyndas, men förhållandet har emellertid icke visat sig vara så.

Vid sin granskning af Utskottets Utlåtande har den siste värde talaren äfven förklarats sig icke förstå hvad Utskottet egentligen menat, då det yttrat, att utgiften för Högsta Domstolens förstärkning vore "jmförelsevis" obetydlig. Jag får i anledning här af upplysa den värde talaren derom, att Utskottet kallat denna utgift "jmförelsevis" obetydlig med afseende å den fördel, som för rättstillståndet i landet derigenom uppkommit, och jag tror att, om man tager i betraktande den fördel, nemligen möjligheten af rättssakers snarare afgörande och vigten här af för rättstillståndets upprätthållande, man måste medgifva att Utskottet här vid lag har fullkomligt rätt. Ty rättstillståndet torde väl icke kunna anses tillfredsställande, om man, såsom händelsen var före Högsta Domstolens förstärkning, nödgas vänta 4 å 5 år på en saks afgörande i sista instansen.

Utskottet har för öfrigt sagt, att endast den utgift, "som förstärkningen i verkligheten fordrade" måste anses jmförelsevis obetydlig. Med detta uttryck, som jemväl af talaren förklarats obegripligt, har Utskottet velat antyda sin åsigt, att bibehållandet af Högsta Domstolens nuvarande fördelning på två afdelningar icke nödvändiggör bibehållandet af den förökning i revisionssekreterarnes antal, som i sammanhang med Högsta Domstolens förstärkning egde rum. Under den tid Högsta Domstolen arbetat på två afdelningar, har, såsom förut, erfordrats endast en föredragande i

lagfrågor. På de tider denne sysselsätter Högsta Domstolen äro naturligtvis de öfrige revisionssekreterarne ledige. Om nu ej för de öfriga målen erfordras ett så stort antal revisionssekreterare som det närvarande, hvilket Utskottet trots vara händelsen, så bör naturligtvis inskränkning härutinnan ske. Men då denna omständighet redan förut blifvit af Justitieministern påaktad, samt man har all anledning antaga att en sådan ytterligare indragning inom kort kommer att ega rum, ansåg Utskottet ej nödigt föreslå Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:t med någon framställning härom.

Jag tröstar mig med att Kammarens ledamöter i allmänhet icke skola hafva svårt att fatta nu förevarande Utlåtande och yrkar på de skäl jag sålunda anfört, att Kammaren, med afslag å Herr Staaffs nu framställda förslag, måtte bifalla hvad Utskottet i denna punkt tillstyrkt.

Herr Blanche: Då Herr Staaff väckte sin nu ifrågavarande motion, förenade jag mig deri, och jag instämmer äfven i hvad han nu anfört, dervid jag ber att få tillägga, att jag knappast tror att någon annan åtgärd, som under de tio sista åren vidtagits, varit af mera skadligt inflytande, än Högsta Domstolens utvidgning till två divisioner, ty hvad Högsta Domstolen derigenom förlorat i enhet och anseende är redan af erfarenheten ådagalagd. Att denna följd skulle af förstärkningen uppkomma, det anmärktes redan, då frågan derom väcktes, af ett par af Högsta Domstolens utmärktaste ledamöter.

Initiativet till Högsta Domstolens förstärkning utgick ej heller från Regeringen, som, om den funnit åtgärden nödvändig, nog sjelf gjort framställning derom, utan från några representanter, men Regeringen, som ej ogerna såg att embetsmännens antal förökades, godkände förslaget.

Den förste talaren har gjort anmärkning mot det af Utskottet i slutet af dess motivering anförda skäl, och detta skäl är verkligen också af den mest vacklande natur. Tvifvelaktigt är det om Herr Björeks förslag kommer att gå igenom, och ännu mera tvifvelaktigt är, om sådant skulle vara nyttigt. Ty de administrativa målens behandling fordra helt andra egenskaper och insigter än de vanliga domarevärfven. Den juridiska disciplinen fordrar ensam så mycket studier, att jag icke kan se huru det skall blifva för en domare möjligt att jemväl tillägna sig de kunskaper, som för pröfning af de administrativa målen äro nödiga. Jag vet dessutom icke hvad Regeringen skall göra, om den ej skall handlägga dessa mål.

I öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att det ofta knappast kan vara möjligt att träffa på sexton personer, som äro fullt värdige att inträda såsom ledamöter i Högsta Domstolen. Vi veta att det förr mötte svårighet att få alla platserna derstädes värdigt beklädda, ehuru dessa då icke voro flera än tolf. Jag yrkar bifall till Herr Staaffs förslag.

Efter sålunda slutad öfverläggning bifölls denna punkt.

Punkten 2.

Herr O. B. Olsson: Det har varit och är fortfarande min fasta öfvertygelse, att presidentstjänsterna vid rikets Hofrätter kunna indragas

och Statsverket beredas en årlig besparing af 27,000 R:dr. Emellertid har Utskottet ej kunnat gilla de af mig i motionen anförda skäl, men jag kan ej heller å min sida gilla Utskottets motiver.

Utskottet säger, att chefen för en domstol "icke kan i någon väsendtlig mån förekomma, att öfverläggningarne mellan ledamöterna urarta till omständliga diskussioner, hvilka för målens afgörande snarare äro menliga än ganeliga". Om sådant verkligen förekommit vet jag ej, jag har icke hört att Hofrätterna sysselsätta sig med diskussioner, "hvilka för målens afgörande snarare äro menliga än ganeliga". Men är förhållandet så och kan det icke af cheferne afstyras, så synes mig häri ligga ännu ett skäl att indraga chefsplatserna.

Utskottet tillägger vidare: "Icke desto mindre torde det vara ett misstag att anse göromålen inom öfverdomstolarne icke vara i behof af kontroll utaf en särskild person, som, utan att i likhet med den enskilda ledamoten hafva uppmärksamheten hufvudsakligen fästad på de särskilde målen och deras behandling, utöfvar uppsigt icke allenast, beträffande tjänstemännen, öfver den snara och ordentliga verkställigheten af expeditionen och det som dem i öfrigt åligger; utan jemväl, hvad ledamöterna angår, öfver den ordning och skyndsamhet, hvarmed de äro pligtige att fullgöra sina skyldigheter. Att denna sednare kontroll är af stor betydelse och vigt skall ingen neka, som besinnar, att hos domstolsledamoten tidigt blifvit utbildad föreställningen om oberoende inom det honom anvisade område, och att denna föreställning i synnerhet af öfverdomaren lätt öfverdrifves derhän att han icke känner ansvarighet inför någon annan. Det är den så beskaffade föreställningen, som måste föras och hållas inom sina rätta gränser, och dertill fordras en chef, som, med fullständig insigt i och öfversigt öfver göromålen, förenar förmågan att göra sig gällande till utkräfvande af den drift och skyndsamhet i målens behandling, hvori den enskilde ledamoten egentligen kan brista, så vida som det får antagas att han alltid måste besitta tillräckliga insigter och mognad erfarenhet, för att kunna utan fördröjande af målens afgörande bestämma sin mening". Skulle man antaga dessa Utskottets åsikter vara rigtiga, så kan man ej undgå att mycket beklaga det dåliga tillstånd, som måste hafva rådt i våra Hofrätter på de tider, då deras chefer förr i årtal lågo borta vid riksdagarne. Men man hörde då lika litet som nu någon missbelåtenhet med lagskipningen vid Hofrätterna uttalas. När nu en chef kan i årtal vara borta från sitt verk, utan att någon olägenhet deraf uppkommer, så är chefen öfverflödig, och jag har så mycket större anledning att anse presidentsplatserna vid Hofrätterna för öfverflödiga, som Högsta Domstolen, oaktadt den arbetar på två divisioner, icke eger någon chef, utan att någon olägenhet deraf försports.

Om man kunde antaga, att presidenterne i Hofrätterna äro så nödvändiga, som Utskottet i sina motiver påstår, då är det sannerligen högst angeläget att göra den ändring i grundlagarne, att Hofrättspresidenter ej äro valbare till riksdagsmän, ty då är det orätt att draga dessa ifrån deras verk, som så väl behöfva dem.

Jag vågar antaga, att, om sparsamhet verkligen är så af nöden, som man allmänt påstår, min motion äfven är förtjent af uppmärksamhet. Men då jag nu icke kan hoppas att densamma skall vinna bifall och det

vid sådant förhållande icke tjenar till något att begära återremiss, yrkar jag, att, då frågan enligt mitt förmenande är af beskaffenhet att den icke kan falla utan måste framdeles återkomma, Kammaren måtte besluta att med ogillande lägga denna punkt af Utskottets Utlåtande till handlingarne.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag har ej kunnat biträda Utskottets beslut i denna punkt, då jag anser att presidenterne vid Hofrätterna kunna indragas. Då Högsta Domstolen ej behöfver någon chef, så böra äfven Hofrätterna, der alla ledamöterne äro juridiskt bildade, kunna vara utan sådane. Genom någon omreglering af Hofrätternas arbetsordning föreställer jag mig att denna indragning skulle kunna gå för sig utan någon svårighet. Helt annat är förhållandet med underrätterna; der äro ej öfverallt samtliga ledamöterne juridiskt bildade, och till följd häraf måste der finnas en jurist såsom ordförande, hvilken bär ansvaret för rättens beslut.

På dessa skäl instämmer jag med den siste talaren.

Herr Björck: Den värde motionären har missförstått Utskottets yttrande, att chefen för en domstol icke kan förekomma att öfverläggningarne mellan ledamöterne urarta till omständliga diskussioner, hvilka kunna vara för målens afgörande snarare menliga än gäneliga. Utskottet har dermed endast velat säga, att sådant ej tillhör chefens göromål.

Motionären har i öfrigt endast sökt att åstadkomma en negativ bevisning till stöd för sitt förslag. Han har nemligen sökt visa, att presidenterne kunnat vara borta från Hofrätterna, utan att olägenhet deraf uppstått. Denna bevisning är emellertid ej tillräcklig för att vederlägga de positiva grunder, som Utskottet för dessa embetsmäns bibehållande anfört.

Då hvarken motionären eller någon annan i öfrigt sökt gendrifva dessa grunder, inskränker jag mig till att fästa uppmärksamheten på den hufvudsakligaste af desamma, nemligen att då Hofrätterna bestå af så många ledamöter, det lätt kan hända att en eller annan af desse göra sig skyldige till långsamhet eller mindre drift i sina göromål, något som vi menniskor i allmänhet hafva ganska lätt att låta komma oss till last. För att förebygga sådant är det nödvändigt att det finnes någon, som, så att säga, trycker på den enskilde ledamot, hvilken möjligen finnes fallen för dylik försumlighet i sina åligganden. Kamraterna kunna ej göra detta. Just till följd häraf och med afseende tillika å den af Utskottet omnämnda föreställning om oberoende, som i allmänhet tidigt utbildar sig hos en ledamot i en domstol, ansåg Utskottet nödigt att i hvarje Hofrätt funnes en person, som med lämpa och urskiljning kunde utöfva detta tryck på de enskilde ledamöterne.

För dem, som i likhet med motionären hafva den åsigt, att presidentembetena i Hofrätterna äro öfverflödiga, skola helt naturligt Utskottets motiver synas otillräckliga, men jag tror näppeligen, att man för nämnda befattningars bibehållande skall kunna anföra flera skäl, än Utskottet gjort, och då dessa förefalla mig fullt tillfredsställande, yrkar jag bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Bergström: Genast i början vill jag tillkännagifva, att jag gillar det slut, hvartill Stats-Utskottet i förevarande fråga kommit. Men det förundrar mig i sanning icke, att motionären, som nyss hade ordet, icke af Utskottets motiver funnit sig öfvertygad om befogenheten af Utskottets hemställan om afslag å motionen. Enligt min uppfattning äro nemligen de premisser, hvarifrån Utskottet i sin bevisföring utgått, felaktiga, ehuru Utskottet kommit till ett riktigt slut. Exempel lära icke heller saknas, att man från rigtiga premisser kommit till ett origtigt slut. Sådant stärker emellertid icke tron på ofelbarheten af Utskottets slutledningskonst.

Då, såsom redan är nämndt, jag gillar det slut, hvartill Utskottet kommit, kan det synas onödigt, att jag ingår i en kritik af Utskottets motivering; men denna hvilar på en så oriktig uppfattning af domstolarnes organisation i allmänhet och särskildt Hofrättspresidenternes ställning till nämnda Rätters öfrige ledamöter, att jag, som sjelf är ledamot i en Öfverrätt, icke anser mig kunna eller böra iakttaga tystnad i detta ämne. Det är nemligen af vigt, att ett Riksdagens Utskott icke hyser irriga föreställningar rörande den dömande magten; och då sådana uttalas, torde de böra rättas.

Såsom bekant är, innehåller Statsmagtens verksamhet tre hufvudmoment, och delar sig i tre hufvudfunktioner: lagstiftning, lagskipning och administration. Inom det sednare området möter oss städse begreppet Chef. Icke så inom lagstiftningens och lagskipningens område. Emellertid talar Utskottet om "Chefen för en domstol". Men detta uttryck förekommer icke i språket; och hvarföre? Jo, derföre att det icke har någon motsvarighet i begreppet. Lagen talar också ej om någon chef, utan om den ledamot, som främst i Rätten sitter. Detta är riktigt; ty med hvilken rang och med hvilka attributer man än må utrusta den ledamot, som på grund af fullmakt ständigt, när han är tjenstgörande, sitter främst i Rätten, kan hans rättsliga ställning till domstolens öfrige ledamöter icke vara eller blifva någon annan än den af primus inter pares. Det är af vigt för öfrige domstolsledamöters sjelfständighet att hålla fast vid en sådan åsigt. En president har icke annan eller större magtbefogenhet än hvilken annan af domstolens ledamöter, som vid något tillfälle sitter främst, denne ledamot må vara den andre, tredje eller huru långt ned i ordningen som helst.

Jag kunde hafva ännu mycket mer att säga rörande den felaktiga motiveringen; men då det för mig har varit mest magtpåliggande att rätta sjelfva grundvillfarelsen, att främste domstolsledamoten eger utöfva chefskap öfver de öfriga, vill jag icke längre upptaga Kammarens dyrbara tid med en till intet tjenande ytterligare kritik af Utskottets Betänkande. Jag slutar derföre med hemställan, att Kammaren ville godkänna det slut, hvartill Utskottet kommit.

Herr Justitie-statsministern Hans Excellens Friherre De Geer: Det är riktigt, på sätt den siste talaren yttrat, att presidenten, då han deltagar i Hofrättens förhandlingar, i allmänhet icke har annan rätt än hvar och en af de öfrige ledamöterna och, likasom desse, blott har en röst; men såsom samme talare ock medgaf, blifver icke derföre presidenten

öfverflödig. Han har, enligt instruktionen, sig ålagdt att tillse, det samtliga ledamöter och tjenstemän göra sin skyldighet. I öfrigt utgör han, genom intresse och embetspligt, det inre sambandet emellan de olika divisionerna i Hofrätten, som annars ega allt för litet sammanhang med hvarandra.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att presidenten i Svea Hofrätt, enligt grundlagens stadgande, för ordet i Riksrätten. Presidentembetet i nämnda Hofrätt kan således icke indragas, med mindre en grundlagsförändring eger rum; och det torde icke vara skäl att organisera de andra båda Hofrätterna olika med Svea Hofrätt.

Vidare anfördes icke; och på Herr Talmannens proposition blef Utskottets hemställan bifallen.

Punkten 3.

Herr Peter Petersson: De skäl, Utskottet anført för underkännande af min motion om Krigshofrättens indragning, synas mig vara mindre giltiga. Bland annat säger Utskottet: "Med hänseende till hvad sålunda förekommit, och då rätta anordnandet af domstolarne i de ifrågasvarande målen synes hafva blifvit med noggrannhet undersökt, torde det vara att vänta, att den lagstiftning i ämnet, som snart är att påräkna, skall visa sig ändamålsenlig. Det är visserligen möjligt, att en särskild komité är tillsatt för granskning af förslag till ny krigslag — en sak som likväl, efter mitt förmenande, icke alls berör frågan huruvida Krigshofrätten kan eller bör indragas, — men innan ett dylikt förslag kan komma att blifva färdigt och antaget, torde, enligt gammal praxis, åtgå flera år. Att militärståndet i våra dagar har ett högt anseende, vill jag icke bestrida; men att detsamma skall hafva en egen domstol, anser jag vara både obehöfligt och öfverflödig. Jag anser, att inför domstol bör en hvar vara lika. I annat fall skulle alla andra samhällsklasser inom riket, såsom jordbrukare, handlande och öfrige näringsidkare, med lika stort skäl kunna yrka att erhålla en egen Hofrätt. Med Representationens ombildning har jag trott, att all så kallad ståndsskilnad skulle hafva upphört. Då vi dessutom snart hafva att vänta en omreglering, förstärkning och utveckling af vårt försvarsväsende, och en långt allmännare värnepligt möjligen måste åtagas, skulle det vara mera medborgerligt och tidsenligt, om alla mål, så väl inom ena som andra folkklassen, prövades och afgjordes af den Hofrätt, inom hvars domvärjo målet lyder.

Antalet af de mål, som utgjort föremål för Krigshofrättens pröfning, har utgjort: år 1865: 84; 1866: 105, och 1867: 125. Dessa i medeltal 100 mål om året, som kostat Staten icke så ringa, skulle således, fördelade på rikets tre Hofrätter, uppgå till omkring 34 för hvarje. Med förstärkning af högst tvänne adjungerade militäre ledamöter kunna alla dessa mål utan olägenhet under fredstid afgöras. Af dessa skäl yrkar jag återremiss af Utskottets förslag.

Herr Justitie-statsministern Hans Excellens Friherre De Geer: De många aktade namn, som jag funnit tecknade under reservationen emot

denna punkt, gäfv mig genast anledning förmoda, att Utskottets tillstyrkande af Kongl. Maj:ts Proposition i denna del skulle möta betänkligheter uti denna Kammare, och jag finner denna förmodan bekräftad af den omständighet, att så många talare redan anmält sig till erhållande af ordet i denna fråga.

Då det är mig angeläget, att det misstroende man synes hysa mot det nya krigslagsförslaget, som är under Kongl. Maj:ts pröfning, icke må rotfästa sig, anhåller jag att derom få yttra några ord.

Den grundtanke, från hvilken reservanterne utgått, innefattas i följande ord: "I samma mån försvaret blir mera folkligt, bör militärlagstiftningen äfven blifva mera medborgerlig." I denna sats gifver jag de värde reservanterne fullkomligt rätt, nemligen att krigslagstiftningen bör genomträngas af samma humanitet som gör sig gällande i den allmänna strafflagen, äfvensom att såväl de, som valt krigareyrket för lifstiden, som ännu mera de, hvilka blott för någon tid egna sig deråt, icke ställas såsom en särskild kast, hvars alla förhållanden bedömas efter en särskild undantagslag. Från dessa grundsatser har ock det nya krigslagförslaget utgått, och man har deri borttagit de alltför stränga, ja, man kan säga, till en del barbariska straff, hvilka finnas i krigsartiklarne, och sökt att utbyta dem mot andra, mera förenliga med tidens anda. Sålunda är t. ex. dödsstraffet bibehållet endast såsom ett alternativt straff, likasom i allmänna strafflagen.

Enligt gällande krigsartiklar är krigsdomstol behörig att upptaga alla brott och förseelser, begångna af krigsman i tjänst eller under tjänstgöring, således äfven sådana som begås emot allmän lag af trupp, som ligger i garnison, äfvensom sådana mål, deruti enskilde personer äro angifne för delaktighet med krigsmän i begångna brott. Enligt nya lagförslaget skulle krigsdomstols behörighet inskränkas till endast de fel, som begås i tjänsten eller äro af beskaffenhet att endast efter militära förhållanden kunna bedömas. Deremot äro i förslaget från krigsdomstols kompetens borttagna sådana brott emot allmän lag, som begås af krigsmän emot enskilde, så vida ej brottet innefattar tjänstefel; likasom ingen utom krigsstaten får af krigsdomstol dömas för delaktighet med krigsman eller i rekonventionsväg o. s. v.; härifrån ega likväl vissa undantag i fält eller under sjötåg rum.

Dessa grunder, på hvilka det nya förslaget hvilat, stå i fullkomlig öfverensstämmelse med den begränsning för krigslagen, som uppställdes af så väl lagkomitéen som lagberedningen; och jag tror, att förslaget i denna begränsning går längre än i de flesta andra länders krigslagar. Om jag t. ex. fäster mig vid förhållandet i Schweiz, ett land der det folkliga elementet mera än i något annat ingår i krigslagstiftningen, så befinnes, att hvarje militär, så länge han är i tjänsteutöfning eller utom sådan klädd i uniform, är underkastad krigslagarne, hvilket äfven är förhållandet ej blott med många, som mera aflägsat räknas till krigsmagten, utan ock med andra medborgare, som söka undandraga sig krigstjänst eller förleda andra dertill. I Schweiz är visserligen stadgadt, att enligt krigslag icke bestraffas andra brott, än som deri äro nämnda; men der finnas upptagna en mängd icke-militära brott, såsom mord, dråp, stöld, svek, sedlighetsbrott, ja till och med religionsbrott, för hvilka krigslagen kan tillämpas emot militärer.

Jag kan derföre icke förstå att, såsom reservanterne förutsätta, en genomgripande förändring i arméorganisationen skulle föranleda dertill, att de grunder, som blifvit följda i nya krigslagförslaget, icke skulle kunna bibehållas.

Reservanterne säga, att de icke i princip kunna godkänna en domstol, som ställer en klass af medborgare öfver, utom eller vid sidan af det öfriga samhället. Krigsmannen skulle väl egentligen sägas ställd öfver, utom eller vid sidan af det öfriga samhället, derigenom att han dömes efter en särskild lag, och det synes härvid mindre väsentligt, om det är en särskild eller allmän domstol som tillämpar denna special-lag. Reservanterne tyckas dock icke vilja gå så långt som att borttaga all krigslag, utan synas blott hafva fäst sig vid krigsdomstolarne. Jag ber att med anledning deraf få fästa uppmärksamheten på att vi hafva andra särskilda domstolar än krigsdomstolarne; såsom t. ex. Riksrätt för Statsrådets och Högste Domstolens ledamöter och Kammarrätten för tjenstemäns fel i uppborlden o. s. v. Vår grundlag förutsätter ock så väl särskild krigslag som särskilda krigsdomstolar. Icke heller känner jag något land i Europa, som icke har särskilda krigsdomstolar. Frankrike har sådana i två instanser och från den andra af dem gå i fredstid målen till allmänna kassationsdomstolen. I Preussen finnes ock krigsrätt och öfver den ett generalauditoriat, från hvilket målen kunna hänskjutas till Konungen. Belgien har likaledes två, och från den Schweiziska krigsrätten fullföljas målen till en militärisk kassationsdomstol, från hvilken talan icke får fullföljas. Enligt uppgjort förslag till rättegångslag för Danska krigsmagten skulle instanserna blifva en krigsrätt och en generalkrigsrätt.

Reservanterne yttra vidare: "Bland förändringar torde en af de enklaste vara, att Krigshofrätten indrages, och att de mål, som nu tillhöra densamma, öfverflyttas till den Hofrätt, inom hvars domvärjo målet lyder. Enligt 20 § Regeringsformen adjungeras nu tvänne militärledamöter i Högsta Domstolen uti krigsmål. Kan detta låta sig göra i högsta instansen och uti mål, som gå dit från Krigshofrätten, så torde utan olägenhet rikets civila Hofrätter med tvänne adjungerade militärledamöter under fredstid kunna afgöra alla de mål, som nu ingå till Krigshofrätten".

Reservanterne synas mig härvid icke hafva fästat uppmärksamheten vid den omständigheten, att Krigshofrätten, jemte det den är andra instansen, har sin väsentligaste verksamhet och sin svåraste uppgift uti att utgöra första instansen för mål, som angå fel af officerare i tjensten. Bland sådana fel äro åtskilliga af en synnerligen grannlaga egenskap att bedöma, såsom missbruk af förmanskap och extrajudiciel bestraffningsrätt, underlåten vård om trupp och Kronans tillhörigheter, origtiga rapporter, med flere, och dessa, framför andra, fordra insigter i militära ämnen. Dessa frågor äro ofta ytterst svåra och invecklade; och jag har hört flere af Högsta Domstolens ledamöter yttra, att dessa mål ej sällan äro bland de brydsammaste af de besvärmål, som utgöra föremål för Högsta Domstolens pröfning. Det skulle då vara särdeles inkonsekvent att bibehålla en särskild krigsdomstol i första instansen för de jemförelsevis enkla målen, men icke för de invecklade och svåra.

Vid

Vid uppgörandet af rättegångslag för krigsmagten utarbetades tvänne alternativa förslag. Det ena afsåg Krigshofrättens bibehållande och det andra gick derpå ut att målen skulle från krigsrätterna gå direkt till Högsta Domstolen. Dervid ansågs dock nödigt, att de krigsrätter, som skulle upptaga fel af officerare, organiserades något olika med de vanliga regements-krigsrätterna, då det icke kunde vara lämpligt att låta kamrater och underordnade bedöma förmäns och sina närmastes fel. Dessa särskilda krigsrätter skulle dock komma att medföra särskilda kostnader, enär det blefve nödigt att till dem ej blott kommendera och ersätta rese-kostnader för officerare af högre grad, utan äfven förordna särskild åklagare, då en väbel icke gerna kunde anses lämplig att utföra åtal mot sina förmän. Likasom denna anordning skulle i ganska betydlig mån öka Högsta Domstolens göromål, skulle den ej medföra någon besparing. På sätt Utskottet upplyst, föredrog komitéen det förslag, som bibehöll Krigshofrätten, och Högsta Domstolen har i denna del enhälligt godkänt samma förslag.

Reservanternes förslag, att alla till Krigshofrätten nu hörande mål skulle öfverlemnas till de allmänna Hofrätterna, har, utom hvad som redan blifvit deremot anfördt, äfven det emot sig, att de allmänna Hofrätterna redan nu hafva så mycket att göra, att äfven en ringa tillökning i göromål möjligen skulle i någon af dem föranleda inrättandet af en ny division; och då åtminstone skulle icke någon besparing vinnas, ty Krigshofrätten kostar icke på långt när så mycket som en division i de andra Hofrätterna.

Det förhåller sig visserligen så, som den första talaren yttrade, att målens antal i Krigshofrätten icke är särdeles stort; — jag tror dock icke, att den låga siffra, han uppgaf, upptog hela Krigshofrättens verksamhet —; men om, såsom sagdt är, dessa mål icke äro många, tror jag dock att åtskilliga af dem, synnerligast de som angå officerares tjenstefel och hvilka mål vanligen äro mycket vidlyftiga, skulle komma att gifva Hofrätterna ett ej ringa arbete, helst ledamöterna för dessa måls skull måste studera sig in i krigslagstiftningen, som icke är så lätt. Dessutom anser jag, att man af Krigshofrättens bibehållande har den icke oväsentliga fördelen att det finnes en domstol, der all erfarenhet i krigslagstiftningen samlas, och att åtminstone ett par personer i riket uteslutande få egna sig åt denna del af lagskipningen, och hos hvilka man har sakkunskap att tillgå jemväl i lagstiftningsfrågor.

Förslaget att öfverflytta målen på de allmänna Hofrätterna är redan förut noga pröfvadt. Göta Hofrätt har tillstyrkt en sådan förändring, ehuru icke enhälligt, men de båda andra Hofrätterna och Krigshofrätten äfvensom Högsta Domstolen afstyrkte densamma.

Reservanterne säga slutligen: "Med all aktning för de mäns förmåga och insigter, hvilka erhållit det magtpåliggande uppdraget att författa förslag till den särskilda militär-strafflagen, utgör ensamt den omständigheten, att desse herrar komiterade tillstyrkt Krigshofrättens bibehållande såsom öfverrätt vid krigsmagten, ett öfvervägande skäl till tvekan om den blifvande militär-lagstiftningens ändamålsenlighet." Jag tillåter mig vända om detta och säga: Med all aktning för reservanternes förmåga och insig-

ter kan jag icke finna de i deras reservation anförda skäl ega så mycken giltighet, att de kunna föranleda till omarbetning af förslaget till ny rättegångslag. Utom det att häraf skulle förorsakas dröjsmål med ny krigslags utfärdande, skulle det, enligt min och flere mera sakkunniges tanke, snarare leda till en försämring än förbättring af förslaget, utan att kunna medföra någon nämnvärd besparing.

Herr Ahlgren: Denna fråga har flera gånger förut utgjort föremål för Riksdagens pröfning. Redan vid 1840 års riksdag ingingo Rikets Ständer till Kongl. Maj:t med anhållan om Krigshofrättens indragning, och äfven vid 1856—1858 årens riksdag afläts underdånig skrifvelse i enahanda syftning. Då denna sednare skrifvelse är särdeles kort, anhåller jag, med den rätt grundlagen medgifver, och på det att de af Kammarens ledamöter, som icke bevistade sistnämnda riksdag, må erhålla kännedom om innehållet af skrifvelsen, i hvilken ärendet närmare utredes, att få uppläsa densamma. Den här följande lydelse:

“Hos Rikets Ständer har fråga blifvit väckt derom, att Krigshofrätten måtte alldeles upphöra och i stället en ny afdelning i Hofrätterna bildas för att utgöra andra instansen i militärmål, vid öfvervägande hvaraf i betraktande kommit, hurusom Rikets Sänder tillförene yttrat den åsigt, att särskilda domstolar för särskilda medborgareklasser, inrättningar eller yrken desto heldre borde afskaffas, som de vore ej allenast öfverflödiga och i följd deraf för Staten onyttigt betungande, utan äfven menliga för lagskipningens jemna och säkra gång; och hafva, i öfverensstämmelse med denna grundsats, de flesta dylika domstolar numera blifvit indragna. Rikets Ständer hafva derföre ansett det vara följdriktigt, att jemväl ifrågasvarande särskilda öfverdomstol för pröfning och afgörande af frågor rörande krigsmäns fel och förbrytelser m. m. må komma att upphöra, hvarom förslag vid flera förfutna riksmöten varit hos Rikets Ständer väckta samt underdånig framställning blifvit under den 19 December 1840 från Rikets då församlade Ständer till Kongl. Maj:t aflätn. Om det ock må vara nödigt, att flere män af yrket deltaga i handläggningen af ifrågasvarande mål uti första domstolen, der undersökningen i målet eger rum, och hvarest, i anseende härtill, en mera speciel sakkännedom hos domstolens fleste ledamöter må erfordras, så synes deremot dylika måls handläggning i andra instansen, som hufvudsakligen har till föremål att tillse, huruvida gällande lagbud blifvit riktigt tillämpade, kunna utan någon olägenhet försiggå i Hofrätterna, likasom tredje instansen för upptagande af dessa mål utgöres af Högsta Domstolen, hvaremot det synes vara mindre lämpligt att en sådan pröfning af underrätts beslut verkställas af en domstol, hvilken, såsom Krigshofrätten, bland sina ledamöter blott har en lagfaren person.

Då Rikets Ständer således tro, att ifrågasvarande mål lämpligen kunna och böra till Hofrätterna öfverflyttas, men det ringa antal ärenden, som härigenom komme att tillfalla hvardera Hofrätten, ej torde medföra någon så betydlig tillökning i göromål, att bildandet af särskilda afdelningar för handläggning af dessa mål, hvilket skulle medföra betydlig kostnad, må, på sätt hos Rikets Ständer blifvit ifrågasatt, anses erforderligt, samt det torde blifva behörigen sörjdt derför, att tillräcklig sakkännedom ej må,

vid meranämnda måls pröfning i Hofrätterna, komma att saknas, om der-
vid förfäres på enahanda sätt som i 20 § Regeringsformen är för så-
dana måls behandling i Högsta Domstolen föreskrifvet, nemligen att två
militärpersoner skola målen öfvervara, få Rikets Ständer underdånigst
anhålla, det Eders Kongl. Maj:t täcktes, efter ärendets utredning, taga i
nådigt öfvervägande, huruvida ej Krigshofrätten må kunna indragas och
de mål, som nu tillhöra denna domstol, på de öfriga Hofrätterna öfver-
flyttas, med iakttagande af hvad, på sätt ofvan är nämndt, för dylika måls
behandling i Eders Kongl. Maj:ts Högsta Domstol är föreskrifvet.“

Jag ber nu att få redogöra för huru Krigshofrätten, hvad angår le-
damöterna, för närvarande är sammansatt och derpå grunda mitt yrkande.
Krigshofrätten består af en juridiskt bildad ledamot, kallad Krigshofrätts-
råd, och sex militära ledamöter, hvilka, på sätt af Statskalendern för in-
innevarande år visas, äro emellan 60 och 70 år gamla. Huru aktningss-
värde desse militära ledamöter otvifvelaktigt äro, så kan väl icke sägas
att de ega den sakkunskap, som fördras för att kunna döma öfver men-
niskors lif, frihet och gods. I allmänhet ega militärer i lagfarenhet icke
några sådana grundliga studier, som berättiga dem att taga säte i en
öfverdomstol. De passera graderna och gå igenom en obetydlig kurs i
Krigsartiklarne, som af dem icke länge torde bibehållas i minnet. För-
nekas kan väl icke heller, att de män, som egnat sin tid åt lagfarenhetens
studium och lagarnes tillämpning, skola bättre förstå att tillämpa lagarne
på det af lagstiftaren afsedda sätt, än de för hvilka i allmänhet lag-
farenheten icke utgjort något studium. Visserligen kan det synas hafva
något, om ock ringa, skäl för sig, att i Krigshofrätten böra finnas flere
militära ledamöter för dömande öfver militära förbrytelser; men, på sätt
den föregående högt ärade talaren upplyst, tillkommer Krigshofrätten äf-
ven flera andra mål, bland hvilka sådana som angå enskilde personer,
tilltalade för delaktighet i förbrytelser med krigsmän.

Sedan den tid, då till Kongl. Maj:t afläts förutnämnda, af mig upp-
lästa skrifvelse, hvilken Kongl. Maj:t ansett ej föränlada till åtgärd, har
fråga väckts om arméens reorganisation samt allmän värnepligt; och vid
sådant förhållande, enär militärlagstiftningen äfven i följd deraf torde
böra blifva mera medborgerlig än hvad nu är händelsen, anser jag det
vara så mycket mindre lämpligt att bibehålla Krigshofrätten.

Hvad kostnaden angår, så är den just ej särdeles betydlig, ty årliga
anslaget till Krigshofrätten utgör endast emellan 13,000 och 14,000 R:dr;
men jag håller mera på principen än jag ser på kostnaden.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern lemnade åtskilliga upplys-
ningar om de nya krigslagarne, men det undgick mig, huruvida, hvad jag
likväl icke tror, äfven upplysning lemnades huru Krigshofrätten enligt det
redan utarbetade förslaget skulle blifva sammansatt. Jag är för min del
af den tanken, att man för framtiden icke bör hafva en öfverdomstol, sam-
mansatt såsom Krigshofrätten hufvudsakligen af militärer; och med hän-
visning till hvad härom blifvit anfördt i den reservation, som finnes Ut-
låtandet bilagd, anhåller jag, under yrkande af afslag å Stats-Utskottets
ifrågavarande Betänkande, att Riksdagen måtte besluta, att skrifvelse till
Kongl. Maj:t aflätes med underdånig anhållan om Krigshofrättens in-
dragning, samt att de mål, som nu tillhöra denna domstol, måtte öfver-

flyttas på de öfriga Hofrätterna, inom hvilkas domvärjo målen lyda, med iakttagande deraf att vid målens handläggning i Hofrätterna komme att förfaras på enahanda sätt, som i Regeringsformens 20 § är föreskrifvet för sådana måls behandling i Högsta Domstolen, nemligen att två militärpersoner skola målen öfvervara.

Herr Key: Med glädje har jag hört en föregående talare, Hans Excellens Herr Justitie-statsministern uttala den åsigt att vår militära strafflag bör genomträngas af samma humana anda, som mer och mer lägges till grund för den civila. Men skulle man, det oaktadt, nödgas medgifva, att undantagsstraff må ega rum för vissa af militärer begångna brott, så bjuder icke konsekvensen att därför jemväl erkänna att särskilda undantagsdomstolar böra vara organiserade. Samma ärade talare har med exempel från främmande länder sökt bevisa nödvändigheten af dylika, och äfven jag skulle hyst betänklighet att påyrka bifall till min reservation, derest densamma innehållit förslag om upphäfvande af *alla* undantagsdomstolar i militära mål. Så är likväl icke förhållandet. Likasom 20 § Regeringsformen föreskrifver, att uti fredstider skola de mål, som från krigsdomstolarne dragas under Konungens pröfning, uti Högsta Domstolen företagas och afgöras, dervid två militärpersoner af högre grad skola närvara och i besluten deltaga, så utgår min reservation derpå att, med bibehållande af krigsrätterna, två militärpersoner böra adjungeras i Hofrätterna med föredragning och afgörande af sådana mål, som nu ingå till Krigshofrätten. Då, äfven med erkännande att de mål, som från Krigshofrätten till Högsta Domstolen ingå, äro på förhand väl utredda, den öfverlägsna pröfningsförmåga emellertid bör och måste tillerkännas Högsta Domstolen, hvarför skulle denna icke äfven kunna tillerkännas förmåga att behörigen granska de militära mål, som från de vanliga Hofrätterna komme att dit ingå? Men å andra sidan, om Högsta Domstolen, såsom nu är förhållandet, blott med biträde af två militära ledamöter såsom högsta militärdomstol kan nöjaktigt pröfva de från Krigshofrätten dit inkommande mål, så ser jag icke heller något skäl, hvarföre ej på samma sätt våra nuvarande Hofrätter skulle kunna, med biträde af två militärpersoner, till pröfning upptaga de mål, som nu tillkomma Krigshofrätten.

Såsom skäl för Krigshofrättens bibehållande anförde Herr Justitie-statsministern vidare fördelen att hafva att tillgå särskild sakkunskap i fråga om den militära lagstiftningen, men då i Krigshofrätten finnes blott en enda civil ledamot, föreställer jag mig, att den ifrågakvarande speciela sakkunskapen redan nu finnes åtminstone hos någon af de många ledamöterna i hvarje af våra civila Hofrätter eller åtminstone kan förvärfvas.

Samme högt ärade talare yttrade vidare, att förslaget om Krigshofrättens indragning skulle föranleda dröjsmål med utfärdandet och tillämpningen af den under utarbetning varande krigslagen. För min del kan jag, med all vördnad för det fällda omdömet's vikt och betydelse, icke se någon olycka i ett dylikt dröjsmål, ty då frågan om arméens reorganisation för närvarande står för dörren och icke länge låter sig utestängas, men Svenska folket, innan det åtager sig den uppoffring af tid och penningar, som med en sådan organisation är förbunden, både vill och är berättigadt att icke blott känna de krigslagar, detsamma underkastar sig,

utan äfven diskutera dem, så anser jag det vara ganska nyttigt, om dessa nya krigslagar först efter det striden om armé-reorganisationen blifvit utkämpad framläggas till bekräftelse.

Då det icke gerna låter tänka sig att ställa de män af folket, som ikläda sig förbindelser för fosterlandets försvar, utom den vanliga klassen af medborgare, samt då i allt fall för de undantagsförhållanden, hvilka icke låta afskaffa sig, undantagsdomstolar fortfarande skulle finnas kvar genom det meranämnda förslaget att vid militärmåls behandling i Hofrätterna adjungera två militära ledamöter, hvarigenom tillräckligt afseende synes vara fästadt å dessa undantagsförhållanden, som måhända ännu existera, men som med tiden kunna och måste betydligt reduceras, om icke alldeles försvinna, så synes det mig, som vore allan rättfärdighet för närvarande uppfyllt, helst det bör vara Representationen angeläget ordna krigsväsendet i den syftning, att soldatståndet så litet som möjligt betraktas såsom ett handtverksyrke utan framför allt i sig innebär uppfyllandet af en medborgerlig pligt. Jag röstar för återremiss.

Herr John Ericson: Det är naturligen med en viss tvekan jag uppträder i en fråga af hufvudsakligen juridisk beskaffenhet, med en åsigt motsatt den andre talarens i ordningen, men då jag icke af Hans Excel lens' anförande funnit mig övertygad om origtigheten af min åsigt, ber jag att få framställa mina skäl. Alla tyckas vara ense derom, att undantagsdomstolar i och för sig äro förkastliga, och synes därför hufvudsaken vara att tillse, om Krigshofrätten, hvilken är en undantagsdomstol, är nödvändig eller ej.

Hvilka äro således till en början de mål, som hemfalla under denna domstols pröfning? Af den rubricering af dessa mål, som förekomma i 14 Kap. 14 § af 1798 års Krigsartiklar, framgår, att, utom en del mål af föga betydighet, de mål, som egentligen taga Krigshofrättens tid i anspråk, utgöras af: embetsfel af officerare eller andra förbrytelser under tjenstens utöfning, så ock enahanda förseelser af arméens och flottans öfrige embetsmän, som å tjensten hafva Konungens fullmakt; lifssaker och andra grofva brottmål, som blifvit af krigsrätt dömda och öfverdomstols skärskådande underställda, samt besvär öfver krigsrätts utslag. Hvad nu först angår lifssaker, som blifvit Krigshofrättens pröfning underställda, äfvensom från krigsrätterna dit fullföljda besvärsmål, så torde icke dessa mål vara af beskaffenhet att fordra pröfning af en särskild domstol, ty saken har redan vid underrätt vunnit en sådan utredning, att det icke bör falla sig svårt för personer med juridiska kunskaper att afgöra densamma. Vidkommande åter mål, som angå af officerare begångna fel i tjensten, så, enär äfven dessa varit underkastade en föregående undersökning vid krigsrätt och först derefter hänskjutits till Krigshofrätten för att der slutligen afgöras, torde det icke vara svårt för personer med vana vid rättsskipning att pröfva dylika, redan på förhand utredda ärenden.

Bland invändningar, som blifvit gjorda mot Krigshofrättens indragning, förekommer äfven den att civila personer skulle vara mindre kompetente att behandla frågor rörande militära disciplinärförseelser; men för min del anser jag gällande lagar angående ansvar för dylika förseelser vara temligen tydliga, så att de icke torde vara så svåra att tillämpa.

Visserligen är den invändningen riktig, att civila domare icke kunna vara särdeles hemmastadde i Krigsartiklarne, men detta torde lika litet utgöra hinder för deras förmåga att pröfva mål hit hänförliga, som en mängd andra mål som afdömas efter särskilda lagar och författningar.

Vidare har jag hört invändas, att officerarnes förhållande i tjensten torde, då anmärkning deremot förekommer, böra pröfvas af män utaf facket, enär endast fackmän skulle vara i stånd bedöma hvad till militär-tjensten hörer, och är denna invändning den viktigaste, enligt min åsigt, som kan göras mot förslaget om Krigshofrättens indragning, men äfven i detta fall kan jag hänvisa till åtskilliga andra grenar af lagstiftningen, hvilka utvisa att civila domare afgöra en del mål, som fordra en speciel sakkunskap, och vill jag, för exempels skull, påminna om det för några år tillbaka vid Häradsrätt anhängiga och afgjorda jernvägs målet nere i Småland, uti hvilket domhafvanden nödgades sätta sig in uti en mängd för honom dessförinnan helt och hållet främmande förhållanden, och det oakadt har jag icke hört någon på allvar påstå, att detta mål icke blef på fullständigt sätt utredd.

Äfvenledes, i fråga om invändningen att mål som angå förhållanden rörande Kronans fartyg fordra pröfning af särskilde fackmän, kan jag hänvisa till det existerande förhållandet, att mål af enahanda beskaffenhet, men som angå rättsförhållandet emellan enskilda personer, nu afdömas af våra civila domstolar, och då man tilltror dessa förmågan att i slika mål, som ofta nog äro af stor ekonomisk vikt och betydelse, utleta hvad som i hvarje fall är rätt, så bör man väl icke fränkänna dem denna förmåga i de mål, hvarom nu är fråga och som oftast endast angå straff för en eller annan större eller mindre förseelse.

Deremot förekommer ej så sällan, att af Krigshofrätten pröfvas och afgöras mål som röra civila personers rätt, såsom till exempel om en vakthafvande officer ser sig föranlåten taga öfver natten i förvar en civil person, eller om han förgriper sig på honom, med flera dylika fall; och om äfven rättskänslan i vårt land är så stark, att några praktiska olägenheter icke deraf uppstått, att endast officerare (den ena partens kamrater) äro domare, så har dock en helt annan erfarenhet gjort sig gällande i åtskilliga andra länder. I hvilket fall som helst torde icke vara skäl att civila personer dömas af undantagsdomstolar.

Med all aktning för de erfarna och bepröfvade män, hvilka för närvarande sitta såsom militära ledamöter i Krigshofrätten, af hvilka den yngste är född 1806, kan jag dock svärligen föreställa mig, att de skulle ega mera omdöme och skärpa i förståndet vid pröfvandet af juridiska mål än öfriga Hofrätternas ledamöter, och kan jag derföre icke heller finna någon våda uti att till Hofrätterna öfverflytta de mål, som nu gå till Krigshofrätten.

Då jag i allmänhet icke anser det vara lämpligt att lösrycka och särskildt behandla delar af administrationen eller jurisdiktionen, skulle jag icke hafva motsatt mig Utskottets afstyrkande yttrande, derest jag icke funnit rätta ögonblicket att uttala en opinion i denna sak vara inne just nu, då förslag till ny krigslag är under utarbetning; och yrkar jag der-

före att, med ogillande af Utskottets yttrande i denna punkt, Kammaren måtte bifalla det af Herr Ahlgren framlagda förslaget.

Herr Björck: Det vill nästan synas, som hade Stats-Utskottets Utlåtande rörande nu förevarande ämne blifvit af en och annan orätt uppfattadt. Stats-Utskottet har nemligen icke afgjort denna fråga eller föllt omdöme om lämpligheten af Krigshofrättens afskaffande eller bibehållande, utan blott hänvisat till hvad förut i ämnet vidgjorts å Representationens sida, nemligen att Rikets Ständer den 8 April 1857 afläto underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes, efter ärendets utredning, taga i öfvervägande, huruvida ej Krigshofrätten kunde varda indragen och dess göromål öfverflyttade på de öfriga Hofrätterna, å hvilken framställning något svar likväl icke följt. Vid sådant förhållande och då det var bekant, att en komité varit nedsatt för granskning af förslag till särskild strafflag för krigsmagten, och att denna komité tillstyrkt Krigshofrättens bibehållande, hvilket förslag äfven vunnit Högsta Domstolens godkännande, hvadan frågans lösning nu snart är att emotse, var det icke gerna möjligt för Utskottet att tillstyrka Riksdagen att till Kongl. Maj:t ingå med begäran om ytterligare utredning i ämnet. Sjelfva frågans slutliga afgörande har alltid ansetts och måste väl fortfarande anses tillhöra Regeringen. Det står visserligen icke i grundlagen bestämdt uttaladt, att den militära lagstiftningen uteslutande tillhör Regeringen, men det heter dock i Regeringsformen, att under civil- och kriminallag, hvarmed Lag-Utskottet eger taga befattning, äfven bör förstås de delar af krigslagar och författningar rörande krigsväsendet, som *ega tillämpning till medborgare utom krigsstaten*. Häraf torde man kunna draga den slutsats, att den rent militära lagstiftningen tillkommer Regeringen. Har nu Regeringen rätt att stifta lagar för krigsmagten, så må hon väl ock vara berättigad att meddela stadgande angående sjelfva rättegångssättet för målens behandling. Om nu den meningen gjorde sig gällande inom Representationen, att Krigshofrätten borde afskaffas, så hade Representationen icke annat att göra än att till Kongl. Maj:t ingå med begäran härom; detta vore det längsta hvartill Representationen kunde komma. Visserligen ser jag en stor svårighet uti det förhållandet, att det beror på Representationen att bevilja det för Krigshofrätten nödiga anslaget, samt att, genom afslag härå, en konflikt skulle kunna uppstå emellan Regeringen och Representationen; men en dylik konflikt bör man, i stället att framkalla, på allt sätt söka förekomma, helst för närvarande någon anledning dertill icke förefinnes.

Skulle åter Representationen anse lämpligt att uttala ett bestämdt omdöme i ämnet i den syftning att Krigshofrätten bör afskaffas, så torde detta omdöme böra grundas på en föregående fullständig utredning af alla hithörande omständigheter, och var det af denna anledning jag och med mig Utskottets pluralitet i öfrigt ansågo oss icke kunna uttala ett slikt omdöme, då vi icke egde kännedom om de lagstiftningsförslag i frågan, som lära vara under utarbetning.

Är det således Kammarens mening att bestämdt Utlåtande i saken afgifva och yrka indragning af Krigshofrätten, så bör väl Kammaren i allt fall inskränka sig till att ingå med en hemställan i ämnet till Kongl.

Majt, hvilken hemställan dock bör vara grundad på en helt annan utredning af ämnet, än den som förekommer i Utskottets Utlåtande. Stats-Utskottet är väl icke rätta myndigheten för verkställande af en sådan utredning, men då det tillkommer Utskottet att yttra sig i fråga om anslaget, läser Utskottet ej heller kunna undandraga sig en slik utredning, om Kammaren derom beslutar. I så fall har Kammaren icke annat val än att antingen godkänna hvad Utskottet i saken tillstyrkt eller ock återremittera punkten till Utskottet för närmare behandling och utredning af sjelfva hufvudsaken.

Hvad åter angår den besparing i utgifter, som genom Krigshofrättens indragning skulle uppstå, och som för en och annan torde vara egentliga skälet för yrkandet om dess afskaffande, så anhåller jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att om, såsom ett förslag åsyftar, Hofrätterna för hvarje militärmåls behandling skulle förstärkas med två militära ledamöter, kostnaden härför efter all sannolikhet blefve lika stor som det till Krigshofrätten utgående anslaget, ty det är icke sagdt att på stället funnes att tillgå sådana mera framstående militärpersoner, som erfordrades för att taga säte i en Hofrätt, och dessutom läser Staten icke kunna undgå att aflöna dem särskildt för deras ifrågavarande besvär med ett eller annat tusen R:dr till hvardera, i hvilket fall blott en sådan utgift uppginge nära nog till halfva anslaget åt Krigshofrätten. Oaktadt således jag villigt lemnar allt afseende åt den mening, som här blifvit uttalad för indragning af Krigshofrätten, anser jag likväl för närvarande något annat icke vara i saken att åtgöra än att, såsom jag nyss nämnde, antingen godkänna eller återremittera förevarande punkt i Utlåtandet.

Vid det så beskaffade förhållandet hemställer jag, huruvida det icke skulle vara lämpligast att nu bifalla hvad Utskottet i saken tillstyrkt samt sedermera, efter det man varit i tillfälle pröfva organisationens lämplighet med hänsigt till det väntade förslaget angående förändringen af arméén, taga saken i förnyadt öfvervägande för den underdåniga hemställan, som må finnas lämplig.

Herr Carl Ifvarsson: Att, på sätt en föregående talare gjort, yrka bifall till Stats-Utskottets Betänkande i denna del synes mig mindre välbetänkt, då man nu erhållit säker upplysning derom att Regeringen för närvarande läser hafva för afsigt att bibehålla Krigshofrätten. Vill Kammaren bereda framgång åt sin mening, torde det vara bäst att uttala den, innan Regeringen framlägger sitt förslag i ämnet. För min del anser jag både lagstiftningen och lagskipningen böra ordnas så, att alla medborgare ställas på samma ståndpunkt utan afseende på någon klass-skilnad. Det första och viktigaste steget i denna riktning är visserligen taget genom representationsförändringen, men denna är endast ett medel för vidare reformer. Skulle man stadna vid hvad som redan skett i stället för att gå framåt, då vore i sanning icke mycket vunnet. Nej, vi måste, fastän varsam och försigtigt, skrida fram emot det stora målet, som föreligger och i detta afseende heter alla medborgares likhet inför lagen. Men därför fordras äfven, att alla skola för sina fel underkastas pröfning af samma domstolar. Jag frågar Er, mine Herrar, hvart vi i annat fall skulle komma? Jo, vi skulle behöfva särskilda domstolar för hvarje klass af medborgare;

ja, jag vet icke, om det icke erfordrades en särskild domstol för skräddare och en för skomakare etc. Hvert en dylik anordning skulle leda, torde något hvar af Kammarens ledamöter inse. Jag tror derföre, att lagstiftningen inom det nu ifrågavarande området verkligen kräver en reform och jag stärkes i denna min öfvertygelse, då jag hört en man af det militära facket här nyss yttra samma åsigt. Jag vill emellertid icke säga, att Herr *Ahlgrens* förslag är det lämpligaste att nu godkänna, utan tror, att Kammaren bör besluta återremiss af denna punkt, på det Utskottet måtte komma i tillfälle att ånyo yttra sig i frågan och framlägga ett förslag till beslut i öfverensstämmelse med de åsikter, hvilka inom Kammaren i allmänhet gifvit sig till känna. Då jag således önskar motionen all framgång, hoppas jag, att Kammaren så enhälligt som möjligt ville återremittera denna punkt i det syfte jag nu antydt.

Herr O. B. Olsson: Då tiden nu är långt framskriden och flere talare ytterligare hafva anmält sig, samt vi icke lära erhålla middagsmåltid, förrän denna punkt blifvit afgjord, vill jag fatta mig helt kort och endast instämma med Carl Ifvarsson uti yrkandet om återremiss, hvarvid jag dock vill tillika uttrycka den önskan, att äfven de, hvilka efter mig erhålla ordet, må uttrycka sig lika kort, eftersom några långa resonementer icke vidare lära vara behöfliga uti en fråga, der en hvar redan torde hafva deciderat sin mening.

Herr Lemchen: Såsom ledamot i Göta Hofrätt har jag bidragit till det Utlåtande, samma Hofrätt afgifvit i anledning af Rikets Ständers vid 1856—1857 årens Riksdag i underdånighet gjorda framställning om indragning af Krigshofrätten. Motiveringen i detta Hofrättens utlåtande är helt kort, och det torde derföre tillåtas mig att nu uppläsa densamma. Den lyder: "Till de viktiga ändamål, som åsyftas med en väl ordnad domstolsinrättning, hörer utan tvifvel, att den befordrar enhet och säkerhet i lagskipningen samt allas likhet inför lagen. Detta ändamål befrämjas icke, utan motverkas genom inrättningen af särskilda domstolar för särskilde personer eller medborgareklasser; och ehuru några undantag från regeln om allmänna domstolarnes behörighet att pröfva mål, utan afseende derå att parten tillhör den ena eller andra klassen af medborgare, torde finnas nödiga, anser Hofrätten dock någon särskild öfverdomstol med annan organisation än öfriga öfverrätter för handläggning af de mål, som nu tillhöra Krigshofrättens upptagande och pröfning, hvarken till följd af målens beskaffenhet eller med hänseende till de personer som målen angå, vara behöflig och nyttig. De öfriga Hofrätterna kunna med lika säkerhet och skyndsamhet som Krigshofrätten handlägga dessa mål och tillämpa de för dem gällande lagar och författningar, och vid de fall, der möjligen särskild praktisk erfarenhet och sakkännedom erfordras, bör den utan svårighet kunna beredas och vinnas genom utredning och bevisning under rättegången."

På dessa och de af Rikets Ständer i öfrigt anförda skäl tillstyrkte Göta Hofrätt nådigt bifall till Rikets Ständers hemställan angående indragning af Krigshofrätten och öfverflyttning af de till denna domstol hörande mål på de öfriga Hofrätterna. I detta Hofrättens utlåtande del-

togo 19 ledamöter, hvaremot tre yttrade en särskild mening och afstyrkte det väckta förslaget, dock endast på den grund att, så länge de militära målen icke i första hand upptoges af de allmänna domstolarne utan af Krigsrätterna, det icke heller vore lämpligt, att de allmänna Hofrätterna utgjorde andra instansen i dessa mål.

I Svea Hofrätt, der underdånigt utlåtande afgafs ungefär vid samma tid, utföll saken annorlunda, i det Rikets Ständers hemställan afstyrktes af åtta utaf de femton ledamöter, hvilka voro närvarande, då utlåtandet beslöts. Säsom skäl derfor anförde man hufvudsakligen hvad som af reservanterne inom Göta Hofrätt framhållits, eller att enhet i den militära lagstiftningen icke kunde påräknas, om särskilda krigsdomstolar utgjorde första instansen, men de allmänna Hofrätterna sattes att döma i den andra. I Skånska Hofrätten voro sju ledamöter af denna mening och afstyrkte således förslaget, under det tre ledamöter voro skiljaktige och yttrade samma åsigt, som pluraliteten inom Göta Hofrätt.

Högsta Domstolens utlåtande i frågan är ganska kort och utgör äfvenledes en afstyrkan af Ständernas hemställan, hufvudsakligen på den grund att, då Krigsrätterna icke skulle afskaffas, olägenheterna af Krigshofrättens upphörande vore större, än de fördelar, som dermed kunde vinnas.

Säsom man finner, äro de skäl, hvilka sålunda anfördes emot Krigshofrättens afskaffande, icke särdeles bevisande. Deremot har Krigshofrätten i dess utlåtande lemnat en fullständigare utredning af frågan samt framlagt bättre skäl för denna domstols bibehållande. Men äfven vid en närmare granskning af dessa skäl, hvilka tyckas gå derpå ut, att det egentligen är målens beskaffenhet och icke personerna de röra, som betingar denna särskilda öfverdomstol, tror jag dock icke, att man dermed kan nöjaktigt ådagalägga, att för handläggning af dessa mål fordras en särskild domstol. Jag kan åtminstone icke biträda en dylik åsigt. Det förekommer vid våra domstolar så många mål, i hvilka domaren icke på förhand eger den specialkänedom och än mindre den särskilda sakkunskap, som för målets bedömande kan vara af nöden, utan måste för hvarje fall sätta sig in i de lagar och författningar samt söka göra sig hemmastadd med de förhållanden, hvilka i det fallet måste beaktas. Och hvad nu särskildt de militära målen angår, torde för deras afgörande icke erfordras något djupare studium, än att en domare med nöjaktiga juridiska studier och praktisk erfarenhet kan förvärfva sig nödig insigt i hvad han för målets handläggning behöfver veta, lika väl i dessa som i andra mål, hvilka kräva en viss specialkänedom.

Derjemte torde man besinna, att enligt Justitie-statsministerns embetsberättelser, hvilka jag håller i min hand, antalet af de utaf Krigshofrätten under de sednare åren handlagda mål endast uppgått till en ganska låg siffra. Så utgjorde de år 1863 49, deraf 19 voro sådana, som behandlades af Krigshofrätten säsom första instans och de 30 öfriga voro dels underställda, dels besvärsmål och dels andra brottmålsärenden. År 1864 uppgingo målen till ett antal af 58, deraf 15 till omedelbar pröfning hörande och 43, hvilka handlades af Krigshofrätten säsom andra instans. Följande året eller 1865 nedgick målens antal till 55, deraf 45 voro sådana, som kommit från Krigsrätterna och endast 10 utgjorde s. k. ome-

delbara mål. Några andra ärenden handläggas visserligen äfven af Krigshofrätten, men, såvidt jag kan förstå, äro dessa icke af annan beskaffenhet, än att de skulle försvinna i och med Krigshofrättens upphäfvande. Dit kan jag nemligen räkna infortrade utlåtaunders afgifvande, behandlingen af Kongl. bref och dylikt. Då nu till Krigshofrätten utgår ett årligt anslag af 12,555 R:dr 50 öre, hvartill tilläfsventyrs torde komma, fastän på en annan Hufvudtitel, arfvoden till de militära ledamöterna, torde denna kostnad verkligen vara alltför hög, om den kan undvikas utan fara att målen icke skulle kunna på andra håll behörigen handläggas. Om nu derjemte, såsom jag i dag af Herr Justitie-statsministerns anförande förnummit, fråga lär vara att i den nya krigslagen inskränka de militära domstolarnes kompetens, skulle naturligtvis målens antal i Krigshofrätten blifva än lägre och det i följd deraf vara än mindre nödvändigt att bibehålla denna domstol. Jag vill emellertid icke tillstyrka Kammaren att nu besluta Krigshofrättens indragning. Härigenom skulle nemligen Riksdagen, efter mitt förmenande, gå öfver sin konstitutionela rätt, eftersom lagstiftningsrätten i detta hänseende tillhör Konungen ensam. Vid sådant förhållande kan jag ej finna annat, än att punkten bör återremitteras, på det Utskottet må göra frågan till föremål för en förnyad undersökning och taga i öfvervägande, huruvida det icke kan vara skäl äfven för den nuvarande Representationen att ingå till Regeringen med en underdånig hemställan om indragning af Krigshofrätten.

Herr Petter Andersson: Då jag icke kan dela Utskottets mening, emedan jag anser att en indragning i förevarande fall utan men läter sig verkställas, ber jag att få förena mig med dem, som yrkat återremiss af Betänkandet. Jag tror att alla de mål som handläggas af Krigshofrätten mycket väl och, i min tanke, med mera noggrannhet och rättvisa kunna handläggas af de civila Hofrätterna, helst dessa utgöras af män som uteslutande egnat sig åt domarekallet.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Då jag instämt i den emot Utskottets Betänkande afgifna reservation, samt den diskussion, som härstädes blifvit i ämnet förd, blott bidragit att stärka mig i den opinion, att Krigshofrätten kan och bör indragas, får jag yrka återremiss af Betänkandet.

Herr von Troil: Jag vill till en början erkänna, att jag tillhört antalet af dem, som trott, att Kongl. Krigshofrätten lämpligen borde upphöra och ersättas dels af öfriga Hofätter, förstärkta med militära ledamöter i behandlingen af de mål, som från krigsdomstolarne komma till Hofrättens pröfning, dels ock af särskildt organiserade krigsrätter för de fall, der Krigshofrätten dömer i första instansen. Denna min öfvertygelse har dock i någon mån blifvit rubbad genom Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, hvaraf jag funnit, att så väl den för frågans pröfning tillsatta komité som Högsta Domstolen kommit till det resultat, att Krigshofrätten bör bibehållas. Min åsigt var äfven grundad på beskaffenheten af våra nu gällande krigsartiklar, men sedan Herr Justitie-statsministern under diskussionen upplyst, att den nya krigslagen, hvilken snart lär

Den 9 Mars, f. m.

vara att förvänta, skiljer sig från Krigsartiklarne i det väsendtliga afseende, att i denna lag vidröras endast rent militära mål, och att Krigsdomstolarne alltså komme att handlägga endast de under tjensteutöfning begångna förseelser, så synas mig goda skäl vara för handen att tills vidare bibehålla den andra instansen i krigsmål.

Jag begärde egentligen ordet för att fästa uppmärksamheten på hvad sedermera af Herr Björck blifvit påpekadt, att om Kammaren ville åstadkomma en opinionsyttring i ämnet, beslutet snarare borde blifva återremiss än bifall till motionen.

För min enskilda del tror jag likväl det vara lämpligast att uppskjuta frågan, till dess de nya krigslagarne eller förslaget dertill framkommit, och man derigenom vunnit en klar och bestämd utgångspunkt för bedömandet deraf, huruvida tvänne instanser i krigsrättsmål äro erforderliga eller icke, ty att dessförinnan fatta beslut härom skulle uppenbarligen endast medföra oreda.

Då härtill kommer, att de militära ledamöterna i Krigshofrätten äro till denna tjenstgöring kommenderade genom generalordres; och då denna tjenstgöring när som helst kan upphöra genom nya ordres, så kan man gerna låta det definitiva beslutet tills vidare anstå. Sjelfva kostnaderna för förändringen skulle ock, enligt min tanke, i ingen mån understiga de nuvarande, ty naturligtvis skulle så väl de från flera regementen bildade nya krigsrätterna som Hofrätternas militära adjunkter bekomma arfvoden.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets Betänkande.

Herr Ahlgren: Jag ber att få tillkännagifva, det jag, med afstående från mitt förra yrkande, förenar mig med dem, som velat till förnyad handläggning af Utskottet återremittera Betänkandet.

Herr John Ericson: Äfven jag vill, lika med Herr Ahlgren, afstå från mitt yrkande och äska återremiss af Betänkandet.

Herr Hierta: I anledning af Herr von Troils anmärkning, att det blott skulle föranleda villervalla och oreda, om Riksdagen nu uttalade sig för indragning af Krigshofrätten, ber jag att få erinra derom, att ett sådant Riksdagens votum ingalunda vore liktydigt med verkets omedelbara indragning. Det komme nog ändå att stå qvar en temligen rund tid. Men om deremot Kammaren bifölle Stats-Utskottets Utlåtande, och äfven, såsom sannolikt är, Första Kammaren stadnade i samma beslut, då skulle ett sådant votum från hela Representationen möjligen, ja sannolikt uttydas såsom innebärande den opinion, att Krigshofrätten måtte bibehållas, ett omdöme som, efter mitt förmenande, icke är vare sig denna Kammarer eller landets.

Jag yrkar återremiss af Betänkandet.

Herr Ola Månsson: Lika med de fleste föregående talarne tror jag att Krigshofrätten bör indragas; och för att komma till detta resultat yrkar jag återremiss af Betänkandet.

Herr Björck: Jag vill blott fästa Herr Hiertas uppmärksamhet derå, att Stats-Utskottet i förevarande Betänkande icke på minsta sätt uttalat sig för Krigshofrättens bibehållande, utan endast uttryckt den mening, att i frågans närvarande ställning någon åtgärd icke lämpligen borde af Representationen vidtagas. Man har derigenom åsyftat att hålla frågan öppen för ytterligare utredning, men ingalunda velat opinera emot indragningen, och jag tror alltså, att ett bifall till Utlåtandet omöjligen skulle kunna vare sig binda händerna på Kammaren, då frågan ånyo kan uppkomma, eller af den allmänna meningen, på det af Herr Hierta antydda sätt, misstydas.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Ahlgren återtagit sitt först afgifna förslag, återstodo inga andra yrkanden än på bifall och på återremiss. På dessa yrkanden framställde alltså Herr Talmannen propositioner, af hvilka den på bifall besvarades med några ja och många nej och den på återremiss med många ja och några nej; och förklarade, i enlighet härmed, Herr Talmannen sig hafva funnit den sednare propositionen besvarad med öfvervägande ja. För anställande af den votering, som, i anledning häraf, begärdes, blef följande proposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tredje punkten af dess Utlåtande N:o 26,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande punkt till Utskottet återförvisad.

Omröstningen utföll med 19 ja mot 109 nej; hvadan förevarande punkt blifvit af Kammaren till Utskottet återförvisad.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, kl. 3 e. m., för att åter sammanträda

Kl. 6 e. m.

§ 6.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 26, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens *Andra* Hufvudtitel.

Punkten 4.

Ordet begärdes af:

Herr Liss Olof Larson: De motiver, som Utskottet här framställt såsom skäl för sitt tillstyrkande af det åskade anslaget, finner jag temligen underhaltiga. Då Utskottet säger, att sistlidne Riksdag beviljade ett likartadt anslag till straffängelset i Carlskrona, och att man derföre bör bevilja det nu ifrågavarande till fängelset i Landskrona, så tror jag icke att detta är något så hufvudsakligt skäl att man derföre bör bifalla.

Vidare hänvisar Utskottet till det den Kongl. Propositionen bilagda Statsrådsprotokollet, der det förmåles att vid Landskrona straffängelse två tjänster äro lagda på en person, till följd hvaraf hans göromål sägas vara alltför ansträngande, men icke heller detta skäl kan jag godkänna, ty om han ock får anstränga sig, så är han väl icke den ende, som får göra det i dessa tider; och alldeles icke kan jag finna detta vara tillräcklig grund för att skapa två tjänster af en. Jag anser tvärtom att det vore väl, om man i dess ställe ofta kunde få sammanslå två tjänster till en. Tiderna äro nu icke så beskaffade, att det är skäl att skapa nya tjänster och derigenom ådraga Staten en ytterligare utgift af 1,000 R:dr, och derföre kan jag icke heller i förevarande fall med min röst bifalla Utskottets tillstyrkande att med 1,000 Riksdaler öka det här ifrågakarande anslaget. I förbigående kan jag icke underlåta att anmärka den motsägelse som ligger deruti, att på samma gång man här tidt och ofta hör åberopas den stigande civilisationen, upplysning och mildring i sederna etc., så kommer man och vill hafva förökadt anslag i och för fångvården: huru låter detta para sig; endera är det förra påståendet falskt, eller ock är det här anslaget icke nödigt — jag vill för min del tro det sednare.

Härefter lemnades ordet åt Hans Excellens Herr Friherre De Geer, som yttrade: Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det hufvudsakliga skälet till den Kongl. Propositionen icke är de ansträngande göromål, som den närvarande organisationen af förvaltningen vid Landskrona straffängelse skulle medföra för någon tjänsteman derstädes, utan nödvändigheten att hafva inbördes kontrollanter på direktören och redogöraren. Vid straffängelserna yppade balanser hafva flera gånger visat, att denna kontroll är ganska behöflig. Med undantag af Landskrona och det mindre fängelset i Göteborg, der man lyckats få en direktion, som åtagit sig den kontrollerande befattningen, hafva också redan dylika, hvarandra kontrollerande tjänstemän vid de öfriga straffängelserna blifvit anställda. Jag får derfor anhålla om Kammarens bifall till det äskade anslaget.

Vidare yttrade

Herr Jöns Pehrsson: Den summa, som här är i fråga, är visserligen icke betydlig, men principen är af vikt. Jag tror icke att tiderna nu äro sådana, att man bör tillskapa nya tjänster. Är det fråga om att afpruta något på redan befintliga utgiftsposter, så är det icke anständigt, och gäller det bevilja rent af nya anslag, och man icke vill gå in derpå, så är icke heller det anständigt. Jag känner icke saken bestämdt, men jag tror likväl, att Landskrona straff-fängelse utan skada skulle kunna flyttas till Malmö slott. Jag för min del tillstyrker emellertid alldeles icke detta anslag utan yrkar afslag.

Herr Hörnfeldt: Såsom en ursäkt för Stats-Utskottets tillstyrkande yttrande i denna fråga ber jag endast att få uppläsa följande ur den bilaga, som åtföljer Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet. Det heter nemligen i Statsråds-protokollet med åberopande af Fångvårdsstyrelsens utlåtande i

ämnet: "Och anmärker Fångvårdsstyrelsen att de till direktörs- och redögörarebefattningarne hörande göromål dels äro så många, att, om direktörstjensten icke skall eftersättas, en del äfven viktigare redögörarebestyr icke kunna, utan begagnande af enskildt biträde, af en person medhinnas, dels äro af så olikartad beskaffenhet, att de särskilda egenskaper, som fordras för hvar och en af dessa tjänster, sällan äro att återfinna hos en och samma person." Jag får derföre ock för min del yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Björck: Jag vill blott anmärka, att vid förra riksdagen, då frågan om anslag till Carlskrona straff-fängelse var före, fästade man sig vid, att å Landskrona straff-fängelse hela redögörelsen låg i en endas hand. Jag tror derföre, att här endast är fråga om ett förfullständigande af det system, som redan är följdt vid de andra fängelserna.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Af de propositioner, dem Herr Talmannen, i enlighet med de gjorda yrkandena, framställde dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå, förklarade Herr Talmannen den förra besvarad med öfvervägande ja, men då af Herr Jöns Pehrsson begärdes votering, uppsattes nu, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i fjerde punkten af dess Utlåtande N:o 26,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Omröstningen utföll med 87 ja emot 45 nej; och hade i följd häraf Kammarerna bifallit hvad Stats-Utskottet hemställt uti 4:de punkten af dess Utlåtande N:o 26.

Punkten 5.

Härvid yttrade

Herr Liss Olof Larsson: Att Utskottet i förevarande punkt på sitt vanliga manér afspisat min motion, har icke varit mig oväntadt, men jag känner mig ändock tacksam mot Utskottet, som så fogligt yttrat sig om mitt förslag; ty jag var icke omedveten af, att jag med ett sådant yrkande, som den nu föredragna punkten omförmäler, stötte på ett intresse, som icke vill veta af någon förknappning; förhållandena må vara hurudana som helst bland de öfriga samhällsklasserna.

Då jag vågar betvifla rigtigheten af Utskottets motivering i denna punkt, skall jag be att derom få yttra några ord. Utskottet säger: "men då vid 1856--1858 års riksdag något dyrtidstillägg i aflöningen icke blifvit civile embets- och tjänstemän tillagdt, utan de löneförbättringar, hvilka så väl vid berörda som vid de derpå följande riksdagarna blifvit bemälda tjänstemän beviljade, grundat sig på speciel reglering af aflöningen för hvarje särskild tjänstebefattning, skulle den åtgärd motionären åsyftat,

komma att innebära icke borttagande af ett tillfälligt lönetillägg, utan afknappning å de löner, som blifvit tjenstemännen tillförsäkrade.“

Detta skall väl vara sannt, efter Utskottet säger så, och det är väl jag som tagit miste; här har jag likväl några handlingar från 1856—1858 årens riksdag, som åtminstone i någon mån ursäktar ett sådant misstag. Till Statsråds-protokollet den 11 Oktober 1856 yttrar dåvarande Finansministern sid. 3: “De lyckliga förhållanden, som uti rikets näringar, handel och industri under sednare tider framkallat en lifligare verksamhet, större kapitaler och ett stigande allmänt välstånd, hafva i sammanhang dermed, genom lefnadsbehofvens alltjemt stegrade pris åstadkommit en motsvarande, mer och mer tilltagande minskning i det relativa värdet af tjenstemännens löner, hvilka utgå i bestämda penningebelopp och redan förut varit beräknade endast för den tarfligaste bergning.“ På ett annat ställe i samma protokoll sid. 9 heter det också: “Slutligen, med afseende å behöfligheten och billigheten deraf, att så snart som möjligt någon lindring beredes i tjenstemännens *nuvarande betryck*, hemställer Stats-Rådet“ etc. Om jag jemför detta med Stats-Utskottets nuvarande yttrande, synes detta sistnämnda föga grundadt, och till ett ytterligare bevis för den åsigt jag framställt, vill jag ytterligare anföra ett Stats-Utskottets Utlåtande vid ofvannämnda riksdag, nemligen Utlåtandet N:o 41, der det heter å sidan 4: “På grund af hvad ofvan är anfördt hemställer Utskottet, att Rikets Ständer, före pröfningen af de vid denna riksdag förekommande frågor om löneförhöjning för Statens embets- och tjenstemän, må antaga såsom en allmän grundsats, att, der sådana förhöjningar af Rikets Ständer beviljas, desamma anvisas *blott för den tid, hvarunder nu skeende statsreglering blifver gällande*, dock med de inskränkingar häruti, som för särskilda fall tillälfventyrs kunna finnas lämpliga.“ Af detta vill det synas, som vore den ifrågavarande löneförhöjningen icke af permanent natur. Att Regeringen också uppfattat den såsom blott provisorisk, framgår tydligt af Finansministerns yttrande till Statsråds-protokollet öfver Finansärenden den 14 Oktober 1859, der det heter sid. 17: “Häraf visar sig, att de förutsättningar, som föranledt till löneregleringens blott provisoriska uppgörande, varit först och förnämligast den, att dyrheten på lifsförnödenheter och behofsartiklar kunde vara öfvergående och efter någon tid upphöra, samt dernäst att förändrade organisationer af åtskilliga embetsverk kunde framdeles ifrågakomma.“ Sedan får man här höra hvilka dessa dyra lefnadsbehof äro; det heter nemligen sid. 18: “hushyror, handtverkeriarbeten, tjenstefolkets aflöning m. m. står uti ett oskiljaktigt samband med andra omständigheter, hvilkas verkningar äro fortfarande: såsom höjda fastighetsvärden, stegrade arbetslöner o. s. v.“ Utaf allt detta ser det verkligen ut, som jag skulle hafva något skäl för min motion i ifrågavarande ämne. Ty icke finge tjenstemännen åtminstone vid den förenämnda riksdagen denna löneförhöjning sig tillförsäkrad för all framtid. Mine Herrar! man bör ej förtänka folket — jag menar de skattdragande — om de känna nöden så mycket bittrare, när de se att alla embets- och tjenstemän oafkortadt få uppbära sina stora löner, om ock nöden och fattigdomen blifva aldrig så stora i landet — ja, att de till och med blifva större för en del, i samma mån välmågan inom landet aftager. Jag finner
för

för min del ingen rättvisa deruti, att under så förändrade tider som de närvarande lönerna skola förblifva på samma höjd, som den, hvartill de uppbringades under helt andra förhållanden. Jag tycker, att de löntagande och de löngifvande borde i någon mån dela ljuft och lätt med hvarandra. Jag skulle vilja yrka återremiss af den nu förevarande punkten, men då detta sannolikt icke skulle leda till något bättre resultat, inskränker jag mig till det yrkandet, att Utskottets yttrande, med ogillande af de utaf Utskottet uttalade motivena, måtte läggas till handlingarne.

Herr *Eric Olsson* från Örebro län instämde.

Herr *Björck*: Jag tror att meningsskiljaktigheten i denna fråga beror på olika uppfattning af uttrycket dyrtidstillägg. Dermed har man här som i andra länder menat förhöjning till en viss procent af de embets- och tjenstemännens tillagda löner, eller ock med visst belopp för hvarje grad. Derom röstades ock i Stats-Utskottet vid 1856 års riksdag, men man beslöt då en speciel löneroglering för samtliga embetsverken, hvilken ock vid nämnda riksdag verkställdes, ehuru med förklaring att densamma skulle anses vara tills vidare endast provisorisk. Vid 1860 års riksdag deremot fastställdes densamma rentaf. Stats-Utskottet har visserligen icke i sitt nu förevarande Betänkande uttryckligen omtalat detta, men då Utskottet sagt, att lönerna äro tjenstemännens tillförsäkrade, så innebär det att de äro fastställda. Derved kunna eller böra således för närvarande icke några partiela förändringar göras, utan torde man lämpligast böra vänta dermed till dess en allmän omreglering af embetsverken kommer att ega rum. Jag får således yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr *Sven Nilsson*: Det är alldeles klart, att den förste talarens uppfattning af förhållandet med den skedda tillökningen i de civila embets- och tjenstemännens löner varit olika med Herr *Björcks*. Den förre talaren har ansett, att åtgärden från början var och fortfarande förblifvit provisorisk. Den sednare åter, hvilken uppträdt till försvar för Stats-Utskottets framställning, har sagt, att beslutet afsåg ett tillägg till lönerna och att en bestämd löneroglering då egde rum.

Den ene har rätt uti, att det var ett dyrtidstillägg, och den andra deruti, att det var en löneroglering; men denne sednare har deremot *icke* rätt, då han påstår, att, när beslutet fattades, det afsåg en löneförhöjning, som skulle gälla för all framtid, likasom han icke heller har rätt uti, att löneförhöjningen vid 1859 och 1860 årens riksdag öfverflyttades på ordinarie stat, ty redan 1856 års Riksdag upptog lönetilläggen på ordinarie stat, och kunde således ej flyttas dit 1859.

Emellertid är det icke af så liten vikt, huru Stats-Utskottet motiverar sina Utlåtanden, att man alltid låter motiveringen passera oanmärkt. Det kan nemligen befaras, att framdeles, när en önskan med skäl framstår och vill göra sig gällande om någon nedprutning af de höga lönebeloppen, någon talare skulle kunna uppträda och åberopa Stats-Utskottets åsigt i detta fall, såsom icke varande ogillad af Riksdagen, och derföre är det, som jag för min del icke vill godkänna denna motivering.

Den förhöjning af lönerna, som genom alla fyra Ståndens beslut under 1856—1858 årens riksdag medgafs endast under den då skedd statsregleringen, anser jag blott vara ett tillfälligt lönetillägg och stöd för denna mening finner jag i Finansministerns då afgifna anförande i ämnet till Statsråds-protokollet, der på många ställen åberopas å ena sidan den gynnsamma ställningen i landet, de rikliga tillfällena till förtjenst inom näringarne och de i allmänhet goda konjunkturerna samt å den andra den dyra tiden för tjänstemännen. Detta var hufvudargumentet. Och då faktiskt är, att det var på grund af denna framställning och i öfverensstämmelse dermed Rikets Ständer beviljade hvad som begärdes, tror jag för min del, att den förste talaren har rätt, då han förklarade sig anse, att lönetillökningen var provisorisk. Jag är dock icke beredd att framställa något annat yrkande än det, att den nu föredragna punkten, med ogillande af Stats-Utskottets der intagna motivering, lägges till handlingarne.

Herr Hierta: Jag tror, att motionären har rätt deruti, att något misstag torde hafva insmugit sig i Stats-Utskottets Betänkande så till vida, som Utskottet säger, att vid 1856—1858 års riksdag något dyrtidstillägg i aflöningen icke blifvit civila embets- och tjänstemän tillagdt, utan de löneförbättringar, hvilka så väl vid berörda som vid de derpå följande riksdagarne blifvit bemälde tjänstemän beviljade, grundat sig på speciel reglering af aflöningen för hvarje särskild tjänstebefattning.

Hvad vidkommer förhandlingarne i detta hänseende vid 1856—1858 årens riksdag, var namligen förhållandet, att lönerna för hvarje lönegrad särskildt genomgicks på Stats-Utskottets utgiftsafdelning och derpå grundade sig förhöjningen i lönerna i allmänhet. Men det förbehåll blef dock gjordt vid nämnda riksdag, att denna förhöjning icke skulle vara fixerad för framtiden utan blott gälla till nästa riksdag. Jag påminner mig ganska väl, att vid 1859 års riksdag rätt lifliga strider egde rum i Stats-Utskottet och äfven inom Riks-Stånden, huruvida de lönetillägg, som blifvit gjorda i enlighet, som jag vill minnas, med Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet, skulle blifva gällande på definitivt ordinarie stat, och frågan blef, om jag icke misstager mig, föremål för votering i Förstärkt Stats-Utskott; men jag har icke tillgång för ögonblicket till Stats-Utskottets Memorial, och jag är derföre icke i stånd att uppgifva detta med visshet.

Det visar sig således, att motionären torde hafva rätt uti, att något misstag förekommer i Stats-Utskottets redaktion af Betänkandet i denna del; men då ifrågavarande förhöjning blifvit ställd i samma kategori som förhöjd lön, lärer någon möjlighet icke gifvas att nu röra vid saken. Då den behandlades vid 1859—1860 årens riksdag, tillhörde för öfrigt både Herr Björck och jag reservanterne.

Herr Björck: Vid 1856 års riksdag satt jag 15 månader i Stats-Utskottet och på dess utgiftsafdelning, och nog hade vi något att göra der. Det var till stor del just den speciela löne regleringen, som medtog tiden. Nu har Herr Hierta rätt uti att löne regleringen då genom särskildt beslut endast blef provisorisk och gällande till påföljande riksdag. Men vid denna riksdag begärde Regeringen, att det provisoriska tillståndet

skulle upphöra och lönerna uppföras på ordinarie stat. Förhållandet var verkligen ock, på sätt Herr Hierta äfven uppgifvit, att vid 1859—1860 års riksdag just i Stats-Utskottet fråga uppstod, huruvida de sålunda en gång gillade och reglerade lönerna skulle fortfarande utgöras, och först då fastställdes löne regleringen med samma rätt som om den från början varit på ordinarie stat upptagen. Detta bestämdes genom bifall till Regeringens förslag, men det kunde icke finna form på annat sätt än att lönerna till sina förhöjda belopp i staterna intogos. Det förhåller sig alltså på det sätt, att redan vid 1856 års riksdag lönerna voro ställda på den ordinarie staten, ehuru genom ett annat särskildt beslut det förbehåll gjordes, att förhöjningen blott vore att anse såsom provisorisk intill nästa riksdag, då de blefve till efterrättelse för framtiden fastställda. Så stod saken, och jag tror icke, att någon skall kunna vederlägga hvad jag sagt. Visserligen kan om förhållandet den ena i allt fall hylla en uppfattning och den andra en annan; men för min del anser jag dock, att Stats-Utskottet har rätt, då Utskottet här säger, att lönerna voro tjenstemännen tillförsäkrade så, som vanligen plägar ske, eller derigenom, att de uppförts å ordinarie stat; och mera har Utskottet hvarken behöft eller velat säga.

Herr Sven Nilsson: Det hade varit önskligt, om Stats-Utskottet här intagit hvad en Stats-Utskotts-ledamot nu meddelat, eller att löne-tillökningen var från början provisorisk, men blef definitiv vid 1859 års riksdag. Om detta varit tydligen utsagdt här, hade man kunnat vara i tillfälle att granska, om uppgiften hållit streck. Nu har emellertid blifvit af den nämnde Stats-Utskotts-ledamoten medgifvet, att Stats-Utskottets motivering *icke* är öfverensstämmande med sanningen. Denna omständighet kan naturligtvis icke förringa mina skäl till ogillande af denna motivering, hvartöre jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Jan Andersson: Vid behandlingen af denna fråga har jag från början varit af samma tanke som motionären. Jag trodde helt enkelt, att löneförhöjningen vid 1856 års riksdag var provisorisk och att den skulle vara det ännu. Nu får man emellertid veta, att lönerna redan 1859 uppförts på ordinarie stat.

För min del skulle jag gerna vara böjd för en återremiss, men då det icke är tänkbart, att deraf kan förväntas någon påföljd med det motstånd vi hafva att vänta från Första Kammaren, instämmer jag i stället med motionären i det yrkande han framställt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag vill visserligen icke bestrida, hvad flere talare uppgifvit, att löneförhöjningarne uppfördes på ordinarie stat vid 1859—1860 årens riksdag. Jag har genomläst Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet till samma riksdag och jag finner derutaf, att Kongl. Maj:t ansett dessa förhöjningar böra qvarstå i budgeten. De blefvo då också uppförda på ordinarie stat, ty Stats-Utskottet, som behandlade frågan, ansåg äfven att dyrheten i lefnadskostnaden fortföre och att skäl derföre icke var för handen att åter nedsätta de löner, som förhöjdes af denna anledning vid 1856 års riksmöte. Detta Betänkande bifölls af de trenne

första Stånden och var således Rikets Ständers beslut. Men anmärkas bör dock, att detsamma enhälligt afslogs af Bonde-Ståndet.

Allt detta kan, som sagdt är, icke bestridas. Men förnekas kan väl icke heller, att *enda* orsaken till lönernas stegring var den, som uppgifvits eller den i afseende å lefnadsförnödenheterna inträffade stegring i pris. *Derföre* förhöjdes lönerna vid 1856 års riksdag och *derföre* bibehölls denna förhöjning vid följande eller 1859 års riksdag.

Nu vädjar jag till hvar och en af er, mine Herrar, om dessa förhållanden ännu qvarstå och om icke lefnadsbehofven nedgått i kostnad emot hvad som var fallet då. Så är det visserligen; och i och med detsamma bortfaller ju helt och hållet det skäl, på grund hvaraf dessa löneförhöjningar beviljats. Jag kan *derföre* icke heller för min del längre medgifva lämpligheten af deras bibehållande och skulle fördenskull helst önskat återremiss, om någon utsigt vore till framgång för min mening, men då jag väl inser, att detta, ty värr, ej är fallet, fortsätter jag mitt yrkande, att Betänkandet i denna del med ogillande lägges till handlingarne.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Enligt de yrkanden, som förekommit, framställde Herr Talmannen propositioner, nemligen först på bifall till Utskottets hemställan och dernäst på ett sådant beslut, hvarigenom, med ogillande af Utskottets motiver, punkten skulle läggas till handlingarne. Då Herr Talmannen förklarade sig finna den förra af dessa propositioner besvarad med öfvervägande ja, begärde Herr Liss Olof Larsson votering, som anställdes enligt följande nu uppsatta, justerade och anslagna voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i femte punkten af dess Utlåtande N:o 26,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej har Kammaren, med ogillande af Utskottets motivering, beslutat lägga den ifrågavarande punkten till handlingarne.

Omröstningen utföll med 87 ja emot 61 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Punkten 6.

Bifölls.

Punkten 7.

Härvid yttrade

Herr Friherre Koskull: Oaktadt icke en enda reservant anmält sig mot Stats-Utskottets Utlåtande i ifrågavarande punkt, hyser jag dock för min del sådana betänkligheter vid att bifalla detta Utlåtande, att jag ber att få yttra några ord. Det förefaller mig nemligen som om det skulle vara ganska möjligt, att dessa ifrågavarande lagförslag skulle kunna utarbetas inom Justitie-departementet, hvarest, enligt mitt förmenande, härtill finnas både stor förmåga och i synnerhet god tid. Skulle detta

af mig vara ett misstag, tror jag dock, att man möjligen skulle kunna å denna Hufvudtitel, som för ständiga utgifter upptager en summa af öfver 2,000,000 R:dr söka genom besparingar åstadkomma den för ifrågasvarande ändamål åskade summa. Att en sådan besparing låter verkställa sig visar oss nästkommande Hufvudtitel, der Departementschefen, för att tillmötesgå Riksdagens önskan, inbesparat en tolfedel under det att här icke vore fråga om mer än en hundraedel. Dessa besparingar behöfde sålunda icke belöpa sig till mera, än en enda procent af Hufvudtitelns slutsumma.

Jag finner mig sålunda i alla händelser uppfordrad att under nuvarande bekymmersamma ställning yrka afslag å den ifrågasvarande punkten.

Herr Rosenberg: Såsom ledamot i Lag-Utskottet har jag kommit i tillfälle erfarat, det Utskottet alldeles öfverhopas af motioner om lagförändringar i såväl ett som annat afseende, icke minst i hvad som angår Utsökningslagarne. Utskottet har visserligen försökt att i någon mån gå motionärernas ofta rättmätiga önskingar till mötes, men hvilka svårigheter härvid ofta uppstått ber jag att genom ett enda exempel få upplysa. I en af dessa motioner hade föreslagits förändring af ett stadgande i Utsökningsbalken. Man öfverlemnade till en ledamot inom Utskottet att reda denna fråga, men, sedan denne i anledning häraf tagit saken under närmare skärskådan, befanns att icke mindre än 49 §§ i våra nu gällande Utsökningslagar voro af den ifrågasatta förändringen beroende. Under sådana förhållanden är klart, att Lag-Utskottet, under den korta tid rikslagen varar, icke kan medhinna att behörigen utreda alla till detsamma hänvisade motioner. Lika litet läser det kunna inom Justitie-departementet utan särskilda omkostnader utarbetas förslag till förändring i en så stor och vidtomfattande del af lagstiftningen, som Utsökningslagarne. Då emellertid en sådan förändring i detta afseende allt mer och mer visar sig vara af behovet påkallad, får jag för min del bifalla det här för begärda anslag. Summan är visserligen stor, och helst skulle jag hafva velat tillstyrka halfva beloppet, men, då det endast är fråga om förslagsanslag, och jag har det förtroende till vederbörande, att icke större del, än hvad behovet fordrar, af anslaget kommer att användas, yrkar jag bifall till Stats-Utskottets ifrågasvarande Utlåtande.

I detta anförande instämde många af Kammarens ledamöter.

Ordet lemnades åt

Hans Excellens Herr Friherre De Geer: I anledning af den förste talarens anmärkning anhåller jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att den summa af 20,000 R:dr, som för ifrågasvarande ändamål blifvit åskad, är afsedd att, såsom förslagsanslag, användas i den mån, besparingarne på Andra Hufvudtiteln för samma ändamål icke kunna anlitas. De besparingar, som på denna Hufvudtitel kunna göras, äro hufvudsakligen endast sådana, som uppstå genom tjänsters ledighet, innan dessa åter hinna tillsättas, men då af dessa besparingar skola, utom åtskilliga andra utgifter, utgå arfvoden i och för de lediga tjänsternas bestridande under tiden, likasom äfven aflönningar åt adjunkter i Hofrätterna vid inträffade sjukdoms- och andra förfall för ordinarie ledamöter, blir öfverskottet ringa.

Jag kan icke annat än finna mig smickrad af den förutsättning, att i Justitie-departementet skulle finnas insigt och förmåga nog att utarbete nya lagförslag, men jag måste dock sanningsenligt bekänna, att sådan insigt och arbetskraft, som fordras för utarbetande af ett lagförslag af den vidlyftiga beskaffenhet, som det ifrågasatt, icke der finnas. För lagstiftningsärendens beredning och föredragning är inalles ett anslag af 3,000 R:dr anvisadt. De öfrige tjänstemännen inom Departementet hafva hvar sin särskilda verksamhetskrets, och kunna icke åläggas att egna sig åt dylikt arbete; men äfven om detta icke vore fallet, hemställer jag, huruvida, med hopp om en lycklig lösning, Utsökningslagarne skulle kunna omarbetas af tjänstemännen inom Justitie-departementet, då ett sådant arbete otvifvelaktigt fordrar en praktisk kännedom om olika förhållanden, som icke kan påräknas fullständigt finnas inom Departementet. Jag kan således icke underlåta att uttala den farhåga, att, derest Riksdagen icke skulle anvisa nödiga medel för anlåtande af biträde i och för utarbetandet af lagförslag, Regeringen skulle, så fram ej oförväntade besparingar uppstode inom denna Hufvudtitel, finna sig nödsakad att uppskjuta försöket att omarbete våra Utsökningslagar till ett med tidsförhållandena mera öfverensstämmande skick.

Vidare yttrade:

Herr Orre: Då jag inom Kammaren väckt en till Lag-Utskottet remitterad motion om utarbetande af ny Exsekutionsstadga, som i hög grad är af behovet påkallad, så är naturligt, att jag för min del kommer att votera bifall till det äskade anslaget.

Herr Carl Anders Larsson: Ifall man icke hade betydliga förarbeten vid ifrågasatta lagförändringar, vore möjligt, att det äskade anslaget vore behöfligt; men då man har tillgång till såväl lagberedningens som lagkomitéens arbeten samt man, efter nya Riksdags-ordningen, för frågor af mera omfattande beskaffenhet kan tillsätta särskildt Utskott, hvilket i nu ifrågasatt fall kunde vidare utarbete och rätta de förut anmärkta komitéernas arbeten, så tror jag, att man icke skulle hafva någon synnerlig fördel af det ifrågasatta anslaget beviljande.

Jag anser för öfrigt, att man bör iakttaga en stor försigtighet vid beviljande af anslag i och för komitéer, och för min del afslår jag Utskottets förslag i denna punkt.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen förmäde, att under densamma blifvit yrkadt såväl bifall till som afslag på Utskottets hemställan. Propositioner framställdes i enlighet med dessa yrkanden och af berörda propositioner fann Herr Talmannen den på bifall till Utskottets förslag besvarad med öfvervägande ja, hvilket Talmannens förklarande med klubbslag befastades. Då likväl Friherre *Koskull* äskade votering, gaf detta Herr *Sjöberg* anledning att begära ordet.

Herr *Sjöberg* yttrade: Jag nödgas bestrida Herr Friherre *Koskull*s anhållan om votering, när denna anhållan framställdes först en god stund, efter det klubban fallit.

Flere Kammarens ledamöter hördes häri instämma.

Herr Friherre Koskull: Jag kan icke bestrida Herr Sjöbergs yttrande. Det är fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandet, och jag afstår således från min gjorda framställning om votering.

Genom detta förklarande af Friherre Koskull var alltså frågan om någon voterings anställande förfallen; och erinrade allenast Herr Talmannen om det nyss fattade beslutet, enligt hvilket Kammaren bifallit Utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 7.

Till förnyad handläggning förekom och föredrogs punktvis Stats-Utskottets Utlåtande N:o 27, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens *Tredje* Hufvudtitel.

Momentet a)

Herr Friherre Liljencrantz: Jag anhåller att Herr Talmannen täcktes framställa proposition på hvar och en af de af Utskottet föreslagna utgiftsposterna särskildt, nemligen:

- 1:o den till Departementschefen: 24,000 R:dr;
- 2:o den till Departementets expedition: 25,500 R:dr;
- 3:o den till Ministerstaten: 306,200 R:dr;
- 4:o den till skrifmaterialier och expenser samt extra utgifter: 56,500 R:dr;
- 5:o den till särskilda anslaget för år 1869: 45,750 R:dr.

Härefter lemnades ordet åt

Hans Excellens Herr Grefve Manderström, som anförde: Då Stats-Utskottet, i dess nu föredragna Betänkande rörande reglering af utgifterna å Riks-statens *Tredje* Hufvudtitel, ansett sig böra tillstyrka samma belopp, som Kongl. Maj:t för detta ändamål af Riksdagen begärt, skulle det, från min ståndpunkt, vara origtigt att icke villigt erkänna den välvilliga uppfattning af denna fråga, som i Utskottet gjort sig gällande. Det torde derföre för hvar och en, som endast ytligt betraktat hithörande förhållanden, synas oväntadt, att jag nu vördsammast till Kammaren hemställer, om icke Kammaren skulle, med frånträdande af Utskottets förslag, finna lämpligt bifalla Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet — ett bifall, för hvilket, enligt hvad jag föreställer mig, man skulle så mycket mindre hysa betänkligheter, som den ifrågavarande summan blefve alldeles densamma. Här är således icke frågan om beloppet, utan uteslutande om formen; men denna som är icke likgiltig särskildt med afseende å detta anslags reglerande för framtiden, då de bestämmelser, som med hänsyn dertill komma att vidtagas, efter mitt förmenande, ligga utöfver nuvarande Riksdags befogenhet.

Vid en jämförelse mellan den Kongl. Propositionen och Utskottets förslag i afseende å anslagssummorna finner man dem emellan den skillnad, att, då Kongl. Maj:t åskat för Statsministern för Utrikes Ärendena: 24,000 R:dr; för Departementets expedition: 25,500 R:dr; för Minister-

staten: 320,750 R:dr; för skrifmaterialier och expenser samt extra utgifter: 70,000 R:dr; samt för ett tillfälligt anslag, hvilket är af beskaffenhet att försvinna i mån af nuvarande tjensteinnehafvares afgång eller omflyttning: 17,700 R:dr, eller tillsammans 457,950 R:dr; — så har Utskottet åter fördelat denna summa på sätt nyss i det upplästa förslaget af Herr Talmannen nämndes, nemligen till Departements-chefen och Departementets expedition samma belopp som af Kongl. Maj:t blifvit äskade, eller respektive 24,000 R:dr och 25,500 R:dr; till Ministerstaten: 306,200 R:dr; till skrifmaterialier och expenser samt extra utgifter: 56,500 R:dr; samt derjemte till öfvergående utgifter ett belopp af 45,750 R:dr.

Man torde tillåta mig att i minnet återkalla, hvad vid sednaste riksdag i detta afseende föreföll. I det då utgående anslaget till Tredje Hufvudtiteln, utgörande 479,200 R:dr, yrkades en nedsättning af 20,000 R:dr — en nedsättning, som jag ansåg mig böra bestrida hufvudsakligast af det skäl, att den icke var grundad på någon beräkning af förhandenvarande behof, utan endast på ett *antagande*, att Departementet skulle kunna äfven med den mindre anslagssumma, som af denna nedsättning blefve en följd, bestrida sina utgifter. Vid samma tillfälle lät jag dock ganska otvetydigt förstå, att det var min afsigt att granska förhållandena och, om besparingar kunde ega rum, för Kongl. Maj:t framlägga en utredning i ämnet samt föreslå nästkommande, d. v. s. nu pågående, Riksdag de besparingar, som möjligen kunnat beredas. Uti det förslag, som jag på grund af dessa beräkningar inför Kongl. Maj:t anmält, har jag varit i tillfälle att föreslå en nedsättning, hvilken skulle träda i verket från och med år 1869, till ett belopp af 21,250 R:dr, eller något mera än hvad af sista Riksdagen yrkades, men som i mån af nuvarande innehafvares afgång och omflyttning skulle ökas till 38,950 R:dr, en summa nära dubbelt så stor som den, om hvilken vid nyssnämnda tillfälle af Riksdagen gjordes framställning. Genom detta sätt att gå till väga tror jag mig hafva bevisat, att jag icke varit ovillig att gå Representationens önsknings till mötes så mycket, som med Statstjenstens oafbrutna upprätthållande varit förenligt. Jag har ock i den utredning, som jag nyss åberopat, sökt att bjuda skäl såväl för de nedsättningar jag föreslagit, som för bibehållandet af de utgiftsposter, jag ansett oundgängliga; och jag har i Utskottets Utlåtande icke funnit någon vederläggning af dessa skäl.

Jag anser mig äfven böra vid detta tillfälle uttala ett, som jag tror, väl grundadt tvifvelsmål, huruvida Riksdagen är fullt kompetent att gå in i detaljer vid bestämmandet af de diplomatiska platsernas rang och beskaffenhet. På det att dock ingen mistydning må kunna ega rum, ber jag att få tillägga, att det icke kan falla mig in att bestrida Riksdagen rätt att bestämma anslagssumman; detta är Riksdagens obestridliga rättighet, och Kongl. Maj:t måste, om denna nedsättes, inskränka utgifterna i samma mån och inrätta sig efter det belopp, som blir anslaget. Men befogenheten för Representationen att ingå i detaljer kan jag icke erkänna, helst olägenheter af mera än ett slag och deribland af ganska allvarlig natur, hvilka det är högst önskvärdt undvika, skulle deraf kunna uppstå. Dessutom ligger i Utskottets eget Utlåtande ett erkännande af denna princip uti den fria disposition af Hufvudtitelns anslag, hvilken nu liksom tillförene blifvit Kongl. Maj:t medgifven och öfver hvars missbrukande,

mig veterligen, aldrig någon anmärkning egt rum. Efter dessa kortfattade allmänna antydningar torde jag få öfvergå till en närmare granskning af Utskottets förslag i dess detaljer.

De framtida nedsättningar, Utskottet påpekat, utöfver dem som Kongl. Maj:t föreslagit, bestå i första rummet i en förändring af beskickningen i Florens, der Utskottet ansett eller föreställt sig, att Sverige — enär "det med konungariket Italien icke kan ega politiska eller kommersiela förbindelser af större vikt eller omfång än med Nordamerikas Förenade stater — kunde, på sätt Kongl. Maj:t i afseende på Washington föreslagit, representeras endast af en ministerresident"; på grund hvaraf Utskottet föreslår en indragning på dervarande ministers lön af 1,000 R:dr Hamburger-Banko. I sammanhang dermed tillstyrker Utskottet indragning af legationssekreterare-platsen på samma ställe, hvarigenom en ytterligare besparing af 1,200 R:dr samma mynt skulle vinnas. Jag måste bekänna, att denna Utskottets beräkning förefaller mig icke särdeles lycklig, äfven om jag lemna åsido, huruvida Riksdagen i sjelfva verket är kompetent att bedöma, hvar en envoyé eller ministerresident bör anställas. Jemförelsen mellan beskickningarne i Washington och Florens utfaller så, att, då envoyén i Washington nu har en aflöning af 7,000 R:dr Hamburger-Banko, men Kongl. Maj:t framställt, att på samma plats skulle hållas en ministerresident med en lön af 6,000 R:dr, så uppbär den i Florens anställda envoyén 6,000 R:dr, för hvilken dock, om han, enligt hvad Utskottet föreslagit, skulle utbytas mot en ministerresident, Utskottet antagit, att aflöningen skulle kunna nedsättas till 5,000 R:dr, — allt samma mynt, eller Hamburger-Banko. Hvad legationssekreterare-befattningarne beträffar är redan, genom den förändring Kongl. Maj:t föreslagit i afseende å beskickningen i Constantinopel, en sådan indragen; om nu, såsom Utskottet förmenat rörande legationssekreterare-befattningen i Florens, en ytterligare sådan tjänsteman indroges, så skulle en fjerdedel af dessa platser — de voro hittills inalles åtta — komma att försvinna. Jag tror att det icke är välbetänkt att för mycket minska desse tjänstemäns antal. Legationssekreterareplatserna äro nemligen plantskolan för de unga män, som egna sig åt den diplomatiska banan; de samla der erfarenhet och bereda sig för de högre platserna inom diplomatien. I alla händelser anser jag det ytterst svårt att kategoriskt bestämma, att på ett ställe behöfves en legationssekreterare, på ett annat icke. Detta måste rättas efter för handen varande omständigheter. Det kan nemligen finnas en minister, hvars yngre år och arbetskrafter medgifva, att han ensam kan sköta alla de vid beskickningen förefallande göromål. Men man kan också å andra sidan tänka sig en minister med utmärkta egenskaper i öfrigt, men som icke eger den färdighet att, sedan han uppsatt konceptet till depescherna, sjelf renskrifva de exemplar deraf, som skola skickas hem eller till en annan ort och derjemte ytterligare afskrifva dem för beskickningens registratur — hvilket allt ofta nog är förenadt med mycket arbete och kräfver mycken tid, som af en minister bättre skulle kunna användas.

Med afseende å beskickningen i Köpenhamn säger Utskottet, att "vid nuvarande envoyés afgang torde den år 1865 beviljade förhöjning i traktementet, 1,000 R:dr Hamburger-Banko, kunna besparas". Härvid tillåter jag mig anmärka, det Kongl. Maj:t ingalunda saknat skäl för den anord-

ning, som med denna beskickning egt rum vid ett grannhof, der vår ministers ställning är särdeles framstående; det är väl möjligt, att den besparing, Utskottet föreslagit, kan i framtiden verkställas, men att redan nu besluta en sådan vore, enligt mitt förmenande, föga ändamålsenligt.

Angående vidare beskickningen i Paris anser Utskottet, att den der anställde "predikanten bör kunna undvaras och att förhållandet torde vara enahanda med den i staten upptagna attachébeställningen, hvars aflöning under sednare åren lär uppburits af en militär-attaché". Vidkommande predikantbefattningen ber jag att få nämna, att denna icke för närvarande är tillsatt och att traktamente för honom icke är upptaget i den tabell, som utvisar den af mig för år 1869 föreslagna stat för Tredje Hufvudtiteln. Han är visserligen tagen i beräkning vid den blifvande så kallade normalstaten, men för närvarande är ingen lön för honom begärd. Hvad dernäst attaché-befattningen angår, torde den omständigheten, att jag varit anställd såsom minister i Paris, kunna antagas såsom tillräckligt skäl för att tillerkänna mig erfarenhet om beskaffenheten af ärendena vid dervarande legation. De äro af mångfaldig natur och fordra träget arbete. Der är nästan omöjligt för en minister att vara tillräckligt betjenad med endast ett biträde; ty många gånger tages hans tid i anspråk af andra göromål, hvilka dels mängden af ärenden och dels mängden af besökande landsmän föranleda. Han måste nästan dagligen hafva budskickningar till de särskilda ministerierna för utverkande af tillstånd i ett eller annat hänseende än för Regeringen och än för landsmännen, och för ingifvande af diplomatiska skrifvelser, som fordra svar m. m. Detta förhållande har utjmnats på så sätt, att, under de sednare åren isynnerhet, man vanligen vid beskickningen haft såsom attaché anställd någon ung man, som egnat sig åt diplomati och velat inlägga meriter genom tjenstgöring derstädes. Men man påträffar icke alltid — och detta måste bli händelsen allt mindre, ju mindre lockande utsigterna inom diplomati blifva — någon embetsman, som för ingen eller åtminstone högst ringa aflöning vill underkasta sig sjelf betydliga uppoffringar — ty, mine Herrar! en ung mans vistelse i Paris aflöper icke för någon obetydlighet — endast för att inlägga meriter på en bana, der man allt mer för honom stänger utsigterna till befordran. Under sednare åren har nu ifrågavarande attachébeställning varit uppdragen åt en militär-attaché, och jag är lycklig nog att kunna säga, det valet af denna person icke kan annat än allmänt gillas. Han är nemligen icke blott en inom sitt vapen utmärkt duglig officer, utan äfven såsom litteratör har han lyckats vinna ett högt erkännande, hvilket för utländingar är särdeles svårt i Frankrike, då, som man vet, det ligger i Fransmännens natur att icke gerna tillerkänna någon fränling votum i afseende å sin konst och litteratur. Han har derjemte i sin egenskap af attaché gjort Svenska och Norska Staten stora tjenster, hvilka det är mig en glädje att erkänna. Förutom många andra mödosamma uppdrag har han uppgjort kontrakt om anskaffande från Amerika af 30,000 gevär eller gevärsdelar; det är han som hitskaffat våra skyddstält, angående hvilka jag blott vill nämna att, oaktadt för dem begärdes 11 francs, de genom hans trägna bemödanden erhöles till ett pris af 8 francs; på hvilken affär Statsverket gjorde en besparing af 70,000 francs. Såsom bevis på de många betydliga uppdrag af dylik egen-

skap han utträttat kan nämnas, att endast under loppet af år 1864 uppgingo de honom anförtrödda medel till inköp för Svenska och Norska Statsverkets räkning till 780,000 francs. Skulle nu dessa inköp försiggått genom vanliga kommissionärer, finner hvar och en att den provision, desse skulle hafva begärt, mångdubbelt öfverstigit det belopp, som utgår till attachés aflöning.

Öfvergå vi nu till rubriken: "skrifmaterialier, expenser och extra utgifter", se vi att Utskottet å detta anslag, som nu sammanlagdt för Sverige och Norge uppgår till 100,000 R:dr R:mt, föreslagit en nedsättning af 20,000 R:dr, eller icke mindre än en femtedel af hela beloppet. Utskottet förmenar, att "genom inskränkning i beskickningarnes antal och rang jemväl någon minskning i de extra utgifterna bör kunna åstadkommas". Jag vågar likväl vördsamligast till Kammaren hemställa, huruvida denna nedsättning ända till en femtedel af summan verkligen står i någon proportion med allt hvad som i öfrigt med hänsyn till beskickningarnes antal och aflöning blifvit yrkadt såsom nedsättning. Hvar och en inser lätt att så på långt när icke är förhållandet. Jag kan visserligen icke positivt bestrida det någon nedsättning på dessa extra utgifter möjligen kan ega rum; detta kan endast af erfarenheten ådagaläggas och om denna skulle utvisa att någon besparing på dertill anslagna belopp blefve möjlig, är jag villig att, när detta blifvit konstateradt, föreslå en sådan nedsättning, då jag deremot ej kan göra det på Utskottets hypothetiska antagande, att anslaget kan minskas. I det Statsrådsprotokoll, som medföljde Kongl. Propositionen om Statsverkets tillstånd och behof, har jag ådagalagt, att posten till extra utgifter alltid öfverstigit de 100,000 R:dr, som varit dertill anslagna, och efter den beräkning jag gjort, huruvida der möjligen besparingar skulle kunna beredas, har jag kommit till det resultat, att till denna utgiftspost erfordras — summan måste naturligtvis här blifva approximativ — 105,000 R:dr, ehuru jag icke ansett mig böra i staten uppföra högre belopp än 100,000 R:dr. Dervid synes mig dock försigtigheten bjuda att man stadnar, åtminstone för ögonblicket; om emellertid det skulle visa sig, att denna summa kan inskränkas, skall, såsom jag nyss hade äran nämna, det blifva mig ett nöje att föreslå en nedsättning i detta hänseende.

Den hufvudsakligaste betänkligheten jag hyser mot Utskottets förslag ligger dock deri, att Utskottet under rubriken: "Tillfälligt anslag till öfvergående utgifter för år 1869" tillstyrkt en summa af 45,750 R:dr R:mt. Deraf skulle nemligen lätt kunna dragas den slutsatsen, att denna summa vore af sådan beskaffenhet, att den ej skulle för något annat år än 1869 ifrågakomma. Att detta dock icke är meningen synes framgå af Utskottets motivering, då det säger, att det endast är i mån af förändrade förhållanden som dessa nedsättningar skulle ega rum. Jag tror också, att en hvar måste medgifva att det vore, jag vågar säga, omöjligt att inom ett år bereda sådana nedsättningar. Men om, såsom jag hoppas, Kammarerna skulle, med godkännande af Kongl. Maj:ts Proposition, bevilja deri äskade anslag, vill jag gerna förbinda mig att, då afgång af tjenstinnehafvare sker, bereda de af Kongl. Maj:t redan föreslagna besparingar och, om erfarenheten visar det andra skulle blifva verkställbara, föreslå sådana, äfvensom att, då de platser blifva lediga, som nu af Utskottet föreslagits

till indragning, underställa dem Kongl. Maj:ts pröfning och till Riksdagen öfverlemnna, hvad Han kan komma att i ämnet besluta.

Genom ett bifall till Kongl. Maj:ts Proposition tror jag att allt missförstånd för framtiden skulle undvikas. Riksdagen skulle fatta beslut endast för år 1869 och inga ökade utgifter skulle för detta år ifrågakomma. För dem, som tagit kännedom om den utredning af ämnet, som i Stats-Rådet blifvit gjord, har det varit tillfälle att inhemta, att — hvad ock ingen sökt vederlägga — Sverige af alla med detsamma jemförliga stater är den, som *positivt* och *relativt* betalar minsta beloppet till sin diplomati. Detta förhållande synes mig vara ett afgörande skäl att icke vidtaga någon större nedsättning i denna Hufvudtitel än Kongl. Maj:t föreslagit. Denna nedsättning utgör dock en toltedel af hela anslaget, och jag tror icke man med fog kan säga, att den är obetydlig. Mig veterligen finnas ej exempel, att på någon Hufvudtitel så betydliga nedsättningar varit föreslagna.

Huruvida den nuvarande politiska ställningen i Europa är egnad att ingifva ökad trygghet, tror jag mig kunna med full tillförsigt öfverlemnna åt Kammarens eget upplysta bedömande. I vår tid kan hvar och en, som följer händelsernas gång, lätt derom bilda sig ett eget omdöme. Att detta efter olika uppfattning utfaller olika, är naturligt, men jag skulle mycket misstaga mig, om optimisternes antal i detta afseende skulle vara öfvervägande. Jag hemtar häraf ytterligare anledning till den hemställan, huruvida icke Kammarerna skulle vilja antaga Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, öfvertygad att denna hemställan hvarken skall förundra Kammarernas Herrar ledamöter eller väcka något missbilligande å deras sida.

Vidare yttrade

Herr Friherre Liljencrantz: Innan jag upptager till besvarande några af den siste högt ärade talarens yttranden, anhåller jag att få uttala mitt lifliga erkännande för det tillmötesgående af Representationens önsknningar, som gjort sig gällande vid aflattandet af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i förevarande ämne. Detta är naturligtvis så mycket angenämare, som de öfverflödiga anslagen på de öfriga Hufvudtitlarne icke å Regeringens sida varit föremål för någon nedsättning. Men oakadt detta tillmötesgående tror jag det icke vara skäl för Representationen att släppa detta tillfälle ur händerna att bereda all den nedsättning, som nu, då frågan bragts på dagordningen, kan ega rum. Min ståndpunkt till denna fråga behöfver jag icke närmare angifva; den är uttryckt i den motion i ämnet jag vid förra riksdagen väckte. Åtskilliga af de förslag, som innefattades i denna motion, har jag haft glädjen se vinna erkännande dels af Kongl. Maj:t, dels af Stats-Utskottet. Det är väl sannt, att den nedsättning af aflöningarne för de diplomatiska embetsmännen i allmänhet, som jag i motionen föreslagit, icke vunnit något afseende, liksom jag ock tror, att det icke skulle vara synnerligen lönande att för det närvarande yrka bifall till denna nedsättning. Deremot är det min mening, att, hvad Stats-Utskottet i sitt föreliggande Utlåtande föreslagit, är det minimum vi icke böra släppa ifrån oss. Efter denna korta antydan torde det tillä-

tas mig att öfvergå till besvarandet af några invändningar, som nyss blifvit mot de af Stats-Utskottet föreslagna nedsättningar framställda.

Hvad då först angår Utskottets förslag, att den i Florens anställda envoyén skulle mot en ministerresident utbytas, har mot detsamma blifvit anmärkt, att det vore svårt för Riksdagen att bedöma lämpligheten af den rang, som borde tilldelas de diplomatiska embetsmännen, äfvensom omfånget af de förbindelser vi ega med nämnda stat. Jag tror dock icke, att svårigheten för Riksdagen att bedöma nämnda förhållanden är så stor, som föregående värde talare antydt; snarare torde vi litet hvar känna till hvilka politiska intressen vi hafva med Italien gemensamma, eller hvilken samverkan vi der kunna hafva att påräkna. Man kan äfven, efter mitt förmenande, derifrån leda sig till den rang de diplomatiska embetsmännen böra hafva hos sådana magter, förutsatt nemligen att en magts inflytande hos en annan är beroende af den ackrediterade embetsmannens rang. På grund häraf har jag icke kunnat finna annat, än att, med de förbindelser vi hafva med Italien, vi derstädes kunna vara tillräckligt representerade af en ministerresident. I sammanhang härmed vill jag nämna, att jag ingalunda kan godkänna det skäl, som framställts, att legationssekreterare voro behöfliga, derföre att förmågan att expediera de mål, som komma under handläggning, äro beroende af vederbörande ministers individuella arbetsförmåga. Har denne nemligen icke förmåga att verkställa de arbeten, som man kan fordra af en Statens tjenare, kan jag ej finna annat än att han bör afsättas. Jag anser mig således icke hafva något skäl att nu frångå det förslag, jag vid sednaste riksdagen väckte, att missionen i Italien skulle nedsättas till en ministerresident utan legationssekreterare.

Beträffande vidare aflöningen för envoyén i Köpenhamn har densamma alltsedan 1856—1858 årens riksdag, då Rikets Ständer beviljade en allmän löneförhöjning, utgjort 32,000 R:dr, hvilken summa dock 1865, vid nuvarande innehafvares tillträde till befattningen, höjdes till 36,000 R:dr, efter hvad jag tror, hufvudsakligast derföre att nämnde tjänsteman frånträdde en högre lön, som han uppburit på en annan post. Utskottet har nu föreslagit, att vid nuvarande envoyés afgång den år 1865 beviljade tillökning i traktamentet, 4,000 R:dr, skulle besparas. Äfven om Utskottets skäl för denna besparing icke skulle vara absolut giltigt, torde man lätteligen kunna finna andra skäl för densamma. Jag hemtar dessa ur det anförande i Stats-Rådet Hans Excellens Herr Utrikesministern vid detta ärendes föredragning afgifvit och hvori Hans Excellens bland annat yttrar: "det kan icke falla mig mera än någon annan in att i afseende på beloppet af de traktamenten, som böra tillkomma våra ministrar, sammanställa dessa med vissa större magters ambassadörer och ministrar" — ett yttrande, hvori jag ber få den äran att till alla delar instämma. Ser man nu till, hvilken aflöning t. ex. Preussens minister i Köpenhamn uppbär, finner man af Hans Excellens Herr Utrikesministerns förtjenstfulla utredning, hvilken jag nyss citerat, att Preussens minister och legationssekreterare på denna plats tillsammans äro aflönade med 31,654 R:dr. Om Stats-Utskottets förslag antages, kommer aflöningen af vår minister och legationssekreterare i Köpenhamn att utgå med 36,000

R:dr, således något öfver 4,000 R:dr mera än hvad Preussen anslagit åt sin beskickning derstädes. Jag skulle dock tro, att Sverige kunde vara fullt belåtet, om dess minister på en plats kan uppträda med samma yttre glans — den åtminstone som är beroende af förmågan att göra utgifter — som stormagten Preussens, så mycket mer som jag ej förmodar, att vi i Danmark hafva större och viktigare intressen att bevaka än nämnda magt. Hvad Frankrike vidkommer, belöper sig anslaget till dess legation i den Danska hufvudstaden till 42,000 R:dr, alltså endast 6,000 R:dr mera än hvad som, enligt Stats-Utskottets förslag, skulle åt vår dervarande beskickning anslås. Och dock är Frankrike en stormagt, med hvilken vi ju icke, enligt förut åberopade Statsråds-protokoll, böra på något sätt i detta hänseende kunna jämföras.

I afseende å den föreslagna indragningen af legationspredikanten och attachén vid missionen i Paris vill jag, med anledning af här fällda yttranden, tillåta mig en fråga: "kan det verkligen vara önskligt och nödvändigt att bereda desse unga män ersättning, då de nödgas vistas på utrikes ort?" Derpå svarar jag, att det finnes lika litet skäl att åt dem anslå ett särskildt arvode som åt de extra ordinarie tjänstemän, som under 8, 10—12 år få tjänstgöra utan lön i Statsdepartementen här i Stockholm. Jag erkänner visserligen att utgifterna äro vida betydligare i Paris än här; men så äro ock utsigterna om en snar befordran till någon indräktig post betydligt större. Vi hafva ju varit i tillfälle se, huru en person på sednare tiden hastigt befordrats till en envoyébeställning på 64,000 R:dr, och jag tviflar att han, äfven om han gjort samma talang gällande inom Statsdepartementen, der skulle hafva kunnat vinna en så hastig befordran. Det torde på grund deraf vara skäl, att desse unge män underkasta sig några uppoffringar i början af sin bana, då de snart nog blifva så rikligt belönade dertför. Hvad angår militär-attachéerne är kanske förhållandet annorlunda. Icke tror jag, att de i allmänhet uträtta mycket; men särskildt den i Paris lär på ett utmärkt sätt hafva skött sin befattning. Men för den händelse militär-attachéer behöfde anställas i främmande länder, i det ändamål att vår armé icke måtte sakna kännedom om krigsvetenskapens utveckling och krigskonstens framsteg i andra länder, anser jag det vore lämpligare, att man framställde Proposition på ett särskildt anslag till en lämplig person för en utrikes resa, än att som nu sker, använda dertill hvad som är speciellt för diplomatiska beskickningarne anslaget. Kongl. Maj:t är ju oförhindrad framställa en sådan Proposition, som, efter hvad jag förmodar, icke skall af Riksdagen tillbakavisas, om fullt giltiga skäl för densamma uppgifvas.

Slutligen har Utskottet, på grund deraf att genom inskränkning af beskickningarnes antal och rang någon minskning i extra utgifterna bör kunna åstadkommas, ansett sig böra föreslå, att anslaget till "skrifmaterialier, expenser och extra utgifter", som nu är beräknadt för båda de förenade rikena till 100,000 R:dr, nedsattes till 80,000 R:dr R:mt. Utskottets motivering för denna nedsättning förekommer mig icke fullt tillfredsställande. Det är nemligen omöjligt att antaga, att, genom sammanstående af beskickningarne i Haag och Brüssel, Madrid och Lissabon, genom indragning af missionen i Athén och anställande i Constantinopel af

en chargé d'affaires i stället för en envoyé o. s. v., en besparing i utgifterna af 20,000 R:dr skulle kunna föranledas. De utgifter, som nu belöpa sig på de tre platser, der de förenade rikena ej vidare skulle vara representerade, i telegram- och postporto samt extra utgifter, uppgå naturligtvis icke på långt när till nyssnämnda summa. Min mening är dock, att man på andra vägar skulle kunna komma till denna nedsättning. Jag tror nemligen icke, att all den sparsamhet, som skulle vara möjlig att iakttaga, ifall tillgångarne vore mera inskränkta, alltid blifvit uppmärksammas vid anslagen under den Tredje Hufvudtiteln. Jag vill icke tillskrifva särskildt någon af de personer, som stått i spetsen för Utrikesdepartementet, hvad som i detta Departement blifvit ett vedertaget bruk, nemligen att anvisa en mängd utgifter till ett och annat, hvilka man nödgades undvika, om anslagssumman vore mindre. Jag har här en redogörelse för diverse utgifter under år 1866, hvilka skulle kunna indragas. Det vore dock mindre lämpligt att inlåta sig i en alltid förhatlig diskussion häröfver; jag vill derföre blott såsom min öfvertygelse uttala, att äfven med en nedsättning af 20,000 R:dr, dessa s. k. extra utgifter kunna bestridas. Jag har icke tagit deessa summa på måfå utan efter noggrann uträkning, och efter denna uträkning blir min slutsumma 45,000 R:dr. Men då återstå alltid 35,000 R:dr till "ekiperingspenningar", "tillfälliga uppdrag" samt en och annan utgift; — hvilket torde vara för ändamålet tillräckligt.

Vid början af detta anförande tog jag mig friheten yttra, att jag ännu angående utgifterna å denna Hufvudtitel bibehöll de åsigter, som jag i min motion i ämnet framställt; men då det nu möjligen icke skulle tjena till någonting att påyrka de ytterligare nedsättningar utöfver Stats-Utskottets jag der föreslagit, vill jag yrka bifall till Stats-Utskottets förslag och anhåller, att Herr Talmannen behagade framställa särskild proposition på de olika anslagstitlarna.

Herr Key: Jag ber att få uttrycka min tacksamhet för den sakrika utredning, som är bifogad Kongl. Maj:ts Proposition; och jag gör det så mycket heldre, som en sådan fullständig komparativ tablå mellan våra och andra länders förhållanden i detta fall sätter hvar och en, äfven den mest oiuvigde, i tillfälle att anställa jemförelser. Äfven jag har begagnat denna ledning och fått alldeles klart att det resultat, hvartill Stats-Utskottet kommit, är, såsom en nyss föregående talare yttrat, att anse som ett minimum. Jag finner af Hans Excellens Utrikesministerns tablå att, då vår minister i Köpenhamn har 40,000 R:dr, hvilken summa dock Utskottet föreslagit att nedsättas till 36,000 R:dr, detta belopp är nära tre gånger så stort som det gage af 14,000 R:dr, Belgiens beskickning har på samma ställe. I London kostar Danmarks beskickning endast 52,400 R:dr; Förenta Staternas, som väl är att anse för en af de viktigaste poster dess diplomati har att bevaka, 77,850 R:dr; vår beskickning på samma ställe uppgår till 72,000 R:dr; således nära nog lika mycket som Nordamerikas, och ungefär en tredjedel mer än Danmarks och Belgiens. I Paris kostar Belgiens beskickning 45,150 R:dr, Förenta Staternas 77,850 R:dr och Sveriges 72,000 R:dr, hvilken summa är föreslagen att nedsättas, men förblifver i alla fall icke långt ifrån en tredjedel mer än Dan-

marks. I Ryssland kostar Förenta Staternas beskickning 60,480 R:dr och Sveriges 68,000 R:dr.

Då vi nyss hört af Hans Excellens Utrikesministern allt det goda Sveriges militär-attaché verkat för de förenade rikena i Paris, så är ju den slutsatsen ganska naturlig att vår ministers verksamhet derstädes måste vara häpnadsväckande, således, äfven med erkännande af det stora värde vår beskickning i Paris måste besitta, tror jag ändock att 64,000 R:dr är temligen högt tilltaget, då Belgiens, det af Frankrike hatade grannlandets beskickning icke kostar mer än 45,150 R:dr. Det är emellertid endast i förbigående jag velat antyda allt detta.

Det är egentligen för en annan omständighet jag har begärt ordet; jag har nemligen deltagit i den reservation, som blifvit af en Första Kammarens ledamot afgifven angående behofvet att tillsätta en särskild generalkonsul i Nordamerikas Förenta Stater, och anhåller nu att få med några ord gifva skäl för denna åsigt. Förhållandet är sådant att, enligt Kommers-kollegii berättelser, Svenska fartyg ankommo till Förenta Staterna med last från Sverige, från utrikes ort och med barlast till följande antal:

	1861	46 st.
	1862	31 "
	1863	50 "
	1864	49 "
	1865	23 " och
	1866	46; samt afgingo dels
med last till Sverige och till utrikes ort, dels med barlast under		
	1861	47 st.
	1862	34 "
	1863	46 "
	1864	49 "
	1865	25 " och
	1866	45 "
Importen från Förenta Staterna har utgjort:		
	1864	877,000 R:dr,
	1865	686,000 " och
	1866	651,000 " samt
exporten	1864	2,451,000 "
	1865	1,091,000 " och
	1866	2,786,000 "

Då jag således hoppas att med stöd af sagda berättelse hafva visat den gemenskap i handel, som eger rum emellan Nordamerika och Sverige, och då jag tillika tager i betraktande det stora antal emigranter, som årligen lemna det gamla fosterlandet för att söka sig ett nytt hem på andra sidan oceanen, så förekommer det verkligen särdeles anmärkningsvärdt att Sverige icke i New-York har någon generalkonsul. Deremot har Sverige en generalkonsul i Tanger, hvilken stad, enligt Revisorernes senaste berättelse, var 1866 besökt af ett Norskt, men icke något enda Svenskt fartyg, men der likväl generalkonsuln uppbär 8,000 R:dr, utom 1,764 R:dr 56 öre, som åtgår till brandförsäkrings- och underhållsavgifter för konsulatets hus derstädes.

derstades. Kring Medelhafvets kuster hafva vi ännu flera dylika, så att säga, qvarglömda poster från fordom, från en tid, då vi behöfde bevaka och skydda vår handel för Barbaresk-staterna. I Tanger, Algier, Alexandria, Alicante, Gibraltar hafva vi generalkonsuler, men icke i New-York! Det är detta missförhållande jag velat betona, men jag anser det icke nu lämpligt att framställa proposition på särskildt anslag, utan önskar blott att man ville hafva saken i minnet till en annan gång. Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Lönnberg: Det af den siste värde talaren framställda behovet af en generalkonsul i New-York är sannerligen förtjent af den största uppmärksamhet. Kostnaden härför kan beräknas till omkring 8,470 Riksdaler, ty så ungefär kostar den Förenta Staternas konsul, som är här anställd. Detta kan visserligen synas mycket, men å andra sidan synes äfven, att de aflöningar, som nu utgå till våra konsuler och generalkonsuler tarfva en snar och fullständig revision; och att de ökade utgifter, som genom en sådan generalkonsuls antagande skulle uppkomma, kunde erhållas genom inbesparingar på andra håll, t. ex. i Medelhafvets hamnar. En föregående talare har framhållit huru härmed förhåller sig. I Algier aflönas generalkonsuln med 11,000 R:dr, och under år 1865 afgingo från honom icke mer än 11 embetsskrifvelser.

Då den föregående talaren icke framställt något särskildt yrkande, och då det är att antaga att denna fråga om generalkonsulernes aflöning återkommer till Riksdagens behandling, så vill jag icke heller nu framkomma med något sådant, men anser dock i likhet med honom att frågan är förtjent af Representationens synnerliga uppmärksamhet.

Hans Excellens Herr Grefve Manderström: Det förslag, som uti den till Utskottets Betänkande fogade och af Herr Wærn afgifna reservationen innehålles, och hvari åtskilliga Utskottets ledamöter instämt, skall naturligtvis aldrig kunna möta något hinder från Kongl. Maj:ts sida; men då vid föregående Riksdag åtskilliga röster höjde sig för nedsättningar i anslagen å denna Hufvudtitel, har jag icke ansett det tillständigt bemöta en sådan anhållan med begäran om nya anslag. Orsaken, hvarföre en sådan, äfven i min tanke, olämplig förening af generalkonsuls- och ministerplatserna såväl i Förenta Staterna som på ett par andra ställen eger rum, är att söka i den våldsamma nedsättning som vid 1840 års Riksdag gjordes i ministerstaten. Det är Eder icke obekant, mine Herrar! att denna nedsättning utgjorde icke mindre än 150,000 R:dr, och med det anslag, som återstod, var ytterst svårt att ordna utgifterna på ett tillfredsställande sätt; och det var ingenting annat att göra än att tillgripa den utvägen att förena minister- och konsulsembetena.

Jag erkänner, att i Förenta Staterna, der vi hafva så många handels- och sociala förhållanden, vore önskligt om dessa platser kunde skiljas, och om ett sådant beslut af Riksdagen fattas, är ingenting lättare än att verkställa det. Emellertid tror jag att det vore lämpligt att under denna Riksdag icke fatta något sådant beslut; men till en kommande skall jag gerna bringa denna fråga under Kongl. Maj:ts pröfning.

Hvad angår de konsulater, som af tvänne föregående talare blifvit omnämnda, så kan jag ej underlåta att tillkännagifva, att denna fråga helt nyligen, eller under sistlidne November månad, varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, sedan deröfver utlåtanden från vederbörande embetsverk i Sverige och Norge inhemtats. Och ehuru jag icke ansett mig kunna tillstyrka någon betydligare förändring i den anordning, som med konsulaterna för närvarande eger rum, och Kongl. Maj:t icke funnit lämpligt att på förhand och innan ledigheter uppstå, fatta beslut i afseende å vissa konsulsplatser's indragning, så saknas dock ej anledning till antagandet att en del framdeles kommer att upphöra.

Hvad öfriga anmärkingar beträffar, så vill jag icke trötta Kammaren med att ingå i någon längre vederläggning deraf. Jag tror likväl, att de talare, som ansett att betydliga nedsättningar på en del poster skulle kunna ega rum, icke så noga betänkt detta. Det är naturligt att om man icke haft medel att betäcka utgifterna, så hade man måst söka andra utvägar.

Mot hvad en annan talare nämnt derom att diplomaternes aflönningar i allmänhet äro högre än öfrige tjenstemäns, vill jag blott anmärka, att han endast framställt den ena sidan af medaljen. Jag vill såsom exempel framdraga hvad Preussen betalar sina diplomatiska tjenstemän. Det är i min ställning ganska obehagligt att anföra exempel och nämna namn, men jag vill dock omtala, att tvänne länders ministerposter i London och Petersburg nyligen stått lediga, den ena i 1½ och den andra i 2 år, och detta på grund deraf att man icke kunnat finna personer, som med den anslagna lönen ansett sig kunna mottaga dem. Den ena af dessa poster har varit tilljuden, jag tror 6, om ej flera, personer, som alla afslagit anbudet; den andra har blifvit mottagen af en till åren kommen minister som, derigenom att han mottog befattningen såsom minister vid ett större hof, får rätt till snart inträdande högre pension än om han tjenat qvar på det ställe han förut var.

Sådana anordningar äro icke tillfredsställande, aldramin st i ett land sådant som vårt, der det finnes få personer som hafva enskild förmögenhet att uppoffra i Statens tjenst.

Jag yrkar fortfarande bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Lithner: Det kan icke vara min mening att inlåta mig i någon diskussion om den nu föredragna frågan. Jag är öfvertygad att Tredje Hufvudtiteln är den af alla Hufvudtitlarna, i hvilken det är svårast för Riksdagen att ingå i detalj-föreskrifter. Då den utredning af förhållandena, som Hans Excellens Utrikesministern framställt, synes mig tillfredsställande, och här nu icke är fråga om någon förhöjning i anslaget, och då härtill kommer, att ingen af Kammarens ledamöter hittills begärt proposition, så anhåller jag om proposition på bifall.

Herr C. A. Larsson: Det är med anledning af en utaf ett par Kammarens ledamöter uttalad önskan om anställande af en generalkonsul i New-York, som jag begärt ordet.

Desse Herrar uppgåfvo, att det fanns konsulter på andra platser, som man icke behöfde, och att således denna nya konsuls anställning skulle kunna åstadkommas utan att vara förenad med nya utgifter. Jag prote-

sterar således mot den förmodan att man önskar nya konsuler, derest icke löner derföre kunna beredas genom indragning på andra håll, och önskar att sådant må iakttagas, i fall förslag härom skulle vid ett annat tillfälle väckas.

Äfven vill jag göra en anmärkning mot en talares supposition att envoyéen i Paris skulle gjort Sverige så mycket gagn. För min del är jag öfvertygad, att envoyéen utträttat så litet som möjligt. På ett annat ställe hafva vi också ombud, men ett ombud som icke ens egt förmåga att realisera en Statens egendom. Således tror jag icke man har något att vänta af våra diplomater med högre rang utan af dem som hafva mindre. Detta har varit anledningen till min motion, men jag finner att Utskottet icke ansett sig böra tillmötesgå mina önskningar om nedsättning af de högre lönerna; och hvilka jag anser högst öfverflödigt tilltagna.

Jag vill emellertid icke nu yrka någon ändring i Utskottets hemställan, utan nöjer mig med det resultat, hvartill Utskottet kommit.

Herr Friherre Liljencrantz: Till bemötande af hvad här blifvit anfördt tillåter jag mig att ännu yttra några ord. Det har blifvit sagdt af en ärad talare här midt emot mig, att det vore alldeles likgiltigt, om Kammaren nu biföll Kongl. Maj:ts Proposition eller Stats-Utskottets förslag; men jag vill dock anhålla att få fästa såväl hans som Kammarens uppmärksamhet på att förhållandet är olika. Om Stats-Utskottets förslag bifölls, och det skulle inträffa att envoyéen i Italien afgick eller blef förflyttad till annan plats, så inträdde i och med detsamma den nedsättning som Stats-Utskottet föreslagit; hvaremot om Kongl. Maj:ts Proposition bifölls, så egde Kongl. Maj:t rätt att utnämna en person med samma rang och samma löneförmåner som den nuvarande, hvilken icke kunde berövas några af dessa förmåner. Detta i afseende på likgiltigheten af att bifalla Stats-Utskottets förslag eller Kongl. Maj:ts Proposition.

I afseende på det förhållande som af Hans Excellens Herr Utrikesministern blifvit anfördt om svårigheten för vissa magter att erhålla representanter vid utländska hof, så är detta mig bekant; men denna omständighet inverkar icke det ringaste på den fråga som här föreligger, eller nedsättning af anslaget för Kongl. Maj:ts beskickning i Italien; så länge det förhållandet kvarstår att det finnes många Stater som på dessa hufvudorter betala sina representanter vida under det belopp Sverige gifver åt sina. Svårligen torde man kunna påstå, att 20,000 R:dr är för litet för en minister-resident i Italien, synnerligast som Kongl. Maj:ts Proposition fixerar denna summa såsom aflöning såväl i Portugal som Belgien m. fl. och detta endast med fästadt afseende på de ökade kostnader, som föranledas af att samma embetsman är ackrediterad hos tvänne hof. Jag tror dessutom icke att lefnadskostnaderna äro högre i Italien än på dessa orter.

Då jag nyss hade ordet, glömde jag påpeka, att i den Kongl. Propositionen äfven finnes upptaget anslag till legationspredikant i Paris. På sid. 28 i bilagan till Stadsråds-protokollet heter det, "att från detta nedsatta belopp böra dock afräknas de uti den ursprungliga staten beräknade lönerna för legationspredikanter i Paris och Konstantinopel, hvilka framdeles böra tillsättas." Jag tror verkligen att dessa tjänster ganska väl skulle kunna

indragas; hvad den i Konstantinopel beträffar, så låter det sig väl nu icke göra, då något förslag i ämnet ej blifvit framställt, men då der högst få fartyg inkomma, så synas mig giltiga skäl för en sådan besparing vara för handen.

Orden "öfvergående utgifter" hafva äfven blifvit föremål för anmärkning; det är dock alldeles samma ord, som i den Kongl. Propositionen användas, dock med den skilnaden, att Utskottet inskränkt detta anslag till blott 1869, då Kongl. Maj:t äskat, att nedsättningen först skall inträda i mån af de nuvarande innehafvarnes afgång.

Jag anser det vara min skyldighet att äfven besvara den fråga, som Hans Excellens Utrikes-ministern behagat ställa till mig, nemligen den, om jag kunde uppgifva hvilka inskränkningar, som kunna vidtagas. Jag vill då först påpeka postporto, telegrafporto m. m. för de indragna beskickningarne, hvilka utgiftsposter, om de sammanslås, dock ej uppgå till högre belopp än möjligen 1,000 R:dr. Men under de sista åren hafva åtskilliga expektansarfvoden blifvit genom personers fränfälle lediga, hvarigenom en icke obetydlig besparing uppstått; derjemte hafva under de sednaste åren betydliga belopp utgått såsom ersättning för tillfälliga uppdrag, hvaribland kan nämnas ett belopp af 2,000 R:dr, som tilldelats en diplomatisk tjänsteman, för utarbetande af konsulatväsendet i främmande länder; — det utgår endast för de två första kvartalerna. Likaledes en utgift, som jag icke vet med hvad skäl den utgår, är ett anslag af 4,000 R:dr åt en generalkonsul till representationskostnad, hvarjemte han upp-bär en betydlig lön på konsulsfonden; och detta tillägg kan man väl då anse öfverflödigt.

Likaledes vill jag hoppas, att vi för ett kommande år ej skola behöfva några utgifter för ordnande af protestantiska kyrkogårdar i Konstantinopel. Likaledes kan jag omnämna en utgiftspost, som väl ej återkommer, eller den som utgått såsom ersättning för deltagande i en kolera-konferens i Konstantinopel. Jag tror således, att en inskränkning i dessa utgifter skulle, om man vill noga granska ställningar och förhållanden, kunna ganska lätt låta verkställa sig.

Vid förra riksdagen framställde jag den önskan, att Representationen skulle fastställa grunder för pensionsväsendet och åtnjutande af expektansarfvodena. Jag ser, att Stats-Utskottet haft del af Kongl. Maj:ts reglemente för åtnjutande af tjänstledighet; men i afseende på dessa expektansarfvoden anser jag behörig sparsamhet icke blifvit iakttagen. Under de tio sista åren har man visserligen iakttagit större sparsamhet än förr, men jag tror ändå att vid åtskilliga tillfällen konsiderationer gjort sig gällande, som icke bort få passera. Till exempel, en diplomatisk tjänsteman, som i 2 eller 3 år innehaft en förenad generalkonsuls och diplomatisk befattning, erhöi 3,200 R:dr i expektansarfvode, hvaraf 1,600 R:dr från ministerstaten och ett lika belopp från konsulsfonden. Om vi tillse, hvarför Kongl. Maj:t har rättighet att gifva expektansarfvode, så är det emedan det kan inträffa, att en diplomatisk tjänsteman, utan eget förvärlande, icke längre kan blifva ackrediterad vid samma hof, utan måste förflyttas till annan plats eller också träda tillbaka. Vid sådana tillfällen erkänner jag gerna, att han kan hafva rättighet att påräkna någon ersättning. Men om en diplomat tager afsked efter tre års tjänstgöring icke

för landets nytta, utan af helt och hållet privata orsaker, så är det något häftigt, att man erhåller 3,200 R:dr i expektansarfvoде.

Det yttrande, som Hans Excellens Utrikesministern nyss fällde, att han vore beredd att till en kommande riksdag vidtaga alla de nedsättningar, som läte sig göra, mottager jag med största förtroende. Och jag skulle icke behöfva yrka bifall till Stats-Utskottets förslag, så vida jag hade garanti att Hans Excellens Utrikesministern fortfarande skulle bekläda sitt höga embete. Men olyckliga omständigheter kunna inträffa, hvilka kunna omintetgöra en sådan förhoppning; och då har man icke samma garantier, att lika mycket tillmötesgående skulle finnas hos en efterträdare. Dertför tror jag, att det är klokast att nu göra en nedsättning och icke lita på att kommande innehafvare af utrikesportföljen skola vara beredde till ett sådant tillmötesgående.

Man har fästat min uppmärksamhet derpå, att det icke är af någon synnerlig nytta att få proposition särskildt på hvarje titel; jag vill därför återtaga mitt tidigare yrkande härå, och förenar mig med dem, som begärt bifall till den föredragna punkten.

Herr Hierta: Jag skulle måhända icke hafva begärt ordet vid detta tillfälle, om jag icke på sätt och vis dertill blifvit uppmärad af en ärad talare längre upp i salen, som framställt det påståendet, att i intet fall det är svårare för Representationen att fälla ett bestämdt omdöme än i afseende på indragningar af anslagen å Tredje Hufvudtiteln. Det är möjligt, att detta yttrande skulle medföra någon sorts inverkan på sinnena, emedan det till en viss grad öfverensstämde med Hans Excellens Utrikesministerns yttrande, "att man visserligen icke bestrider Riksdagen rätt att nedsätta anslagen i sin helhet, men att det å andra sidan är Regeringens skyldighet att rätta sig derefter, likasom Riksdagen saknar befogenhet att ingå "i detaljer". Det vore i sanning bra svårt för Representationen att, om den anser en nedsättning önskvärd, framställa en sådan i klump, utan att söka reda de egentliga skälen genom någon särskild pröfning af detaljerna. Nu är frågan, om icke genom föregående diskussion redan är visadt, att det icke ligger så helt och hållet utom Representationens kompetens att bedöma, icke alla, men vissa detaljer. Mig har synts, att det icke är någon trollkonst och icke heller ligger utom gränsen för en vanlig synförmåga, utom vanligt begrepp, att bedöma, hvad det kostar att lefva på det ena eller andra stället och att jemföra hvad de Svenska ministrarne på utländsk ort hafva i lön med hvad andra staters ministrar med lika stor eller större rang hafva sig anslaget.

Om det nu visar sig af den tablå, som Hans Excellens Utrikesministern välvilligt lemnat till Stadsråds-protokollet, att förhållandet är sådant, att våra sändebuds löner på flera ställen äro högre än andra magters af samma rang som Sverges, och en nedsättning af denna anledning gjordes, och om dessa löner i utlandet i alla fall blefve högre än våra högst aflönade embetsmäns inom landet; så tror jag icke det är alldeles omöjligt att, med kändedom om proportionen i prisen på ena och andra stället, säga att en nedsättning vore möjlig i ett eller annat hänseende. Om således Regeringen genom sin Utrikesminister tager i betrak-

tande sådana omständigheter, kan äfven möjlighet till en sådan nedsättning uppstå.

Jag ber att få framställa detta till försvar för Stats-Utskottet, då Utskottet har ansett sig icke endast befogadt, utan äfven förpligtadt att söka göra de nedsättningar, som Utskottet ansett utan olägenhet för det allmänna bästa kunna beredas.

Jag ber äfven att få erinra om, så att säga, den allmänna ståndpunkten i sammanhang med frågan om regleringen af utgifterna i allmänhet. Vi erinra oss att Regeringen eller, rättare sagt, Kongl. Maj:t i sitt trontal så väl vid föregående som vid denna riksdag haft den lojaliteten att erinra Representationen om nödvändigheten af att iakttaga den strängaste sparsamhet. Detta bevisar, att förhållandena i landet hafva gjort det intryck på högsta ort, att Regeringen ansett sig böra gå de framställda önskningsarne om en bättre hushållning till mötes; och från alla landsändar förspörjas också uppmaningar till Representationen att iakttaga den största möjliga sparsamhet. Då frågar jag, om icke det varit Stats-Utskottets ovilkorliga pligt att beakta en sådan sinnesstämmning och försöka, om icke på ett eller annat ställe skulle kunna låta sig göra någon inskränkning i utgifterna. Må det tillåtas mig erinra, att jag ingalunda vill lägga något klander på Regeringen. Jag tror mig hafva vid många tillfällen uttalat den åsigt, att Regeringen står i en ganska svår belägenhet, emedan den får erfara ständiga påtryckningar från löntagareintresset, som af naturliga orsaker alltid har en benägenhet att utvidga sig. Jag anser, att Regeringen har ganska svårt att alltid taga initiativ till inskränkingar. Men jag anser det vara en förtjenst, när Regeringen uppfyller denna skyldighet att gå Representationens önsknings till mötes, om de på ett rättvist och billigt sätt uttrycka landets önsknings. För min del tror jag, att önskningsarne nu mycket mer gälla en återgång från det missbruk, som man gjort af föregående riksdagar, genom att så att säga med klubbslag auktionera ut anslagen i Förstärkta Stats-Utskottet, än att lägga Regeringen något till last. Och man kan icke säga så mycket om Regeringen; hvad man väl kan begära af Regeringen, är att icke visa humör, då Representationen framställer sina önsknings; och detta är en stor förtjenst, som man icke kan främtaga den nuvarande Regeringen. Men jag tror emellertid, att i de förhållanden, jag nu vidrört, ligger ett tillräckligt försvar för Stats-Utskottets åtgärd att söka inskränka utgifterna, der det låter sig göra. Och jag anser, att Tredje Hufvudtiteln icke är olämpligt fält för sådana inskränkingar, då de äro så moderata som Stats-Utskottets. Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de yrkanden, som derunder blifvit gjorda dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till Kongl. Maj:ts nådiga förslag i ämnet, framställde Herr Talmannen propositioner i öfverensstämmelse med dessa yrkanden och förklarade af berörda propositioner den hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad, som innefattade bifall till Utskottets hemställan. Ifrågavarande hemställan blef alltså af Kammaren bifallen.

Momentet b.

Hans Excellens Herr Grefve Manderström erhöll ordet och yttrade: Den punkt i ministerreglementet, hvarvid Utskottet egentligen fästat sig, är den beträffande löueförmånerna under tjänstledighet. Att emellertid på ett praktiskt och tillika rättvist sätt lösa den svårighet, hvarom förevarande punkt i Betänkan det handlar, är i sanning kinkigare än man föreställer sig. Det är naturligt att stadganden i detta fall skola utfalla olika för olika beskickningar. Då t. ex. ministern i Berlin eller Köpenhamn inom få timmar kan ankomma till fosterlandet, så behöfver den i Konstantinopel eller Amerikas Förenta Stater betydligt längre tid; under den oblidare årstiden erfodras för resan från Amerika och åter dit 4, 5 och 6 veckor. Om således t. ex. ministern i Köpenhamn fått tre månaders tjänstledighet, så får han oafkortadt i hemlandet åtnjuta den; men detta blifver ingalunda förhållandet med den från Amerika, som måste i ledigheten inbegripa den tid, som går åt för resan. Således tror jag det blir svårt att införa några positiva och uniforma reglementariska stadganden i detta hänseende, och lämpligast torde väl vara att åt Kongl. Maj:t öfverlemna att efter sig företeende omständigheter bestämma i detta fall. En längre resa medför äfven större kostnader för den permitterade än en kortare. Man måste äfven ihågkomma, att en minister under en tjänstledighet, som räcker öfver tre månader, icke kan göra sig fri från ganska betydliga fortfarande utgifter på beskickningsorten. Han kan ej säga upp sitt hus, ej afskeda sitt tjänstefolk, ej sälja sina hästar, utan att vid återkomsten underkasta sig ännu betydligare uppoffringar.

I allmänhet har jag hört, att man alltid är angelägen att framställa den fördelaktigaste och mest lysande sidan af den diplomatiska banan; men jag kan försäkra eder, mina Herrar, den har äfven skuggsidor. I främsta rummet måste man då taga i betraktande att diplomatiska tjänstemän hafva ej samma säkerhet i sin tjänst som andra Statens tjänstemän inom landet; de kunna när som helst blifva skiljde från sina befattningar och äro egentligen aldrig tillsatta annat än på förordnande; vi hafva sett huru sådana tjänstemän rubbas i sin ställning, utan tjänstefel; andra få brådstörtadt fara från ett ställe till ett annat, dertill af omständigheterna tvingade; för min del har jag dock alltid sökt undvika sådant, men det beror icke alltid af en chef utan af omständigheterna. Jag tror icke heller, att man bör lemna obetraktadt, att diplomatiska tjänstemän begifva sig i en, om äfven oftast frivillig landsflykt. De måste afsäga sig förmåner som vi åtnjuta, de afsäga sig underhållandet af släktskaps- och vänskapsförbindelser, de måste, om de ega enskild förmögenhet och enskilda intressen, öfverlemna skötandet och bevakandet deraf i främmande händer, de nödgas uppfostra sina barn i främmande land, och se dem blifva måhända främlingar för sitt eget, för dess klimat, dess vanor och dess språk. Jag öfverlemnar till hvar och en att bedöma, om icke häruti ligger en olägenhet och en ganska kännbar olägenhet.

Jag tror således, att man hädanefter som hittills kan lemna åt Kongl. Maj:t att efter sig företeende omständigheter besluta om de förmåner, som äro diplomatiska tjänstemän vid tjänstledighet förunnade, ty eljest fruktar jag att "högsta rätt kunde blifva högsta orätt". Jag har icke förnummit att

några missbruk i detta afseende blifvit öfverklagade, och jag har ingen anledning tro att sådana hädanefter skola inträffa.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kam-maren ville afslå hvad Stats-Utskottet i denna punkt tillstyrkt.

Vidare yttrade:

Herr Grefve Posse: Herr Talman! mine Herrar! Såsom af denna punkt i Utlåtandet synes, har Utskottet alldeles samma uppfattning af häri omförmälda förhållanden, som Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena nyss behagat för Kam-maren framställa. Utskottet har nemligen ansett det vara ganska svårt för Representationen att föreslå någon reglering i omförmälda hänseende, men då det af Kongl. Maj:t sedanast fastställda och ännu gällande reglemente, hvarefter Kongl. Maj:ts sändebud och ministrar, samt öfrige diplomatiska embets- och tjänstemän vid utrikes beskickningarne ega åtnjuta dem förunnade löneförmåner, är utfärdadt den 19 December 1845 och sålunda uppnått en ganska respektabel ålder, så har Utskottet ansett att någon förändring i aflöningen möjligen skulle vara påkallad, då de diplomatiska tjänstemännen åtnjuta tjänstledighet. Om man tager i betraktande lättheten att färdas nu emot fordom, sedan kommunikationsanstalterna inom alla länder vunnit en så högst väsentlig utvidgning och förbättring, synes det vara en naturlig följd deraf att de diplomatiska embets- och tjänstemännen nu icke behöfva i allmänhet åtnjuta tjänstledighet under så långa tider som fordom, då de långa resorna upptoge större delen af den dem förunnade ledigheten; och i betraktande såväl häraf som af den omständigheten att dessa embetsmän under dem beviljad tre månaders ledighet uppbära såväl traktamente som taffelpenningar till nästan fulla beloppet, samt, då ledigheten utsträcker öfver tre månader, åtnjuta fullt traktamente, men med besparing af taffelpenningarne, har Utskottet ansett lämpligt anhålla det Kongl. Maj:t täcktes låta tillse och taga i öfvervägande, huruvida icke någon inskränkning i de förmåner, som vid tjänstledighet äro de diplomatiska embetsmännen förunnade, må vara af omständigheterna påkallad. Utskottet har icke ingått i någon pröfning af sjelfva saken, och då, såsom jag nyss hade äran nämna, Utskottets uppfattning häraf synes sammanfalla med Regeringens, hoppas jag att Kam-maren icke kommer att hysa någon betänklighet vid att godkänna ifrågavarande punkt.

Öfverläggningen var slutad, och Utskottets hemställan i momentet b) bifölls.

De vid Utlåtandet fogade tabeller lades till handlingarne.

§ 8.

Till förnyad behandling förekom härefter och föredrogs punktvis Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens *Fjerde* Hufvudtitel.

Härvid förekommo:

Punkterna 1—3.

Biföllos.

Punkten 4.

Härvid anförde

Herr Rosenberg: Vid föregående riksdagar har jag alltid afstyrkt bifall, då det varit fråga om detta anslag, ty för min del är jag öfvertygad derom, att vår indelta armé har ganska goda tillgångar till aflöningsarnes bestridande, om blott dessa tillgångar användas så att de kommo dem af befålet till godo, som verkligen behöfva förbättring i sina löneförmåner. Många gånger har man under de förflutna åren väckt fråga om boställes användande på bättre och fördelaktigare sätt än nu sker, men såsom förhållandet nu är och såsom frågan härom nu står, har den stått i 10 år, utan att komma ett steg närmare sin lösning än förut. Under det man låter boställsinnehafvarne behålla sina boställen, hvarigenom dessa erhålla långt högre löner än enligt normalstaten borde dem tillkomma, har man nödgats år efter år och riksdag efter riksdag begära 100,000 R:dr till löneförbättringar åt dem bland indelta arméens subaltern- och underofficerare, som äro svagast aflönade. För min del tror jag det icke blifva möjligt att åstadkomma någon reglering i dessa förhållanden, om vi icke upplöra med beviljandet af detta anslag, hvadan jag ock yrkar afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Jöns Pehrsson: Herr Talman! Mine Herrar! Äfven jag har funnit att detta anslag måste någon gång tagas bort, ty kvarstår detsamma oförändradt år efter år, blir det aldrig något allvar med den löner reglering för arméen, hvarom man så länge talat. Huru ojemnt fördelad aflöningen nu är, känna vi litet hvar, och jag tager mig friheten att från min ort lemna ett exempel härpå, då jag nämmer att vid Smålands Husarregemente, en korps, som räknar en effektiv styrka af omkring 450 man, chefen besitter en aflöning af 11,000 R:dr årligen, samt att till officerarne utgå under samma tid 38,000 R:dr, utan att dessa summor räcka till de lägre officerarnes aflöning. Jag förenar mig alltså med dem, som yrka afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr O. B. Olsson: Jag instämmer med de föregående talarne uti deras yrkande om afslag å ifrågavarande anslagsbelopp, och vill till de af dem anförda skälen lägga det, att behöfvat af detta anslag nu icke är så stort som under föregående år, då, enligt hvad bekant är, regementsmötena komma att nästa år inställas. Detta är för mig äfven ett skäl att icke bifalla anslaget, och dessutom tror jag, i likhet med de föregående talarne, att så länge dyrtidstillägget utgår, så länge kommer icke heller någon löner reglering i fråga, hvilken dock under en följd af år ansetts så högst nödvändigt af behöfvat påkallad. Jag erinrar mig att under 1865—1866 årens riksdag, vid handläggningen af denna fråga inom Bonde-Stån-

det, en mängd fall anfördes, isynnerhet från de södra orterna, hvarutaf man inhenjade att boställen vid regementena derstädes, som voro upp-taxerade till 2 à 300 R:dr, voro utarrenderade till många gånger dessa belopp, och att officerare, försedde med boställen, hade 7 à 8 gånger högre lön, än deras kamrater i samma lönegrad, hvilka icke voro med boställen försedde. Derfor anser jag fortfarande att det är högst nödvändigt, att en löne reglering kommer till stånd, och såsom ett medel härtill, hvilket verkar i sin mån. yrkar jag afslag å hvad Kongl. Maj:t i förevarande fall äskat.

Herr John Ericson: Det kan väl synas, som jag vore på sätt och vis jäfvig att yttra mig i denna punkt, i min egenskap af tjenstgörande militär; men då detta anslag icke berör min lönegrad, så bör jag väl anses oförhindrad att deröfver taga till ordet, då jag till förmån för mina yngre tjenstekamrater nu önskar få lemna några faktiska upplysningar rörande ämnet.

Vid 1856—1858 årens riksdag begärde Kongl. Maj:t ett anslag af 250,000 R:dr R:mt, för att i verket sätta ett nytt förslag till reglering af arméens aflöning, och utur den bifogade tabellen, som utvisade den förhöjning som erfordrades, tager jag mig friheten anförä en och annan punkt, för att åskådliggöra huru och i hvad mån detta af Kongl. Maj:t då framlagda förslag skiljde sig från 1833 års lönestat. Enligt denna sednare åtnjöt, vid *kavalleriet* en förste löjtnant 850 R:dr, af Kongl. Maj:t äskad förhöjning 350 R:dr, tillsammans 1.200 R:dr; en underlöjtnant 450 R:dr och äskad förhöjning 200 R:dr, eller tillsammans 650 R:dr, hvarvid är att bemärka att af dessa officerare hvar och en var skyldig att hålla sig tvänne tjenstehästar. Vid *infanteriet* åtnjöt enligt normalstat en förste löjtnant 525 R:dr, hvaruti Kongl. Maj:t begärde en förhöjning af 375 R:dr, så att lönen skulle uppgå till 900 R:dr; en underlöjtnant uppbar 300 R:dr, hvartill en förhöjning äskades med 200 R:dr, till 500 R:dr. Nu är det visserligen sannt, att desse tjenstemän icke hela tiden af året äro upptagne af sina tjenstebefattningar, men man bör ock betänka, att en förste löjtnant ej, i allmänhet åtminstone, kommer ur denna lönegrad, förr än han är nära 40 år, och är han då gift samt har familj, så kan man väl icke med skäl påstå, att det af Kongl. Maj:t föreslagna lönebeloppet var alltför frikostigt tilltaget.

Hvad derefter underofficerarne beträffar, så hade, enligt normalstat, vid *kavalleriet* förste underofficern 375 R:dr, deruti förhöjning äskades med 225 R:dr till 600 R:dr, och siste underofficeren 300 R:dr med en förhöjning af 150 R:dr till 450 R:dr; vid *infanteriet* utgjordes aflöningen för förste underofficeraren 360 R:dr, deruti förhöjning äskades med 190 R:dr, så att lönen skulle utgöra tillsammans 550 R:dr och för sista underofficeraren 180 R:dr, hvartill förhöjning begärdes med 160 R:dr, så att aflöningen skulle tillsammans utgöra 340 R:dr.

Dessa löner ansågo Rikets Ständer visserligen icke vara för högt tilltagna, men funno dock att de icke kunde bifallas, såsom synes af deras vid samma riksdag till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Fjerde Hufvudtitel, der det, bland annat heter: "Vid pröfning af denna fråga hafva Rikets Ständer visserligen

funnit den år 1833 vidtagna löne reglering för indelta arméens befäl icke hafva ledt till dermed åsyftadt ändamål, utan att deremot uppenbart är, att en ny allmän reglering af befälets aflöningsförhållanden utaf behofvet påkallas.“ Vidare yttrade Rikets Ständer i samma skrifvelse: “Som det emellertid ej kan förnekas, att de af befälet, hvilka icke hafva boställen utan endast kontanta penningelöner, under nuvarande förhållanden äro, lika med andra Statens tjenstemän, i behof af en snar förbättring i sina lönevillkor, synes det vara Statens pligt att i detta afseende, genom anvisande af medel, söka afhjelpa de yttersta behofven. För dem af befälet, hvilka innehafva “boställen”, torde åter någon löneförbättring icke vara af nöden, enär afkastningen af deras boställen onekligen stigit i jembredd med den stegrade lefnadskostnaden.“ Ytterligare förmåla Rikets Ständer, allt i samma skrifvelse: “Hvad de öfrige åter angår, hafva Rikets Ständer, i anseende till svårigheten att bedöma, hvilka af dem må vara i större eller mindre behof af löneförbättring, icke kunnat ingå i granskning af detta behof specielt för hvarje löntagare, utan trott den lämpligaste utvägen vara, att en rund summa ställes till Eders Kongl. Maj:ts disposition, för att användas på sätt här nedan omförmäles”, hvarefter slutligen tillägges: “Rikets Ständer hafva således, utöfver det i sednaste Riks-stat uppförda kontanta anslag för indelta kavalleri- och infanteriregementena, för denna statsregleringsperiod beviljat och till Eders Kongl. Maj:ts nådiga disposition ställt en summa af 100,000 R:dr R:mt årligen, att vid de regementen eller korpser, som deraf företrädesvis äro i behof, användas till löneförbättring i första rummet åt underbefäl och subalternofficerare, jemte deras vederlikar, samt vidare, så vidt tillgångarne medgifva, jemväl åt andre kapitener och regementsquarttermästare, dock med förbehåll att en dylik förmån icke må tillgodokomma dem af berörde löntagare, hvilka äro med boställen försedde.”

Med dessa af mig nu anförda utdrag ur Rikets Ständers ofvannämnda skrifvelse anhåller jag få anses hafva till fullo vederlagt Herrar Rosenbergs och Ola Bosson Olssons påstående, att andel af ifrågavarande anslag blifvit tilldelade dem af befälet, som innehafva boställen.

Att Kongl. Maj:t följt den af Rikets Ständer gifna anvisning att fördela detta anslag af 100,000 R:dr vid de regementen och korpser, som deraf företrädesvis äro i behof, synes deraf, att till Andra Lifgrenadierregementet, som har de största och flesta boställslägenheterna, utgick enligt 1865 års stat en summa af 7 R:dr 67 öre, då deremot Södra Skånska infanteriregementet till sin disposition samma år erhållit en summa af 14,170 R:dr 8 öre, och att hufvudsakligen underbefäl och subalternofficerare derutaf kommit i åtnjutande är lika säkert; möjligen har någon enda andre kapiten deraf blifvit delaktig, men derom har jag icke någon kännedom och tror det icke heller. Att lönerna icke kunnat sättas till det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet är naturligt, då Kongl. Maj:t, för regleringens genomförande, begärde ett anslag af 250,000 R:dr, men Rikets Ständer för samma ändamål beviljade endast en summa af 100,000 R:dr R:mt. Om det tillåtes mig att i detta fall taga mina egna löneförhållanden såsom exempel, så har jag, såsom förste löjtnant, årligen icke utqvitterat mer än omkring 800 R:dr, men dock alltid med ett afdrag af 70 à 80 R:dr för år räknadt.

År 1833, då normalstaten för arméens löneförhållanden bestämdes, är numera en temligen aflägsen tidsperiod, och förhållandena då äro himmelsvidt skiljda mot dem, som nu äro rådande. Rikets Ständer och äfven sistförflutne Riksdag hafva ock erkänt nödvändigheten att tillsvidare, och intilldess en ny löneroglering för arméens befäl kan komma till stånd, anvisa ett belopp till understöd för de svagast aflönade af arméens underbefäl och subalternofficerare. Detta anslag har rättvisligen blifvit fördeladt enligt gifna föreskrifter, och det är alltså icke rätt att nu vägra anså samma summa att fortfarande utgå. Det vore att göra afdrag i löner, som redan fått häfd, och hvilka alldeles icke äro öfverdrifvet höga. Att lönerogleringen icke kommit till stånd är icke löntagarnes fel, och att låta dem drabbas af något obehag härför vore lika orätt, som jag tror att Regeringen icke på detta sätt kan tvingas vidtaga den länge önskade lönerogleringen.

Särskildt torde det slutligen tillåtas mig att påpeka, det lönerogleringen på det närmaste sammanhänger med den ifrågasatta omorganisationen af hela vårt försvarsväsende. Förra Riksdagen har redan uttalat den åsigt, att arméens boställen borde så snart som möjligt utarrenderas, och befålets löner utgå kontant från Statsverket. Kongl. Maj:t har äfven förklaradt sig ännu med första inkomma med fullständigt förslag rörande försvarsverket, och att, i betraktande af den punkt, hvarpå frågan sålunda står, nu gå Kongl. Maj:t i förväg och borttaga anslaget kan icke vara lämpligt.

På de af mig nu anförda skäl yrkar jag afslag å motionerna och bifall till Utskottets hemställan i förevarande ärende.

Herr *Hedenberg* instämde i Herr John Ericsons yttrande.

Herr *Bjerkander*: Jag instämmer fullkomligt med den nästföregående talaren deri, att de ifrågavarande 100,000 riksdalerna hufvudsakligen utdelas till de militärtjenstemän, som innehafva de lägre graderna; och om det derjemte icke finnes andra tillgångar att, jemte statsbidraget, bereda desse en väl behöflig tillökning i dessas löneförmåner, så skulle det aldrig falla mig in att vägra detta anslag; men då nu förhållandet är sådant, hvilket jag skall söka att ådagalägga, så är det på denna grund som jag måste motsätta mig bifall till Utskottets förslag.

Vid hvarje regemente finnes nemligen ett visst antal boställen, hvilka på grund af Rikets Ständers beslut äro utarrenderade på en tid af 30 år, och af hvilka arrendet ingår till en s. k. löningsfond vid hvarje regemente. Ändamålet med denna anordning var, att utaf dessa medel först och främst skulle utbetalas de kontanta löner, som efter normalstaten tillkomma alla de tjenstemän, som icke innehafva bostadsboställen, och sedermera att med det öfverskott, som kunde uppstå, upphjelpa samtliga tjenstemännens, såväl med som utan boställen, löner. Dessa arrenden blevo vid första utarrenderingen jemförelsevis mycket låga, och öfverskotten blefvo derföre icke särdeles stora, men vid ny utarrendering hafva arrendena stigit till flerdubbelt belopp, hvilket utdelas såsom löneförhöjning på alla grader, från och med öfversten till och med den lägste underofficeren. Detta är ett faktum, som icke kan förnekas. Härigenom hafva till

och med subalternofficerare erhållit i allmänhet tillräckliga löner, oberäknadt statsbidraget, men de högre officerarnes löner äro orimliga, synnerligast de som hafva bostadsboställena.

Jag håller här i min hand ett bref från en högre tjänsteman vid Skaraborgs regemente, deruti han säger: "Besynnerligt! — då allmänt behof är i landet, så stiga i år lönerna vid Skaraborgs regemente 95 procent öfver primitiva lönen, som aldrig synes utan gömmas i krigsrörvaltningen. Med sådan lön tjenar man in i döden. — Nog kunde man begära att få se de betydliga öfverskotten, som borde blifva en inkomst för Staten, sedan hvar och en fått sin fulla lön. Gå öfverskotten in till Staten, blifva icke så många, som försvara indelningsverket; det är under de sista 70 åren betydligt rubbadt ur sin grunduppställning". Häraf ser man att arrendena stigit så, åtminstone vid detta regemente, att de der kunnat lemna officerarne och underofficerare ett tillskott på deras egentliga lön af icke mindre än 95 procent. Häraf synes, att, om äfven det nu ifrågakända anslaget indrages, de det oaktadt ändock erhålla nära dubbelt högre löner, än som enligt gällande normalstat äro för dem beräknade.

Redan vid sistförflutna riksdag visade jag förhållandet med indelta arméens tillgångar, samt ådagalade med en i Arméförvaltningen uttagen handling, huru under de sednaste åren arrendena å de arméen anslagna löningsboställena oupphörligt stigit, visserligen olika vid olika regementen, men i alla fall dock så, att öfverallt högst betydliga öfverskott uppstått, i medeltal beräknade till 53 procent, men nu vida högre. Under sådana förhållanden synes det mig ingalunda behöfligt att bevilja detta anslag, och isynnerhet om vi vilja i någon mån påskynda den begärda löneregleringen, så bör anslaget atslås, ty så länge de högre tjänstemännen sitta med så orimligt höga löner, önska de ingen förändring utan tvärtom motarbeta en sådan, men i samma stund som anslaget indrages, måste Regeringen göra allvar med löneregleringen, hvilken eljest troligen kommer att framskjutas till en obestämd framtid. På denna grund yrkar jag afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Med Herr Bjerkander förenade sig Herr *Ola Jönsson*.

Herr *Ola Månsson*: Efter min uppfattning af denna fråga ligger icke någon våda uti att indraga detta anslag, helst jag är alldeles öfvertygad derom att boställena i allmänhet lemna större inkomst än den, hvartill de äro uppskattade, och att, om de för Statsverkets räkning utarrenderades, man då lätt, utan vidare utgifter, vaun hvad man här åsyftar. Jag yrkar alltså afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Medin*: Ehuru en af Kammarens ärade ledamöter, som sjelf är tjänstgörande militär, upplyst, att de officerare, som innehafva boställena, icke erhålla någon del af detta anslag, och jag anser denna upplysning vara fullt trovärdig, så kan jag ändock icke undgå, att, lika med Herr *Rosenberg*, finna, det en rättvis fördelning af arméens tillgångar aldrig kan komma till stånd, förrän den så länge påyrkade löneregleringen blifvit verkställd. Af denna anledning anser jag det icke vara skäl att gå efter annan bifalla Kongl. Maj:ts begäran om detta anslag, ty en

gång måste det blifva slut härmed, och förty anhåller jag att Utskottets hemställan i denna punkt nu måtte af Kammaren afslås.

Herr *Fredricson* instämde med Herr *Medin*.

Herr *John Ericson*: Jag har ånyo begärt ordet för att bemöta en uppgift af en talare här bakom mig, som tycktes vilja antyda att de officerare, som innehafva boställen, äfven skulle kunna få någon del af det anslag, hvarom nu är fråga, men detta är ett bestämdt misstag af honom, ty Kongl. Maj:t sjelf säger uti nådiga Brevet af den 16 Juli 1861, angående förordnande af en komité till utarbetande af betänkande uti åtskilliga landtförsvaret rörande frågor, bland annat, att Rikets Ständer till Kongl. Maj:ts disposition ställt en summa af 100,000 R:dr årligen, att vid de regementen och korpser, som deraf företrädesvis äro i behof, användas till löneförbättring åt vissa löntagare, "hvilka icke äro med boställen försedde"; och i enlighet härmed har ock denna summa alltid blifvit fördelad.

Samme talare anför vidare att vid Skaraborgs regemente lönerna detta år utgå med en förhöjning af ända till 95 procent; jag har ingen anledning att betvifla riktigheten af denna uppgift, då jag känner att på ett annat regemente förhöjningen uppgår till 80 procent, men jag anhåller att få göra den värde talaren uppmärksam derpå, att denna förhöjning alldeles icke är förorsakad af detta anslag, som nu är under öfverläggning, och hvilket, såsom jag nyss påpekade, icke kommer dem till godo, som äro försedde med boställen, utan utgå till, om jag så får uttrycka mig, de oprioriterade bland officerare och underofficerare. Afkastningen af de utarrenderade boställena fördelas deremot, på grund af Kongl. Brevet den 2 Februari 1833, på alla grader inom regementet, till enahanda procent af det *kontanta* lönebelopp hvar och en uppbär. Kongl. Maj:t och Rikets Ständer hafva varit ense derom, att det nu begärda beloppet behöfves för de lägre löntagarne vid regementena och att det icke utan orättvisa kan upphöra förr än en allmän löneroglering kan komma till utförande. Men dervid kommer man in på ett kinkigt kapitel, ty en löneroglering, med bibehållande af indelningsverket och alla detsamma åtföljande intrasslade förhållanden, låter icke verkställa sig med ett penndrag, såsom mången torde föreställa sig. Högst obilligt anser jag det emellertid vara, att taga från de lägre officers-graderna samt sergeanter och furirer jemte deras vederlikar den löneförbättring de under flera års tid åtnjutit, och hvilken de så synnerligen väl behöfva att fortfarande erhålla speciellt under närvarande tid, då lifsmedel äro mer än vanligt dyra; hvarföre jag, för min del, fortfarande yrkar att Utskottets hemställan i förevarande punkt måtte af Kammaren godkännas.

Herr *Rosenberg*: Det har ej ett ögonblick fallit mig in att de af den indelta arméens officerare, som äro försedde med boställen, skulle komma i åtnjutande af någon del af detta anslag och jag har icke heller påstått det. Jag har endast sagt, att, om inkomsten af de till indelta arméens befäl anslagna boställen rätt användes, skulle densamma vara fullt tillräcklig för det ifrågavarande ändamålet, så att något särskildt anslag

dertill ej skulle erfordras. Jag vill till stöd för denna min åsigt anföra några fakta. Då en underofficer erhåller boställe är inkomsten deraf uppskattad till ett visst belopp. Skillnaden emellan detta belopp och den lön, som enligt stat bör honom tillkomma, erhåller han i penningar. Nu finnas i Skåne boställen, som äro uppskattade att i inkomst gifva exempelvis 180 R:dr, men äro utarrenderade under tjänstetid för ett belopp af 330 R:dr årligen. Ej långt från mitt hem ligger ett boställe, som innehafves, enligt hvad jag vill påminna mig, af en sergeant och hvilket jag vet är utarrenderadt för 3,150 R:dr. På många andra ställen i Skåne finnas boställen, som i årlig inkomst gifva 3,000 à 4,000 R:dr. Borde nu ej inkomsten af dessa boställen kunna bättre användas och räcka till för många sergeanter hvardera? Jag vill visserligen ej påstå att de af indelta arméens befäl, för hvilka detta anslag är afsedt, i allmänhet äro väl lönte. Tvärtom! och det gör mig för deras skull verkligen ondt att nödgas rösta mot anslaget beviljande. Vid 1859–1860 års riksdag förklarade Regeringen anslaget vara nödvändigt, intill dess en reglering af de militära tjänstemännens aflöning hunne geoumföras. Samma begäran och samma skäl har sedermera riksdag efter riksdag framkommit och ännu synes det som stodo vi på samma punkt. När skall då denna reglering verkligen komma att ske? Vid samma riksdag begärde Regeringen äfven ett anslag för uppmätning och kartläggning af arméens boställen. Detta anslag blef dock icke beviljadt, och för min del tror jag det icke behöfvas, ty med den kännedom, som inom hvarje ort förefinnes om de derstädes befintliga boställen, skall det säkert icke möta något hinder att få dessa utarrenderade, ehuru de ej blifvit utmätta eller kartlagda. Men genom en sådan utarrendering på viss tid skall man få medel fullt tillräckliga för ifrågavarande ändamål. Min öfvertygelse är att, om vi fortfarande bevilja detta anslag, så kommer frågan om regleringen af arméens befäls löner att framgent stå på samma punkt, der den länge stått, och då jag ej önskar att så måtte blifva förhållandet, röstar jag emot anslaget beviljande.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Den anda af sparsamhet, som för närvarande vid alla tillfällen uppenbarar sig inom denna Kammarare, är visserligen ganska lofvärd. Men hvarje sak, som går till öfverdrift, blir dock skadlig och framkallar ofta motsatsen af hvad man dermed åsyftar.

Den siste talaren likasom flere föregående talare har erkänt att aflöningen för den indelta arméens befäl i allmänhet är mycket knapp och ej större än att den nått och jemnt förslår till de nödvändigaste behofven. Det förundrar mig då, att, ehuru man sålunda erkänner att den indelta arméens subalternofficerare och underbefäl hafva svårt att draga sig fram på sina små löner, man likväl vill nedsätta dessa under vanliga förhållanden otillräckliga löner, och det just vid en tidpunkt, då prisen på de mest oundgängliga lifsförnödenheter äro mycket högt uppdrifna.

Man har sagt, att klokheten skulle fordra att afslå det nu ifrågavarande anslaget, på det att en omreglering af den indelta arméens befäls aflöning så mycket snarare måtte komma att ega rum. Såväl Rikets Ständer som den sista Riksdagen, hafva ju dock redan hos Kongl. Maj:t begärt en sådan omreglering, och föregående års Riksdag anhöll att den-

samma måtte ske i sammanhang med den reorganisation af rikets landtförsvär, om hvars vidtagande framställning då äfven gjordes.

Det är ock allmänt känt och Kongl. Maj:t har i sitt trontal vid riksdagens öppnande jemväl yttrat, ej blott att förberedande arbeten för åstadkommande af en ny organisation af landtförsvaret efter förra riksdagens slut oafbrutet och med stor ifver hafva fortgått -- utan ock att förhoppning är att redan vid innevarande riksdag få det önskade och lofvade reorganisationsförslaget framlagdt. Vid sådant förhållande synes det mig besynnerligt, att man vill gå Kongl. Maj:ts blifvande förslag i förväg och afslå detta anslag samt derigenom likasom uttala ett misstroendevotum mot Regeringen vid en tid då samstämmighet emellan de båda Statsmagtarna mer än någonsin påkallas just för att nå det mål -- en omreglering af indelta arméens löner i sammanhang med en fullständig reorganisation af hela landtförsvaret -- dit man i denna fråga vill komma.

Jag tror att det vore den största oklokhets af det intresse, som, då det önskar genomförandet af en ny organisation af vårt landtförsvär, dermed jemväl åsyftar en välbehöflig lindring i en af de största bördor, som nu trycka jorden, att nu afslå detta anslag, och på samma gång anser jag högsta både billighet och rättvisa emot arméens i de lägre graderna alltför svagt aflönade befäl fordra att detsamma beviljas. Utskottets motiver, ehuru korta, synas mig dock i alla afscenden tillfyllestgörande, och jag yrkar därför med stöd af dem bifall till Utskottets förslag.

Herr A. von Proschwitz: Man har här sagt, att man borde afslå detta anslag för att derigenom framtvinga en reglering af den indelta arméens löner. De, för hvilka detta anslag är afsedt, kunna ej framtvinga en sådan reglering. Det har äfven blifvit yttradt, att öfverprocenten vid somliga regementen skulle vara alltför hög, men det är just för att i någon mån jemna de missförhållanden, hvilka här vid lag ega rum, som detta anslag blifvit begärdt.

Nyss beviljade vi en vaktmästare en lön af 600 R:dr jemte fri bostad, utan att någon röst höjdes deremot, men nu vill man ej gifva en underofficer 300 R:dr och en underlöjtnant 500 R:dr. Derföre att en underofficer har 4,000 R:dr i lön vill man låta andra svälta. Jag instämmer med Herr Ericson och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Thulstrup: Det är bekant, att den aflöningsstat, som för indelta arméen ännu är gällande, upprättades 1833, således för 35 år sedan. Denna så kallade *normalstat* upptager för en underlöjtnant 300 R:dr R.mt, för en andre löjtnant 450 R:dr, för en första löjtnant 525 R:dr, för en andre kapten 750 R:dr o. s. v. De för ett regementes aflöning anvisade tillgångar, nemligen boställen, indelta räntor, kronotonde, kontant anslag m. m., lemna likväl, då de behörigen fördelas, aflöningsbelopp, som något öfverstiga normalstaten. Den aflöning, som, afdragen oberäknade, tillkommer en löntagare, utgöres således af den egentliga lönen, enligt normalstaten, jemte det så kallade *lönetskottet*, hvilket sednare beror på storleken af de tillgångar, som för regementets aflöning äro anvisade, och hvilka äro mycket olika för olika regementen.

1856, tjugutre år härefter, befunno sig, såsom känt är, priserna å de flesta lefnadsförnödenheter, efter flera års fortvarande stegring, på den höjd, att begge statsmagterna ansågo en förbättring i tjenstemännens lönevilkor vara af största billighet påkallad. Det var då naturligt, att arméens obetydliga löners förbättring äfven skulle komma i skäligen åtanka. En ny eller så kallad *provisorisk* stat uppgjordes och föreslogs derföre, hvarmed afsågs att uppbringa lönen för en underlöjtnant till 500 R:dr, för en andre löjtnant till 700 R:dr, för en förste löjtnant till 900 R:dr, för en andre kapiten till 1,200 R:dr o. s. v. Under 1854 hade lönetillskotten, eller de öfverskott, som regementena egt att använda utöfver normalstaten, utgjort för infanteriet, i medeltal, 27 procent. De belopp, som alltså skulle i medeltal erfordras för att uppbringa lönerna till de uti den provisoriska staten bestämda belopp, synas af följande sammanställning:

För en	Normal-staten.	27 proc. deraf.	Summa inkomst. 1854.	Erforderligt tillägg.	Provisoriska staten.
underlöjtnant . .	300	81	381	119	500
2:dre löjtnant . .	450	121	571	129	700
1:ste löjtnant . .	525	142	667	233	900
2:dre kapiten . .	750	202	952	248	1,200
o. s. v.					

För aflöningsens uppbringande till de uti sistnämnda stat bestämda belopp, erfordrades ett förslagsvis beräknadt belopp af 250,000 R:dr, hvars anslående för detta ändamål af Rikets Ständer begärdes. Tages nu i betraktande, att från den inkomst, som den föreslagna provisionella staten afsåg att tillförsäkra löntagarne, alltid skulle afgå den icke obetydliga ackordsrätten, afgiften till Arméens Pensionskassa samt krono- och kommunal-utskylder, så inses, att de nya lönerna ej kunde afse annat än *ersättning* för kostnaderna i tjensten och något *bidrag* till lefnadskostnadens bestridande.

Då Kongl. Maj:t ansåg, att en allmännare reglering af indelta arméens aflöningsförhållanden borde ega rum för beredande af likstämighet deruti vid alla regementen och korpser, men härtill erfordrades en förnyad uppskattning af såväl bostads- som till utarrendering afsedda boställens afkastning, företagen efter en och samma method och på samma grunder vid hela indelta arméen; så anbefalldes Krigs- och Kammar-kollegierna att uppgöra och till Kongl. Maj:t inkomma med betänkande huru en dylik uppskattning måtte på tillförlitligaste sätt kunna verkställas.

Till svar å förenämnda Kongl. Maj:ts framställning yttrade Rikets Ständer den 27 Januari 1858, att då det syntes kunna antagas, att genom en riktig uppskattning af boställena och en lämplig fördelning af de befintliga tillgångarne, tillräckliga medel för befålets aflönning redan förefunnnes, måste Rikets Ständer finna betänkligt att för ifrågavarande ändamål bevilja vidare anslag. Då det emellertid ej kunde förnekas, att de af befålet, hvilka icke egde boställen, utan endast kontanta penningelöner, under dåvarande förhållanden lika med andra Statens tjenstemän voro i

behof af en snar förbättring i sina lönevillkor, syntes det vara Statens pligt att genom anvisande af medel söka afhjelpa de yttersta behofven. Rikets Ständer ställde därför till Kongl. Maj:ts disposition för då instundande statsregleringsperiod en summa af 100,000 R:dr årligen, för att vid de regementen eller korpser, som deraf företrädesvis voro i behof, användas till löneförbättring i första rummet åt underbefäl och subaltern-officerare, jemte deras vederlikar, samt vidare, såvidt tillgångarne medgäfve, jemväl åt andre kapitener och regements-quartermästare, dock med förbehåll, att en dylik förmån icke måtte tillgodokomma dem af dessa löntagare, hvilka voro med boställen försedda.

Dessa löneförbättringsmedel hafva alltsedan blifvit, enligt följande grund, på dertill berättigade fördelade. Skilnaden emellan den för hvarje beställning utgående aflöning och den som för samma beställning i den provisoriska staten finnes bestämd, utgör det belopp eller den så kallade bristsumma, hvarefter utdelningen rättas. Sedan hvarje regementes lönetillgångar och således äfven beloppet af alla bristsummorna blifvit kända, fördelas de 100,000 R:dr på alla dertill berättigade, så att enhvar erhåller ett efter hans bristsumma proportioneradt belopp. Ju större ett regementes hela bristsumma är, desto större procent erhåller det således af anslaget.

Vid 1859 års riksdag hemställdes af Kongl. Maj:t till Rikets Ständer att, då de förhållanden, som föranledt beviljandet af löneförbättringsanslaget vid förra riksdagen, ännu fortfore, samma belopp för samma ändamål äfven för den stundande statsregleringsperioden måtte beviljas; hvilken framställning af Rikets Ständer bifölls.

I afseende på boställsuppskattningen meddelades, att Krigs- och Kammar-kollegierna inkommit med förslag dertill, som likväl förutsatte att, för denna förrättnings verkställande, kartor öfver alla boställen voro att tillgå. Då kartor emellertid saknades öfver ett betydligt antal boställen, hade Öfverdirektörens för landtmäteriet uppgift blifvit infordrad på kostnaden dels för uppgörande af nya kartor, der sådana behöfdes, dels för revidering af redan befintliga men möjligen bristfälliga kartor, hvilken kostnad approximativt ansågs uppgå till omkring 365,900 R:dr. Departementschefen ansåg likväl, att tillräcklig noggrannhet skulle kunna ernås, om, för de till boställs- och lönings-direktionernas förvaltning hörande boställen, de enligt gällande kontrakter betingade arrendesummor antoges som boställets rätta afkastning, samt då, för uppskattningen af mindre bostadsboställen, kartor torde kunna undvaras, sådana endast behöfde upprättas öfver öfriga bostadsboställen, uppgående till 1 mantal eller derutöver. Men då, utom denna förminskade kostnad för kartors anskaffning, icke ens approximativt kunde beräknas det belopp, hvartill resersättningar, traktamenten och andra omkostnader, föranledda af den slutliga uppskattningsförrättningen, skulle komma att uppgå, så äskades att, i och för förberedande arbeten och påbörjande af boställsuppskattningen, en summa af 100,000 R:dr måtte anslås att, i mån af behof, utgå under den stundande statsregleringsperioden. Genom boställsuppskattningen skulle emellertid icke åsyftas någon rubbning i indelningsverkets grunder, utan skulle hvarje regemente fortfarande bihålla alla de boställen, indelta räntor, kronotonde samt öfriga anslag af dylik beskaffenhet,

hvilka blifvit hvarje regemente sednast genom Kongl. Brevet den 2 Februari 1833 tillförsäkrade.

Till svar å denna framställning meddelade Rikets Ständer den 5 Oktober 1860, att då den förra Riksdagen funnit en ny allmän reglering af befalets aflöningsförhållanden utaf behovet påkallad och dervid uttalat den åsigt, att med de stora tillgångar, som funnos anvisade, en dylik reglering borde kunna tillvägbringas utan ytterligare bidrag från Statens sida, och Riksdagen härvid icke åsyttat en reglering till så inskränkt omfång, som Departementschefens förslag förutsatte, Rikets Ständer nu ansågo sig sakna skäl att bifalla det i och för boställsuppskattningens påbörjande begärda anslaget.

År 1861 tillsattes, som bekant är, den så kallade Landtförsvarskomitéen, till hvars många och viktiga åligganden äfven skulle höra en utredning af frågan om löneväsendet och uppgörandet af ett förslag till reglering deraf.

Till Rikets år 1862 sammanträdande Ständer meddelades, att då den förra Riksdagen icke ansett sig kunna bevilja det för uppskattning af en del af arméens boställen erforderliga anslag, Kongl. Maj:t icke funnit något härvid kunna åtgöras; dock hade Kongl. Maj:t uppdragit åt landtförsvarskomitéen att närmare undersöka i hvad mån de tillgångar, hvarje regemente eger, medgifva en tillfredsställande reglering af löningsförhållandena, eller, i motsatt fall, hvilka brister som behöfva fyllas; hvarjemte Kongl. Maj:t förordnat, att alla de embets- och tjenstemän inom indelta arméen, hvilka efter den 8 April 1862 befordrades, främdeles skulle åtnöjas med de löneförmåner, som vid en blifvande lönerreglering kunde komma att bestämmas.

Derjemte gjordes hemställan om fortfarande, under kommande statsregleringsperiod, af det till löneförbättring vid indelta arméen förut beviljade anslaget 100,000 R:dr.

Den 17 Oktober 1863 svarade Rikets Ständer å dessa framställningar, att då någon förändring i afseende å aflöningen för de militära tjenstemän, för hvilka det ifrågavarande löneförbättringsanslaget vore afsedt, ännu icke egt rum, Rikets Ständer medgifvit att detta anslag äfven under den kommande statsregleringsperioden måtte få utgå, uttryckande Rikets Ständer härvid den önskan, att den såsom nödig ansedda lönerregleringen måtte blifva bragt till verkställighet, så att anvisande af ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål icke vidare måtte blifva erforderligt.

Landtförsvarskomitéen afgaf den 12 Maj 1865 sitt betänkande, som innehåller en omfattande utredning af frågan om lönerregleringen. Efter att hafva framställt förslag till uppskattning af boställena och beräkning af öfriga indelta tillgångar, framställes äfven ett motiveradt förslag till förändrade, något förhöjda lönevilkor för befäls- och underbefäls-graderna. Undersökningen i hvad mån de tillgångar, som för aflöningen äro anvisade, motsvara kostnaden för den föreslagna regleringen, med förutsatt tillämpning af komiterades förslag till indelta arméens förändrade organisation, lemnar följande resultat:

Kavalleriet:

Då från Kavalleriets tillgångar (boställen, indelta räntor och kronotionde, kontant anslag och vakansafgifter), utgörande . . . R:dr 762,723: 51.

Transport R:dr 762,723: 51.

	Transport R:dr 762,723: 51.
drages det belopp, som för den föreslagna löneregleringens genomförande skulle erfordras, eller	„ 653,225: —
uppkommer ett <i>öfverskott</i> i Kavalleriets nuvarande lönetillgångar af	R:dr 109,498: 51.

Infanteriet:

Då för den nya löneregleringens genomförande skulle erfordras	R:dr 2,707,470: —
men tillgångarne (boställen, indelta räntor, kronotonde, kontant anslag, vakausafgifter, ersättning för afträdd jord m. m.) utgöra	„ 2,109,577: 54.
uppkommer således här en <i>brist</i> af	R:dr 597,892: 46.

för löneregleringens genomförande.

För indelta arméen i sin helhet skulle således den föreslagna löneregleringen taga i anspråk ett belopp, motsvarande skillnaden emellan bristen vid infanteriet . . . . . R:dr 597,892: 46.
och öfverskottet vid kavalleriet . . . . . „ 109,498: 51.

eller R:dr 488,393: 95.

Vid den år 1865 sammanträdande Riksdagen framhölls af Kongl. Maj:t åter vigten deraf, att en uppskattning af indelta arméens bostadsboställen så snart ske kunde måtte företagas. Denna uppskattning borde afse det arrende-belopp, som af hvarje boställe, i händelse af utarrendering, skäliken borde utgöras och kunde, tillräckligt noggrannt, samtidigt inom länen verkställas af kronofogdarne med biträde af tvänne nämndemän eller gode män samt för egouppmätning, der sådan vore behöflig, jemväl af en dertill förordnad landtmätare. Sedan uppskattningarne på sådant sätt blifvit fullbordade, skulle vederbörande chefsambeten lemnas tillfälle att deröfver yttra sig, hvarefter handlingarne, jemte länsstyrelsernas yttranden, till Kongl. Maj:t skulle insändas. Inkomsten af de för löningsfondernas räkning utarrenderade boställen kunde deremot, utan dylik uppskattning, bestämmas efter de utgående arrendebeloppen. Förvandlingsuträkningar i penningar för spanmål och andra naturapersedlar borde besörjas inom hvarje regemente efter särskilda föreskrifter. Dessa uträkningar, som borde omfatta alla regementets tillgångar såväl i boställen som i räntor och spanmål m. m., skulle chefsambetena, efter uppskattningsförrättningarnes slut, till Kongl. Maj:t insända. Sedan alla dessa handlingar inkommit, torde, efter ytterligare granskning deraf hos vederbörande embetsverk, fullständigt kunna erfaras såväl tillgångarne inom arméen på det hela, som tillgången inom hvarje regemente.

Kostnaden för de föreslagna boställsuppskattningarne vore visserligen svår att förutsäga, men torde dock ej böra öfverstiga 50,000 R:dr, hvarför begärdes, att detta belopp måtte af Rikets Ständer anslås för att i mån af behof för det uppgifna ändamålet få användas.

Då således icke någon förändring, i afseende på aflöningen för de militäre tjänstemännen vid indelta arméen, nu kunde ega rum, hemställdes

att det förut utgående löneförbättringsanslaget, 100,000 R:dr, äfven efter den löpande statsregeringsperiodens slut tills vidare måtte få utgå med oförändradt belopp och enligt förut meddelade föreskrifter.

Till svar å dessa Kongl. Maj:ts framställningar yttrade Rikets Ständer, uti skrifvelse den 9 Juni 1866, att det nu framställda förslaget rörande boställsuppskattningen icke vore, såsom vid förra tillfället, då anslag för bostälernas uppskattning begärdes, åtföljdt af något yttrande, som lemnade bestämd ledning för uppfattning af de grunder, som vid löneregleringen skulle blifva gällande, utan syntes meningen endast vara att bereda tillfälle till beräkning af kostnaden utaf det ena eller andra lönings sättet. Men för ett sådant mera inskränkt ändamål syntes icke en så omfattande och kostsam åtgärd vara erforderlig, utan torde den tvekan, som i detta afseende kunde förefinnas, lämpligast böra undanröjas genom undersökning af boställen inom en eller annan ort och jemförelse med den nuvarande uppskattningen. För denna mera inskränkta undersökning torde medel kunna finnas utan särskildt anslag. I allt fall syntes en så betydlig kostnad som den ifrågasatta icke böra ega rum förr, än det blifvit afgjort, att löneregleringen i verkligheten borde grundas på bostälernas bibehållande. Rikets Ständer ansågo sig därför icke kunna till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning lemna bifall. Det begärda löneförbättringsanslaget beviljades för år 1867.

Ytterligare har vid 1867 års riksdag Kongl. Maj:t hemställt, att då det förut beviljade löneförbättringsanslaget, 100,000 R:dr, fortfarande vore för det dermed afsedda ändamål af behovet påkalladt, detta anslag äfven framgent måtte till oförändradt belopp få utgå, för att enligt förut meddelade föreskrifter användas, hvilken Kongl. Maj:ts framställning äfven vunnit Riksdagens bifall.

Jag har med afsigt något vidlyftigt omnämnt de vid åtskilliga riksdagar af Kongl. Maj:t gjorda framställningar rörande den för indelta arméens löneroglering erforderliga boställsuppskattningens verkställande äfvensom Rikets Ständers med anledning deraf fattade beslut. Det torde nemligen häraf synas, att krigsstyrelsen redan under en längre tid ått denna angelägenhet egnat en fortfarande uppmärksamhet och omtanke, men att de för detta viktiga arbetes påbörjande, enligt därför uppgjorda förslag, erforderliga medel icke kunnat af Rikets Ständer beviljas, i följd hvaraf icke heller sjelfva lönerogleringen kunnat bringas till verkställighet. Det föregående torde bäst ådagalägga det obefogade uti det här fällda yttrande, att en reglering af den indelta arméens löneförhållanden endast skulle kunna framtvingas genom ett afslag å framställningen om löneförbättringsanslagets beviljande. Ett bifall till eller afslag å denna framställning kommer icke i ringaste mån att fördröja eller påskynda lönerogleringen.

En plan till organisation af vårt försvarsväsende är utarbetad och nu i det närmaste färdig att föreläggas Riksdagen. Ett förslag till reglering af arméens löner ingår visserligen deruti, men det inses lätt att, äfven under förutsättning att detta förslag af Riksdagen kommer att godkännas, lönerogleringen under 1869 blott kan begynnas. Jag får därför på det varmaste förorda det ifrågavarande löneförbättringsanslagets utgående äfven under nästkommande år och alltså hemställa, det Kammaren ville bifalla Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Abelin: Till hvad redan blifvit yttrad i ämnet vill jag endast foga den upplysning, att ifrågavarande anslag allenast kommer de svagast aflönade grader vid de i afseende å lönetillgångarne mest vanlottade regementen till godo, och att en indragning af samma anslag vore att ställa dem, som deraf hittills varit i åtnjutande, i en belägenhet att de med sin aflöning icke skulle kunna tillfredsställa de mest anspråkslösa lefnadsbehof, ja! knappt bestrida de utgifter, som i och med sjelfva tjänstens utöfning äro förenade. Genom en dylik indragning skulle en del officerare (underlöjtnanter) komma att i årlig lön uppbära allenast 290 R:dr samt åtskilliga underofficerare (furirer) blott 180 R:dr. Det inses lätt att dessa belopp icke äro tillräckliga för att bestrida möteskostnaden och underhållet af munderingspersedlar. I öfrigt får jag blott bekräfta hvad näst föregående talaren yttrat derom att i förening med armé-reorganisationsförslaget äfven kommer att framläggas fullständigt förslag till aflöning af indelta arméens befäl. Jag yrkar därför bifall till Utskottets yttrande i denna punkt.

Herr Björck: Den förste talaren ansåg, att Regeringen i denna fråga icke iakttagit allt hvad på densamma ankommit. Jag kan dock icke till fullo häri instämma. Atminstone vill jag icke i detta fall lägga den nuvarande Regeringen någonting till last, ehuru åtskilligt kan vara att anmärka i afseende på frågans uppkomst och förra behandling. Vi böra komma ihåg, att 1833 års löneroglering fortgick ända till 1856 utan något försök till förändring, oaktadt regleringens olämplighet långt förut var uppenbar; men vid sistnämnda års riksdag lät Regeringen framlägga ett nytt löneförslag, grundadt på 1833 års löneroglering, men med förhöjning i kontanta aflöningar, och för att kunna sätta detta förslag i verket begärdes 250,000 R:dr. Rikets Ständer biföllo denna begäran endast så till vida, att de anvisade 100,000 R:dr att användas till förbättring åt de sämst aflönade subalternofficerare samt underofficerare vid indelta arméen, hvarjemte ifrågasattes en förändrad reglering af de för handen varande tillgångarne för arméens aflöning. Hvad allvar man hade med den föreslagna lönerogleringen, så vidt den berodde på sistnämnda omständighet och den i sammanhang dermed stående uppskattningen af indelta arméens boställen vet jag icke; men när denna ändtligen skulle sättas i verket, framkom man med ett förslag, enligt hvilket fordrades flera hundra tusen riksdaler endast för åstadkommande af boställenas uppmätning. Nu synes man dock hafva slagit in på en annan väg och synes afse en reglering på sådana grunder, som man kan hoppas att Representationen skall antaga. Då saken således befinner sig på denna punkt, tror jag icke att det kan vara lämpligt att afslå ett anslag, som redan under tolf års tid utgått. Då fråga om anslaget först väcktes motsatte jag mig detsamma, när jag ansåg att lönerogleringen skulle komma att deraf fördröjas; och äfven riksdagen derpå afstyrkte jag detsamma, ehuru båda gångerna förgäfves. Men sedan anslaget utgått under fem eller sex år, ansåg jag icke skäl att vidare motsätta mig dess beviljande, och jag tror att man nu icke har annat att göra än att bifalla detsamma. Det kan hända att detta anslag kan lemna något öfverskott utöfver normalstaten, ty det förhåller sig så, att, genom de småningom ökade arrendeafgifterna för de utarrenderade

boställena, man, med tillhjälp af dessa 100,000 R.dr, nära nog kan utbetala lönerna efter den så kallade normalstaten, hvilken dock icke är af Representationen pröfvad och än mindre godkänd. Om arrendeafgifterna ytterligare ökas, torde en del af anslaget blifva öfverflödigt; men jag anser det icke vara skäl att nu göra någon nedsättning deri, då man med temlig säkerhet kan påräkna att lönereregleringen snart kommer till stånd.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Kjellson: Jag hade visserligen kunnat inskränka mig till att iustämna med Herr vice Talmannen och Herr A. von Proschwitz, då jag i likhet med dem vill bifalla Utskottets yttrande i denna punkt, men jag vill likväl nämna några ord. En löjtnant uppbär nu i årlig lön 400 R.dr och en subalternofficer 300 R.dr samt få i vanligt fall under tjugo års tid vänta på befordran, så att det nu ifrågavarande löneanslaget icke gerna kan anses såsom ett s. k. dyrtids-tillägg. Då en officer var kommanderad till tjenstgöring, uppbär han förr 1 R.dr 6 skilling om dagen i traktamente, hvilket numera blifvit förhöjdt till 2 R.dr 80 öre, men att detta icke är för högt tilltaget, bör erkännas åtminstone af denna Kammares ledamöter, hvilka sjelfva uppbära ett arvode af 10 R.dr om dagen. Jag kan derföre icke förmoda annat än att Kammaren skall bifalla Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Carl Anders Larsson: Den förste talare, som uppträdde i denna fråga, gaf tillkänna att han vid föregående riksdag bekämpat detta anslag, men ehuru jag gjort mig besvär att genomläsa den i ämnet då förda diskussion, har jag icke ens kunnat upptäcka hans namn. Detta bör således vara för honom en helt ny fråga. Vid samma riksdag gjorde sig till en början den åsigt gällande, att anslaget blifvit lika fördeladt emellan alla indelta arméens officerare, men under diskussionen i ämnet lemnades den upplysning att så icke vore förhållandet, utan att allenast de sämst aflönade officerarne deraf voro i åtnjutande. Herr Grefve Posse upplyste vidare att, enligt hans åsigt, anslaget blifvit på ett rättvist sätt fördeladt, äfvensom att, der behofvet varit störst, utdelning derifrån ifrågakommit, och synes mig derföre all anledning vara för handen att bifalla detsamma. Det upplystes då tillika att, med den förhöjning som genom anslaget bereddtes, en underofficerare skulle bekomma 300 R.dr i årlig lön, och uttalade jag då min åsigt att detta icke vore för mycket, då han väl bör ega så pass lön att han kan förskaffa sig ny uniformsklädning till mötet. Det vore således icke konsekvent, om nu afsloges hvad då förordades. Förslag var visserligen då väckt om att skrifvelse i ämnet skulle åtfölja Riksdagens beslut med hemställan om vissa åtgärders vidtagande i förevarande fråga, men äfven detta afslogs, och tror jag derföre att vi utan betänkande kunna bifalla Utskottets yttrande i denna punkt.

Herr Rosenberg: Jag vill blott upplysa vännen Carl Anders Larsson derom att, derest han vill slå upp sidorna 24 och 28 i tredje bandet af Bonde-Ständets protokoller för 1866 års riksdag, han skall finna det jag vid en *föregående* riksdag, såsom jag uttryckligen nämnde, talat såsom

jag i mitt anförande i dag antydde. Jag skall ingalunda trötta Kammar-
ren med uppläsning, men anvisar hvem som behagar, att på de anförda
sidorna förvissa sig om att Larsson misstagit sig.

Öfverläggningen förklarades slutad och propositioner blefvo, enligt de
yrkanden, som förekommit, af Herr Talmannen framställda först på bifall
till och dernäst på afslag å Utskottets hemställan. Herr Talmannen till-
kännagaf sig hafva funnit den förra af dessa propositioner besvarad med
ja; men votering begärdes och för densammans anställande uppsattes nu,
justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i fjerde punkten af
dess Utlåtande N:o 28,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Den härefter företagna omröstningen utföll med 108 *ja* emot 33 *nej*;
och hade Kammarren alltså bifallit hvad Utskottet föreslagit uti föreva-
rande fjerde punkt; kommande, då tiden nu långt framskridit, den vidare
föredragningen af detta Utlåtande att anstå till morgondagens sammanträde.

§ 9.

Anmäldes och bordlades:

Banko-Utskottets Utlåtanden:

N:o 3, i fråga om användandet af den sedan 1866 års början upp-
lupna bankovinst;

N:o 4, i fråga om afskrifning af ett vid lånekontoret i Wisby balan-
seradt lån, tillhörande statslånefonden;

N:o 5, i fråga om afskrifning af en vid lånekontoret i Göteborg ba-
lanserad öfverränta, tillhörande statslånefonden;

N:o 6, i fråga om afskrifning af tvänne från Riksbanken utgifna s. k.
odlingslån;

N:o 7, i fråga om afskrifning af Bankens återstående fordringar i
Ryttmästaren C. W. Hammarskölds och Bruksegaren C. G. Johanssons
konkurser;

N:o 8, angående afskrifning af Bankens fordran hos Gravören J. E.
Åkerbergs konkursmassa.

Andra Kammarrens Tillfälliga Utskotts (N:o 4) Utlåtanden:

N:o 7 (i samlingen N:o 31), angående inskränkning i dispositions-
rätten öfver skogen å äldre nybyggen, när de till skatte omföras, m. m.;

N:o 8 (i samlingen N:o 32), öfver Herr Matts Pehrssons motion,
N:o 332, derom, att nu gällande förordningar om skeppsmätning icke må
tillämpas rörande fartyg, som äro uppmätta före den 1 Juli 1866.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.